

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

İLKÖĞRETİM İKİNCİ KADEME ÖĞRENCİ VE ÖĞRETMENLERİNİN
AVRUPA BİRLİĞİ İMAJI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Zeynep DOĞAN

DANIŞMAN
Yrd. Doç. Dr. Mehmet KÖÇER

Elazığ–2007

II

ONAY

T.C.

**FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Bu tez..../..../ 2007 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

Başkan

Üye

Üye

Bu tezin kabulü, Sosyal Bilimler Enstitüsü yönetim kurulu .../.../.... tarih ve ... sayılı kararı ile onaylanmıştır.

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın amacı, ilköğretim ikinci kademe öğrencileri ve ilköğretim öğretmenlerinin Avrupa Birliği (AB) imajı tespit etmek ve ilköğretim Sosyal Bilgiler kitaplarında AB konusunun ne derecede yer aldığını belirlemektir. Ayrıca ilköğretim öğrencileri ve öğretmenlerinin AB imajı konusundaki bulgulara dayanarak öneriler sunmak da araştırmanın amaçları arasındadır. Çalışma, Türkiye'nin AB üyeliğinin çokça konuşulduğu bir dönemde daha da önem kazanmaktadır.

Tez çalışmasının her aşamasında büyük katkısı bulunan tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Mehmet KÖÇER'e teşekkür ederim. Ayrıca, çalışmalarım sırasında büyük yardımlarını gördüğüm Yrd. Doç. Dr. Burhan AKPINAR'a da teşekkür ederim. Bundan başka, ilgili anketleri doldurarak görüşleri ile tez çalışmasına büyük katkı sağlayan ilköğretim öğrenci ve öğretmenleri ile ilgili okul yöneticilerine de müteşekkirim.

Zeynep DOĞAN

Elazığ- 2007

ÖZET**İLKÖĞRETİM İKİNCİ KADEME ÖĞRENCİ VE ÖĞRETMENLERİNİN
AVRUPA BİRLİĞİ İMAJI****Zeynep DOĞAN****Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü****Anabilim Dalı****Şubat 2007, XIII+136**

Bu araştırmanın genel amacı; ilköğretim ikinci kademe öğretmen ve öğrencilerinin AB imajı ile bu kademede okutulan Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki AB ile ilgili konuların ne derecede yer aldığını belirlemektir.

Araştırma, tarama modelinde olup betimsel bir nitelik arz etmektedir. Araştırmanın evreni, 2006-2007 eğitim-öğretim yılında Elazığ ve Malatya il merkezlerinde görev yapan ilköğretim öğretmenleri ile ikinci kademede öğrenim gören ilköğretim öğrencileridir. Araştırmanın örneklemi ise, evrenden randam yoluyla seçilen 298 ilköğretim öğretmeni ve 400 ilköğretim ikinci kademe öğrencisinden oluşmuştur.

Bu çalışmada kullanılan veri toplama araçları, hem nicel hem de nitel özellikler taşıdığından, veriler, bu iki boyutta ayrı ayrı incelenmiş ve analiz edilmiştir. Nicel veriler, ankette yer alan kapalı uçlu sorulara verilen cevaplardan oluşmuştur. Bu veriler, SPSS paket programı kullanılarak, öğrencilerin anket sorularına verdiği cevapların dağılımı için yüzde ve frekans; öğrenci ve öğretmen görüşleri ile değişkenler arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını test etmek üzere de kay-kare test yöntemi kullanılmıştır. Nitel verileri, ankette yer alan açık uçlu sorulara verilen cevaplar oluşturmuştur. Bu cevaplar, tematik analiz yöntemi ile kodlamaya tabii tutulmuş ve ortaya çıkan temalar çerçevesinde ankette yer alan cevaplar kodlanarak, frekansları belirlenmiştir. Bunun için anlamlılık düzeyi $p=0,005$ alınmıştır.

Araştırma sonucu elde edilen bulgulara göre; ilköğretim ikinci kademe öğrencileri ve ilköğretim öğretmenleri Türkiye'nin AB'ye girmesini desteklemekte ancak bunun gerçekleşmesini güç bulmaktadır.

İlköğretim öğrencilerine göre Türkiye zengin olduğu takdirde AB'ye girmesine gerek yoktur. Ancak, ilköğretim öğretmenlerine göre Türkiye zengin olsa bile AB'ye girmelidir.

Öğrencilerin AB ülkelerinden birinin, kendilerine komşu olma fikrine karşı kararsız oldukları görülürken, öğretmenlerin büyük çoğunluğu Avrupalı birisinin kendilerine komşu olma fikrine sıcak baktıkları görülmüştür.

İlköğretim ikinci kademe öğrencileri ve ilköğretim öğretmenleri kendilerini AB konusunda bilgi sahibi bulmamaktadır.

İlköğretim öğrencileri ve öğretmenleri AB'yi daha yakından tanımayı arzu etmektedir.

İlköğretim öğrencileri AB ile ilgili ders olmasına sıcak bakmazken; ilköğretim öğretmenlerinin çoğunluğunun AB ile ilgili eğitim alma fikrini destekledikleri görülmüştür.

İlköğretim öğretmenlerine göre, ilköğretim öğrencileri AB'ye uyum sağlayacak düzeyde değildir. Öğretmenlerin çoğunluğuna göre müfredatlar AB'ye uyum sağlayacak niteliktedir. Ayrıca, ilköğretim öğretmenlerine göre AB milli kimliğe zarar verecektir.

İlköğretim öğrencileri ve öğretmenlerinin bilgi alma kaynaklarına baktığımız zaman, televizyonun ilk sırada olduğunu görüyoruz.

Öğretmen ve öğrencilere göre Türkiye AB'ye giremezse Türk-İslam ülkeleriyle birlikte olmalıdır.

İlköğretim öğretmen ve öğrencilerinin AB'nin temel değerlerini destekledikleri görülmektedir.

İlköğretim öğrencilerine baktığımız zaman AB'de yaşama fikrine, AB'de eğitim almaya göre daha sıcak baktıkları görülmüştür. İlköğretim öğretmenleri ise AB'de yaşama fikrine olumsuz bakmakta, ancak öğrencilerinin AB'de eğitim almalarını desteklemektedir.

İlköğretim öğrencilerine göre derslerde AB ile ilgili fazla bilgi verilmemektedir.

İlköğretim öğrencilerinin AB denilince aklına gelen ilk üç şey: Zenginlik, teknoloji ve Hıristiyanlıktır.

İlköğretim öğretmenlerinin ise AB denilince aklına gelenler sırasıyla; zenginlik ve refah, ekonomi, demokrasi, hukuk ve insan hakları, uygarlık, saygınlık, gelişmişlik, Hıristiyanlık, yozlaşma, eğitim-bilim-teknoloji, Türk düşmanlığı ve Kıbrıs'tır.

İlköğretim öğrenci ve öğretmenlerine göre AB'ye girmek çok şey kazandırmayacaktır; ancak AB'ye girmezsek ekonomik bakımdan geri kalacağız.

İlköğretim öğretmenlerine göre AB'ye en uygun tanım: “Ekonomik Proje'dir.” bu tanımı sırasıyla “Hıristiyan Birliği”, “Siyasî Proje” ve “Uygarlık Projesi” takip etmektedir.

İlköğretim öğretmenlerine göre AB standartlarında eğitim-öğretim yapılabilmesi için, eğitim-öğretim AB standartlarına ulaştırılmalı, fizikî şartlar iyileştirilmeli, sınıf mevcutları azaltılmalı, öğretmenlerin niteliği yükseltilmeli ve aileler bilinçlendirilmelidir.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği, İlköğretim, AB İmajı ve Sosyal Bilgiler.

ABSTRACT**EUROPEAN UNION IMAGE OF PRIMARY EDUCATION SECOND DEGREE
STUDENTS AND TEACHERS****ZEYNEP DOĞAN****University of Firat Institute of Social Sciences****Department of Elementary****February 2007, XIII+136**

The main aim of this research is to clarify the European Union image of primary education second degree teachers and students and how intensely subjects concerning European Union take place in the social sciences textbooks on this degree.

The research requires a descriptive quality in the shader model. The research embraces primary education teachers at service during 2006-2007 academic year in Elazığ and Malatya city centers and students in this degree. The sampling of the research consists of 298 primary education teachers and 400 primary education second degree students that are randomly selected from the scope.

Since the data collecting tools used in this study has both quantitative and qualitative specifications, the data has been separately examined and analyzed. The quantitative data consists of answers given to close-end questions within the questionnaire this data used SPSS package programme to clarify the percentage and frequency for the distribution of the replies of the students given to the questions and Chi-Square testing method to test if there's a meaning relation between the students' opinions and the variables. Qualitative data consists of the replies given to open-end questions. These replies have been subjected to coding by thematic analysis method and within the framework of themes came up; the frequencies have been set upon coding the replies. For that, significant level has been taken as $P=0,005$.

According to findings of the research, primary education second degree students and primary education teachers support Turkey's membership to EU but find it hard to realize.

According to primary education students, Turkey doesn't have to join the EU if she becomes rich but, according to primary education teachers Turkey has to be a member even if she is rich.

Whereas the students are indecisive about the idea of a EU country being a neighbors, most of the teachers are moderate.

Primary education second degree students and primary education teachers don't find themselves well-informed about EU.

Primary education teachers and students wish to know EU better.

Primary education students and teachers wish to get to know the EU better. Whereas primary education students don't like the idea of books about the EU, primary education teachers support the idea of getting informed about the EU.

According to primary education teachers, primary education students do not meet the level to harmonize with the EU. According to most of the teachers, the curriculum is good enough to harmonize with the EU. Besides, according to primary education teachers the EU will harm the national identity.

When we take a look at the information taking sources of primary education students and teachers, we see that the TV takes the first place.

According to teachers and students, if Turkey doesn't become a member of the EU, then she should be with the Turkish-Islamic countries.

It is seen that the primary education teachers and students support the basic values and principles.

Primary education students would rather live in the EU than to get education in the EU whereas primary education teachers support the students getting educated in EU and don't support living in the EU.

Primary education students think that the lessons aren't informative about the EU. Three things that first come to their minds are wealth, technology and Christianity.

On the other hand, primary education teachers recall wealth and luxury, economy, democracy, law & human rights, civilization, honour, modernism, Christianity, degeneration, education-science-technology, Turkish hostility and Cyprus.

Primary education teachers and students think that membership to the EU won't help Turkey gain anything but we will be one step back economically if we don't become a member.

What best describes the EU is "Economical Project" for primary education teachers which are followed by "Christianity Union", "Political Project", "Civilization Project".

According to primary education teachers "In order to have education –training on EU standards, education and training should be raised to EU level, physical conditions must be provided, number of students in a class must be reduced, the levels of the teachers and the students must be raised and the families must be made conscious.

Key Words: European Union, Secondary School, European Union Image, Social Sciences.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ONAY.....	II
ÖNSÖZ	III
ÖZET	IV
ABSTRACT.....	VII
İÇİNDEKİLER.....	IX
TABLolar LİSTESİ	XII
KISALTMALAR.....	XIII

BÖLÜM I

1. GİRİŞ.....	1
1. 1. PROBLEM DURUMU	3
1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI	5
1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	5
1.4. SAYILTILAR	7
1.5. SINIRLILIKLAR.....	7
1. 6. TANIMLAR.....	7

BÖLÜM II

2. LİTERATÜR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	8
2.1. AVRUPA BİRLİĞİNİN TARİHÇESİ.....	8
AVRUPA BİRLİĞİ DÜŞÜNCESİ.....	8
AVRUPA TOPLULUKLARININ KURULMASI.....	9
2. 2.TÜRKİYE-AVRUPA BİRLİĞİ İLİŞKİLERİ.....	14
TÜRKİYE AB İLİŞKİLERİNİN TÜRK EĞİTİM SİSTEMİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ	18

2. 3. AVRUPA BİRLİĞİ EĞİTİM PROGRAMLARI	34
2. 4. SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİ	49
2. 5. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	74

BÖLÜM III

3. 1. ARAŞTIRMANIN MODELİ	78
3. 2. EVREN VE ÖRNEKLEM	78
3. 3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI	78
3. 4. VERİLERİN TOPLANMASI	78
VERİLERİN ANALİZİ	79

BÖLÜM

4. BULGULAR VE YORUM.....	80
4. 1. ÖĞRENCİLERE İLİŞKİN BULGULAR VE YORUMLARI	80
4. 1. 1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Kişisel Bilgilerine İlişkin Bulgular ve Yorumları	80
4. 1. 2. Öğrencilerin AB İmajına İlişkin Bulgular Ve Yorumları	81
4. 1. 3. AB'ye Katılım İsteğine İlişkin Bulgular	81
4. 1. 4. AB'yi Tanıma İsteğine İlişkin Bulgular	82
4. 1. 5. AB ile İlgili Bilgi Kaynakları Hakkındaki Bulgular	83
4. 1. 6. AB Değerlerine İlişkin Bulgular	84
4. 1. 7. AB'nin Alternatiflerine Yönelik Bulgular	85
4. 1. 8. AB Konusunda Açık Uçlu Sorulara İlişkin Bulgular	85
4. 2. ÖRETMENLERE İLİŞKİN BULGULAR VE YORUMLARI	88
4. 2. 1. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Kişisel Bilgilerine İlişkin Bulgular ve Yorumları	88
4.2. 2. İlköğretim Öğretmenlerinin AB'ye Katılım İsteğine İlişkin Bulgular ...	88
4. 2. 3. AB'yi Tanıma ve Eğitim İhtiyacına Yönelik Bulgular	89
4. 2. 4. AB İle İlgili Bilgi Kaynakları Hakkındaki Bulgular	91
4. 2. 5. AB Değerlerine İlişkin Bulgular	92

4.2. 6. AB'nin Alternatiflerine Yönelik Bulgular	92
4 2. 7. Öğretmenlerinin AB İmajı	93
4. 2. 8. AB Konusunda Açık Uçlu Sorulara İlişkin Bulgular	94
4. 3. İLKÖĞRETİM SOSYAL BİLGİLER KİTAPLARINDA AB KONUSU	96
4. 3. 1. İlköğretim 6.Sınıf Sosyal Bilgiler Kitabında AB Konusuna İlişkin Bulgular	96
4. 3. 2. İlköğretim 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Kitabında AB Konusuna İlişkin Bulgular	104

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. SONUÇLAR	119
5.1.1.Öğrencilerin AB'ye Yönelik Görüşlerine İlişkin Sonuçlar	119
5.1.2.Öğretmenlerin AB'ye Yönelik Görüşlerine İlişkin Sonuçlar	120
5. 1. 3. İlköğretim Sosyal Bilgiler Kitaplarında AB Konusuna İlişkin Sonuçlar	121
5.2. ÖNERİLER.....	122
KAYNAKLAR	123
EKLER	131
ÖZ GEÇMİŞ	136

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1 İlköğretim Programında Yer Alan Seçmeli Dersler	30
Tablo 1 İlköğretim Okulu Haftalık Ders Dağıtım Tablosu	70
Tablo 3 Öğrencilerin Kişisel Bilgileri	80
Tablo 4 Öğrencilerin AB'ye Girme Konusundaki Görüşlerinin Dağılımı	81
Tablo 5 Öğrencilerin AB'yi Tanıma İsteği Konusundaki Görüşlerinin Dağılımı	82
Tablo 6 Öğrencilerin AB İle İlgili Haber ve Bilgi Alma Kaynaklarına Göre Dağılımı	83
Tablo 7 Öğrencilerin AB'nin Temel Değerlerine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı	84
Tablo 8 Öğrencilerin AB'nin Alternatiflerine Yönelik Görüşlerinin Dağılımı	85
Tablo 9 Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Kişisel Bilgileri.....	88
Tablo 10 Öğretmenlerin AB'ye Girme Konusundaki Görüşlerinin Dağılımı	88
Tablo 11 Öğretmenlerin AB'yi Tanıma ve Eğitimi Konusundaki Görüşlerinin Dağılımı	89
Tablo 12 Öğretmenlerin AB İle İlgili Haber ve Bilgi Alma Kaynaklarına Göre Dağılımı	91
Tablo 13 Öğretmenlerin AB'nin Temel Değerlerine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı	92
Tablo 14 Öğretmenlerin AB'nin Alternatiflerine Yönelik Görüşlerinin Dağılımı	92
Tablo 15 Öğretmenlerin AB'yi Tanımlamaya Yönelik Dağılımları	93
Tablo 16 Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Üniteleri	96
Tablo 17 Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Üniteleri	104

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AET	: Avrupa Ekonomik Topluluğu
a.g.e	: Adı Geçen Eser
a.g.m	: Adı Geçen Makale
AGIT	: Avrupa Güvenlik İşbirliği Teşkilatı
AKÇT	: Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu
AT	: Avrupa Topluluğu
C.	: Cilt
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
EFTA	: Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi
KOBİ	: Küçük ve Orta Boy İşletme
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
MEDA	: Avrupa Birliği Akdeniz Programı
MYO	: Meslek Yüksek Okulu
OECD	: Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Teşkilatı
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyet Birliği
Yard. Doç.	: Yardımcı Doçent

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

Eğitim, bireylere çevrelerinde oluşan değişmelere uyum sağlayabilmeleri için davranışlar kazandırmakla yükümlüdür. Eğitim sisteminin bu yükümlülüğü yerine getirebilmesi, hızla değişen bilgi ve teknolojiye ayak uyduracak bir niteliğe erişmesi ile mümkündür. İnsanı, hem çevredeki değişmelere uyum sağlayacak hem de değişme yaratacak yeterliliğe ulaştırmak eğitimin görevi olunca, eğitim sisteminin sürekli bir değişme ve yenileşme içinde olması gerekmektedir.

Bir ülkenin refah ve mutluluğu; o ülke insanların iyi ve sürekli bir eğitim almaları ve bununla kazandıkları bilgi, beceriyle ekonomik büyümeye yapabilecekleri katma değere bağlıdır. Bunun için sosyo-ekonomik gelişmenin en önemli itici gücü ve verimlilik artışının en önemli unsuru toplumun ve işgücünün eğitim düzeyidir¹.

Günümüzde her alanda yaşanmakta olan gelişmelere bireylerin uyum sağlayabilmesi ve gelişim zincirine yeni halkalar ekleyebilmesi için eğitime düşen büyük görev; eğitim sistemlerine verilen önemi artırmaktır. Yaşanan gelişmelerin eğitim sistemi üzerinde de etkili olmasıyla birlikte sistemin daha iyi işlenmesine yönelik çalışmalar sürdürülmekte, araştırmalar yapılmakta ve toplumlar eğitim sistemlerini iyileştirmeye dönük süreçleri yaşamaktadırlar².

XXI. yüzyılda, Türkiye'nin daha fazla gelişmesi için; verimli insan kaynaklarının fark edilmesi ve amaçlanan sistemlerin gerçekleşmesi gereklidir. Bunun için eğitim ve teknolojinin alt yapısı güvenli olarak kurulmalıdır. İlerleme ve araştırma-geliştirme planları için işbirliği içeren, kapsamlı stratejiye dayalı devlet politikalarının belirlenmesi ve stratejik planlamanın yapılması gerekmektedir. Avrupa Birliğine (AB) girme sürecinde eğitimin tüm ülke genelinde yaygınlaştırılması bireye değil tüm ülkeye etki edecektir. Eğitimli bireylerin ülkenin kalkınmasında göstereceği etkilerin en yüksek düzeye çıkarılabilmesi için, eğitimin önemi ve gereği tüm ülke insanların benimsemesi gereken bir konudur³.

1Figen Ereş,“Eğitimin Sosyal Faydaları: Türkiye-AB Karşılaştırması”, **Millî Eğitim Dergisi**, S.167, Ankara, 2005, s.321.

2 Esmâ Çolak, Semra Ünal, “AB ülkelerinden Portekiz ve İspanya Eğitim Sistemlerinin İncelenmesi ve Türk Eğitim Sistemi İle Karşılaştırılması”, **Millî Eğitim Dergisi**, S.167, Ankara, 2005, s.83.

3 Asım Arı, “Ülkemizde İlköğretim Ders Yılıının Diğer Bazı Avrupa Ülkeleri İle Karşılaştırılması Ve Farklı Uygulamalar”, **Millî Eğitim Dergisi**, S.167, Ankara, 2005, s.309

Ayrıca eğitim bireyleri, politik olarak bilinçlendirerek güçlendirerek onlara gerekli bilgi, beceri ve tutumları kazandırarak onları politik sürecin aktif birer üyesi yapmalıdır.

Bireyler politik sürecin en önemli ve çekirdek birimi olarak bu bilgi, beceri ve tutumlara sahip olduklarında, demokratik yönetimin etkin bir parçası olarak işe koşulacaklardır. Böylelikle bireyler kendilerini politikanın dışında değil, onun tam içinde, onu oluşturan bir birey olarak görecektirler. Yeni yetişen kuşağın politik olarak toplumsallaşmasında okul elbette tek başına sorumlu değildir. Aile, medya, okul gibi kurumların da politik toplumsallaşma üzerinde etkileri vardır. Ancak okulun sorumlusunu burada ayırmak gerekir. Çünkü okul planlı programlı olarak, demokratik vatandaşın eğitimini üstlenmiştir⁴.

İlköğretim, sahip olduğumuz kültürün geliştirilmesi ve gelecek nesillere aktarılmasında; çağın şartlarına uygun olarak yaşam kalitesinin yükseltilmesinde; demokratik bir toplum oluşturulmasında temel teşkil eder. İlköğretim bireyleri sosyalleştirir, topluma uyum sağlayabilecek duruma getirerek onları toplum için hazırlar.

İlköğretim okullarında sosyal davranış bilgilerine ağırlık veren Sosyal Bilgiler dersi ülkemizdeki ve başka ülkelerdeki hayat şekillerini inceler. Bununla birlikte bireyin incelenmesi, onun sosyal ve fizikî çevresiyle etkileşimi ve etkileşimin dünkü ve bugünkü şekilleri gözden geçirilir. İnsanın toplumda yaşayış ve davranışları yani, insanın temel ihtiyaçları ve bunları gidermek için yapılan işleri ve kurduğu kuruluşlar üzerinde durulur. Aynı zamanda insanların sosyal kurumlarla, eşya ile önemli olan ilişkileri, örf ve âdetler, değerler, yaşayış biçimindeki değişimler, insanın sosyal problemleri çözmek için gösterdikleri gayretler göz önünde tutulur. Sosyal Bilgilerin amaçlarından biri de öğrencilerin düşünme yeteneğini geliştirmelerine, sonuçlar çıkarmalarına ve kendilerini için hayati değer taşıyan hususları kavramalarına yardımcı olur. Kısaca Sosyal Bilgiler dersi öğrencileri karşısına çıkacak olan çeşitli sorunlara en uygun cevap verebilmesi için hayata hazırlar ve “iyi vatandaş” olarak görev ve sorumlulukları hatırlatır⁵.

---

4 Ahmet Doğanay, “Türk Politik Kültürü ve Gençlik Eğitimi,” **Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 1997, C.2, S.16, Ankara, s.51.

5 Nevzat Köken, “Sosyal Bilgiler Öğretiminde Soru Sorma Metodunun Önemi”, **Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, C.IV, S.2, Afyon, Aralık, 2002, s. 9.

AB ülkelerinde olduğu gibi ülkemizde de eğitim çok önemlidir. Kültür aktarımımızı ve toplumsallaştırmayı eğitim yoluyla sağlarız. Bu bağlamda önümüzdeki yıllarda AB'ye girmemiz planlanmaktadır. AB'nin kuruluş amacı her ne kadar ekonomik gözükse de son günlerdeki faaliyet alanlarının devamını sürdürmek için eğitim alanına yönelmiştir. Sosyal Bilgiler dersi Türk vatandaşı olmanın ayrıcalıklarını ve özelliklerini verdiğimiz derslerden birisidir. AB ekonomik birlikten sonra üye ülkelerini ve aday ülkelerini Avrupa vatandaşı konusunda bilgilendirmekte ve yetiştirilmesi için alt yapı oluşturmaktadır⁶.

AB oluşumunda eğitimden yararlanmakta ve sürekli eğitimle ilgili yeni politikalar üretmektedir. Kapsamlı eğitim politikaları içinde, geleceğin insanı ve toplumu olarak, AB kimliği, AB vatandaşı oluşturulmak istendiği belirtilmektedir⁷.

1. 1. PROBLEM DURUMU

Türkiye, Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinden beri gelişme ve kalkınma yolunda hep Avrupa'yı örnek almıştır. Bir anlamda Avrupa'ya uyum olarak ifade edilebilecek olan bu duruma yönelik olarak özellikle İmparatorluğun son zamanlarında ve Cumhuriyet döneminde önemli gayretler gösterilmiştir. Bu gayretlerin en somut olanı belki de Türkiye'nin Avrupa Birliğine (AB) girme projesidir. Türkiye'nin Avrupa'ya giden uzun yolu 3 Ekim 2005 tarihinde alınan müzakere tarihi ile yeni bir boyut kazanmıştır. AB yolunda, son durağa gelindiğini gösteren bu sonuç, Türkiye-AB ilişkilerinde temel bir dönüm noktası oluşturmuştur. Bu gelişmeye paralel olarak siyasî, ekonomik ve hukuk alanında, Avrupa ile hızlı bütünleşme süreci yaşanmaya başlanmıştır. Türkiye'deki birçok işletme ve kurum, Avrupalılaşma yolunda yeniden yapılanma sürecine girmiştir. Bu süreçte, Türkiye'nin siyasî, ekonomik ve hukuk alanında AB ile entegrasyonunda önemli sorunlar ile karşılaşması beklenmemektedir. Ancak, AB sadece ekonomik ve siyasî bir birlik olmayıp, aynı zamanda önemli sosyal ve kültürel tarafları olan bir uygarlık projesidir. Diğer AB aday ülkelerin, gerek tarihi ve kültürel mirası, genel hatları ile AB üyesi ülkelere benzediğinden, bu ülkelerin AB'ye katılımında önemli uyum sorunları beklenmemelidir. Ancak, Türkiye'nin durumu, farklılık arz etmektedir. Türkiye'nin AB'ye girişi bir anlamda medeniyetler buluşması

⁶ Cengiz Alper Aslan, A.Kürşat Gökkaya, "Avrupa Birliği'nin Eğitim Politikalarının Sosyal Bilgiler Genel Amaçlarına Etkisi, **Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, C.24, S. 3, Ankara, 2004, s. 227.

⁷ Cem Topsakal, Muhsin Hesapçıoğlu, "Avrupa Birliği ve Eğitim", **Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi**, C. 1, S. 2, İstanbul, Aralık, 2001, s. 459.

anlamı taşımaktadır. Dolayısıyla AB'ye giriş için sosyo-ekonomik ve siyasal düzende hazırlıklar dışında, özde önemli bir zihniyet değişikliğine girmek gerekmektedir. Çünkü Türkiye'de giderek önem kazanan AB yanlısı koalisyonla karşı azımsanmayacak sayıda kişinin bu konuda beyni çelişkilerle doludur. Zihniyet değişiminin gerçekleşmesi için, en önemli iş eğitime düşüyor. Dolayısıyla, öncelikle eğitim konusundaki temel anlayış, uygulama ve içeriğin, AB'ye uyumu kolaylaştıracak şekilde yeniden düzenlenmesi gerekiyor. Bu noktada birer kanaat önderi olarak ilköğretim öğretmenlerinin tutum ve görüşleri belirleyici rol oynayacaktır. Geleceğin muhtemel AB vatandaşları olacak ilköğretim öğrencilerinin de bu konudaki görüşleri kritik önem arz etmektedir. Ayrıca, eğitimin temel amaçlarının AB ile bütünleşme için gerçekleştirecek reform programlarına destek olacak şekilde yeniden oluşturulması da önem taşımaktadır.

Burada, Türk insanının bu yeni duruma göre donatılmasında başta ilköğretim öğretmenleri ve Sosyal Bilgiler dersine önemli sorumluluk düşmektedir. Çünkü yeni bir toplum tipinin oluşturulmasında Sosyal Bilgiler dersi özel bir öneme sahip olup gelecek kuşakları yetiştirmede ilköğretim öğretmenleri belirleyici role sahiptir. Sosyal Bilgiler dersini önemli kılan iki neden vardır. Birincisi Sosyal Bilgiler dersinin toplumda değer, tutum oluşturmadaki öncelikli rolü, ikincisi ise bu dersin okutulduğu ilköğretimin söz konusu özelliklerin kazandırılmasındaki yaşamsal önemidir. Bu bakımdan, gelinen bu yeni dönem eşliğinde Avrupa ve ilgili kavramın tanıtılması yeni sosyal değerlerin topluma benimsetilmesinde ilköğretim Sosyal Bilgiler dersi vasıtasıyla önemli sorumluluğu olduğu söylenebilir.

Türkiye'nin AB ile sosyal uyumunda, ilköğretim öğrencilerinin tutum ve eğilimleri iki sebeple belirleyici temel etken olacaktır. Bu sebeplerden birincisi sosyal değer, tutum ve karakter eğitimi için ilköğretim dönemini kritik öneme sahip olmasıdır. İkincisi ise Türkiye'nin muhtemel üyeliğinin gerçekleşmesi beklenen XXI. yüzyılın ilk yarısına damgasını vuracak kuşakların, günümüzdeki ilköğretim öğrencileri olmasıdır.

Eğitimde her şeyden önce önemli olan şimdidir. Gelecek, bu yüzden kurulduğuna göre, günümüzdeki ilköğretim öğrencilerinin Avrupa ile ilgili olumlu tutum kazanabilmeleri önemlidir. Türkiye'nin AB ile resmi bütünleşmesinden evvel, geniş çaplı bir gayri resmi bütünleşme sürecinin yaşanması gerekmektedir. Bunun sağlanmasında temel argümanda Sosyal Bilgiler dersidir.

Bu bakımdan, ilköğretim ikinci kademe öğretmen ve öğrencilerinin AB imajını saptama ve bu kademe de okutulan Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki Avrupa imajını belirlemeye çalışan bu araştırma büyük önem taşır.

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırmanın genel amacı; İlköğretim ikinci kademe öğretmen ve öğrencilerinin AB imajı ile bu kademe de okutulan Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki Avrupa Birliği imajını belirlemektir. Bu genel amaç çerçevesinde aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1. 2. 1. Alt Amaçlar

1. İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin AB imajı nasıldır?
2. İlköğretim öğretmenlerinin AB imajı nasıldır?
3. İlköğretim 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki AB imajı nasıldır?
4. İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin AB imajına yönelik görüşleri ile:
  - a) Cinsiyet,
  - b) Sos yo-kültürel düzey değişkenleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
5. İlköğretim öğretmenlerinin AB imajına yönelik görüşleri ile:
  - a) Cinsiyet,
  - b) Branş,
  - c) Sosyo-kültürel düzey değişkenleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?

1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

İnsanların var oluşundan itibaren bilimsel ve teknolojik alanlardaki gelişmeler, her geçen gün hızla büyümektedir. Bilim ve teknolojide baş döndürücü hızla büyümenin sonucu olarak “küreselleşme” kavramı ortaya çıkmıştır. Küreselleşen dünyada artık sınırların pek bir önemi kalmamıştır. Önemli olan artık ülkeler arasındaki siyasî, politik, ekonomik, kültürel işbirliğidir. Artık dünyanın herhangi bir noktasında çıkan ekonomik, siyasî ve toplumsal bir kriz, gelişen bilgi ve teknolojik ağla dünyanın her yanına dakika farklarıyla ulaşabilmektedir.

Küreselleşen dünyanın en önemli sonuçlarından biri de hiç şüphesiz Avrupa Birliğidir. Avrupa Birliğinin kuruluş amacı üyeler arasındaki ekonomik işbirliğini

sağlamaktır. Fakat AB bugün, sınırların kalktığı, aynı para biriminin kullanıldığı, yetkilerin çoğunun Brüksel'e ait olduğu, aynı eğitim programlarının kullanıldığı, aynı anayasaya bağlı olmayı hedefleyen bir topluluktur. Yukarıda sayılan ortak noktalar Avrupa Birliğini artık bir birlikten çıkararak Avrupa Devleti noktasına getirmektedir.

Devletleşme yolunda ilerleyen Avrupa Birliği, oluşumunda eğitimden yararlanmakta ve sürekli eğitimle ilgili yani politikalar üretmektedir. Kapsamlı eğitim politikaları içinde, geleceğin insanı ve toplumu olarak, AB kimliği, AB vatandaşı oluşturulmak istendiği belirtilmektedir. Avrupa Birliği kültür oluşturma konusunda hassas davranmakta ulusal ve bölgesel kültürlerin gelişmesine katkıda bulunup, saygı duyarken aynı zamanda ortak kültürel faydayı ön plana çıkartmaktadır.

Türkiye 1959 yılında başladığı Avrupa Birliği macerasına 3 Ekim 2005'te müzakere tarihini alarak devam etmektedir. Türkiye tüm kurum ve kuruluşlarıyla AB'ye uyum mücadelesi vermekte ve eğitim alanında da büyük çabalar sarf etmektedir. Hiç şüphesiz ki eğitim AB ile bütünleşmede en önemli faktördür. Eğitim, bireyin ulusal ve evrensel değerlerini uyum içinde kaynaştıran, demokratik değerleri benimseyen, bireyin kişisel ve toplumsal gelişimini sağlayan, çağdaş uygarlıklara katkıda bulunabilen yüksek nitelikli bilgi çağı insanını yetiştirmeyi hedeflemektedir.

Yukarıda da bahsedildiği üzere Avrupa Birliği ülkelerinin ulaşmak istediği hedeflerden biri Avrupa Birliği vatandaşlığı oluşturmak diğeri ise ortak kültürel faydayı ortaya çıkarmaktır. İşte bu noktada karşımıza Sosyal Bilgiler dersi çıkmaktadır. Sosyal Bilgiler dersinin amaçlarına baktığımızda, vatandaşlık görevlerini ve sorumluluklarını bilen, çevreyi, yurdu ve dünyayı tanımayı hedefleyen, toplumda insanların birbirleriyle ilişkilerini sağlamlaştıran ekonomik yaşama fikrini ve yeteneklerini geliştiren bireyler yetiştirmeyi hedeflediğini görüyoruz. Görülüyor ki AB ile Sosyal Bilgiler dersinin hedefleri örtüşmektedir. Bu da AB yolunda Sosyal Bilgiler dersinin önemini açıkça gözler önüne sermektedir. Bu noktadan hareket edilerek "ilköğretim ikinci kademe öğrenci ve öğretmenlerinin AB imajı" tespit edilmeye çalışılmıştır. Aynı zamanda; 6. ve 7.sınıf Sosyal Bilgiler kitaplarındaki Avrupa ve AB ile ilgili tüm noktalar taranmış, Sosyal Bilgiler (6. ve 7. sınıf) kitaplarının Avrupa Birliği'ne olan bakış açısı tespit edilmeye çalışılmıştır. Konunun temel noktası "Avrupa Birliği"dir. Avrupa ile ilgili tüm noktaların tespit edilmesindeki amaç kırk beş yıldır devlet politikası halinde sürdürdüğümüz AB sürecinde Avrupa'ya olan bakış açımızı tespit etmektir.

1.4. SAYILTILAR

Bu araştırmada kullanılacak veri toplama araçları, araştırmanın amacını gerçekleştirmeyi sağlayacak niteliktedir.

1.5. SINIRLILIKLAR

1. Bu araştırma ilköğretim ikinci kademedeki görev yapan öğretmen görüşleri ile sınırlıdır.
2. Bu araştırma ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin görüşleri ile sınırlıdır.
3. Araştırma ilköğretim ikinci kademe 6. ve 7. sınıflarda okutulan MEB tarafından hazırlanan Sosyal Bilgiler ders kitapları ile sınırlıdır.

1.6. TANIMLAR

Sosyal Bilgiler: Sosyal Bilgiler; vatandaşlık yeterlikleri kazandırmak için sanat, edebiyat ve sosyal bilimlerin disiplinler arası bir yaklaşımla birleştirilmesinden oluşan bir çalışma alanıdır. Sosyal bilgiler, insanları ve yaşamlarını konu alır. Tarih, coğrafya, yurttaşlık bilgisi adı altında günümüz ilköğretim programlarında bulunan, gerçekte ise, sosyal bilimler denen sosyoloji, felsefe, psikoloji, antropoloji, ekonomi gibi disiplinlerden seçilerek ilköğretime uygun biçime getirilmiş konular bütünüdür.

Sosyal Bilgiler Programı: İlköğretim okulları Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı; 4. 5. 6. ve 7. sınıflarda haftada üç ders saati olarak uygulanmaktadır. Sosyal Bilgiler dersi her sınıfta 36 hafta ve toplam 108 saatlik bir süre öngörülerek hazırlanmıştır.

Avrupa Birliği: Avrupa Birliği, barışı korumak ve sosyal ilerlemeyi pekiştirmek amacı ile bir araya gelmiş 25 üye devletten oluşmaktadır. Avrupa Birliğinin kurumsal ve siyasî gelişim süreci, II. Dünya Savaşı sonrası kurulan Avrupa düzenine dayanmaktadır. AB'nin kuruluş amaçlarında belirtilen ilk amaçlar esas itibari ile ekonomik nitelik taşıır. İkinci amaç ise siyasal bir nitelik taşıır. Başka bir deyişle "Avrupa Birliği Devletleri" kurulacaktır. Avrupa bütünüleşmesi hukuk, demokrasi ve insan haklarına saygı ilkesine dayanarak sağlanır.

BÖLÜM II

2. LİTERATÜR ve İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde AB ile ilgili literatür incelemesi yapılmış ve konu çeşitli başlıklar altında ortaya konulmuştur.

2.1. AVRUPA BİRLİĞİNİN TARİHÇESİ

AVRUPA BİRLİĞİ DÜŞÜNCESİ

Avrupa Birliği düşüncesi XIV. yüzyıldan itibaren tarihçileri, filozofları, yazarları, ozanları hukukçuları ve siyaset adamlarını cezp etmiştir. Bir kısım yazarlar, Avrupa'nın bütünleşmesi düşüncesini Fransız hukukçusu Pierre Dubois'in 1306' da yayınlanan " De Recuperatione Tere Sancte" adlı eserine götürülürken, bazıları da Rousseau ve Kant'ın eserlerini zikrederler⁸.

Avrupa'da bir birlik yaratmak düşüncesi, bu kıtada milli devletlerin ortaya çıkışıyla eş zamanlıdır. Avrupa kıtasındaki ülkelerin kendi aralarındaki savaş sonucunda imzalanan barış antlaşmalarında, Avrupa'da bir birlik veya federasyon kurma düşüncesi gündeme gelmiştir. XVII. yüzyılda Kant, Avrupa Birleşik Devletleri fikrini ortaya atmış ve bu fikir zamanla diğer düşünürler tarafından da benimsenerek geliştirilmiştir. Fakat Avrupa'da birlik yaratma konusundaki çabalar, XVIII. yüzyılın sonuna doğru sanayileşme devriminin başlamasıyla, artan sanayi üretimine pazar arayışıyla beraber birlikte hız kazanmıştır, 1886 yılında Fransa ile İngiltere, bir ticaret antlaşması imzalayarak, bu konudaki ilk adımı atmışlardır. Fakat araya Fransız Devrimi'nin girmesi, antlaşmanın işlenmesine engel olmuştur.

Avrupa'da bir birlik oluşturma düşüncesi, ciddi olarak ancak II. Dünya Savaşı içinde ortaya çıkmıştır⁹. Bu yıllar, bir daha böyle acılarla karşılaşmamak için, Avrupa'da bir birlik yaratılması gerektiği bilincinin kıta uluslarında ya da en azından yöneticilerinde uyandırdığı dönemdir¹⁰.

---

8 Gülören Tekinalp, Ünal Tekinalp, **Avrupa Hukuk Birliği, İstanbul**, 1997, s. 3.

9 Rıdvan Karluk, **Avrupa Birliği ve Türkiye**, İstanbul , 2001 s. 1.

10 **Avrupa Topluluğu ve Türkiye**, Ankara, 1991, s. 1.

Savaşlar Avrupa'yı adeta bir harabeye çevirmişti. Yanı sıra geçen iki yüzyılın büyük sömürge Avrupa'sı, bu savaşlardan sonra hakimiyeti savaş galibi iki ülkeye; yani ABD ve SSCB'ye bırakmak zorunda kalmıştı ki, tarihin bu safhasında eğer ABD'nin siyasî, askerî ve malî yardımları olmasaydı belki de Avrupa bir daha asla belini doğrultamayacaktı. İşte Marshall Yardım Planı fikri bu atmosferde gelişti¹¹. Marshall Yardımı adı altında Avrupa'ya akan ABD sermayesinin kendilerini giderek ABD'ye bağımlı kalacağını gören ufak ve güçsüz Batı Avrupa ülkeleri, Avrupa menşeli yeni bir sermaye piyasası oluşturmak istemişlerdir. Bu amaçlarına bireysel olarak ulaşmaları mümkün olmadığından, bu ülkelerin ekonomik potansiyellerinin bir araya getirilmesi ve güçlü bir Avrupa Ortak Pazarı oluşturulması planlanmıştır. Bütünleşmenin pazar genişlemesine, bunun da sermaye ve teknolojinin hızlı gelişmesini sağlayacağı düşünülmüştür. Avrupa Topluluğunun kuruluşundaki temel ekonomik neden budur. Hızlı bir ekonomik kalkınma ile savaşın yıkıntılarından kısa sürede kurtulma isteği de Avrupa ülkeleri arasında iş birliğini güçlendirmek yönünde itici bir etken olmuştur. Amerika Birleşik Devletleri'nin Marshall Planı çerçevesinde, Avrupa'nın kullanması için sağladığı yardımın ortak çıkarlar doğrultusunda etkin bir biçimde kullanılması ise bu iş birliğinin ilk somut uygulama alanını teşkil etmiştir.

Sovyetler Birliği'nin batıya doğru yayılmasının engellenmesi de Avrupa Topluluğunun temel felsefesinin politik boyutunu oluşturmaktadır¹².

AVRUPA TOPLULUKLARININ KURULMASI

“Avrupa Toplulukları” deyimi, Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu ile Avrupa Ekonomik Topluluğu ve Atom Enerjisi Topluluğunu ifade eder. Avrupa Topluluklarının kurulması ve çalışmaya başlamaları, bütünleşmelerin ilk aşamasını oluşturur.

Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu

Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT), Schuman Planı çevresinde kurulmuştur. 9 Mayıs 1950 tarihinde, Fransız Hükümeti bildiriyle açıklanan ve o tarihteki Fransız Dışişleri Bakanı Robert Schuman'ın adı ile anılan plandır. Schuman Planı, Avrupa'da barışın kurulabilmesi için Fransız-Alman dostluğunun şart olduğunu

¹¹ Ali Bulaç, **Avrupa Birliği ve Türkiye**, İstanbul, 2001, s. 14.

¹² Avrupa Topluluğu ve Türkiye, **a.g.e.**, s.2.

belirtiyor ve bu çekirdek etrafında Avrupa'nın bütünleşmesi gerektiği görüşünü, huzur için esas alıyordu. Fransız-Alman çekişmesini ortadan kaldırmanın yolu, yüksek bir otoritenin yönetimi altında, Fransız-Alman ortak kömür ve çelik üretimini sağlamak ve söz konusu örgütü bütün Avrupa ülkelerinin iştirakine açık tutmaktır¹³. Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu 18 Nisan 1951 yılında Almanya, Fransa, Belçika, Hollanda, İtalya ve Lüksemburg'un imzaladığı Paris Antlaşması ile kurulmuştur¹⁴. Antlaşma elli yıl geçerlidir. Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğunun amaçları üye ülkelerin ekonomilerinin gelişmesine katkıda bulunmak, tam istihdamı gerçekleştirmek, işsizliği önlemek ve hayat seviyesinin yükseltilmesini sağlamaktır.

Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu kurulduğunda beş organa sahipti. Bunlar; Yüksek Otorite, Bakanlar Konseyi, Danışma Komitesi, Ortak Meclis ve Adalet Divanı'dır¹⁵.

Avrupa Ekonomik Topluluğu

Paris Antlaşması'nı imzalayan altı ülke, kömür ve çelikte giriştikleri deneyim ve yaşantılarını diğer kesimlere de yaymak için çabalarını sürdürmüşlerdir.

Çalışmalar ekonomik bütünleşme üzerinde yoğunlaştırılmıştır¹⁶. 25 Mart 1957'de Roma'da Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) Antlaşması ve bazen de Ortak Pazar Antlaşması diye anılan bu antlaşma ile Avrupa'nın önemli ülkeleri arasında, bir taraftan gümrük birliği gerçekleştirilmiş, diğer taraftan da ekonomik bütünleşme sağlanmıştır. Roma Antlaşması sadece ekonomik bütünleşmeye inhisar, etmiyor aynı zamanda para birliği ile siyasî iş birliğinin de dinamiklerini bünyesinde taşıyordu. Bu görevleri yerine getirmek üzere AET'nin kuruluş antlaşmasında, Komisyon, Bakanlar Kurulu, Genel Kurul ve Mahkeme olmak üzere dört organa yer verilmiştir¹⁷.

Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu

25 Mart 1957 tarihinde Avrupa Ekonomik Topluluğu ile aynı tarihte Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu hayata geçirilmiştir. Amaç, atom ve atom enerjisinin barış amaçları dışında kullanılmasına engel olmak ve o dönemde ortaya çıkan enerji darboğazını atom enerjisi yardımıyla aşmaktır¹⁸.

13G. Tekinalp, Ü. Tekinalp, **a.g.e.**, s. 5.

14 Cem Topsakal, Muhsin Hesapçioğlu, **a.g.m.**, s.2.

15 Rıdvan Karluk, **a.g.e.**, s. 7-8.

16 G. Tekinalp, Ü. Tekinalp, **a.g.e.**, s. 7-8.

17 Cem Topsakal, Muhsin Hesapçioğlu, **a.g.m.**, s. 3.

18 <http://www.dtm.gov.tr/ab/AB%20Sayfasi/tarhsel.htm>.

Toplulukları Birleşimi ve Gelişimleri

8 Nisan 1965'te toplulukları bir yönetim altında toplanmak amacı ile kısaca "Birleşme Antlaşması" diye anılan Avrupa Toplulukları için müşterek bir Konsey ile Komisyon Oluşturma Antlaşması imzalandı. Bu antlaşma ile üç topluluğun organları belirtilmiştir¹⁹. 1 Temmuz 1968'de topluluk içi ticarete varlığı sürdüren gümrük vergileri, öngörülen tarihten 18 ay önce kaldırıldı ve ortak gümrük tarifesi başlatıldı.

1-2 Aralık 1969'da Lahey Zirvesi'nde topluluk devlet ve hükümet başkanları, ortak tarım politikaları için kesin düzenlemeleri AT'nin kendi öz kaynaklarına sahip olması üzerinde ilke olarak anlaştılar, böylece geçiş dönemine son vermeyi kararlaştırdılar²⁰. 22 Nisan 1970'te öz kaynak sistemine tedricen gelişmesini sağlayan antlaşma Lüksemburg'da imzalandı. Antlaşma aynı zamanda Avrupa Parlamentosunun bütçe sürecindeki yetkilerini artırmayı öngörüyordu.

1965-1985 tarihleri arasında Avrupa bütünleşme süreci oldukça durağan geçmiştir. Bu yıllarda önemli dönüm noktaları Avrupa Topluluğunun genişleme kararlarıdır. 1973'te İngiltere, Danimarka, İrlanda, 1981'de Yunanistan, 1986'da İspanya ve Portekiz AT'ye üye olmuşlardır²¹. 17 ve 28 Şubatta Avrupa Tek Senedi, Lüksemburg ve Lahey'de imzalandı. Avrupa Tek Senedi bütünleşme sürecine ivme kazandırmıştır. Üç topluluğun antlaşmaları geniş şekilde değiştirilmiş, üye ülkeler arasında dış politikanın birlikte belirlenip yürütülmesi gerçekleştirilmiştir²².

7 Şubat 1992'de Maastricht'de Avrupa Birliği Antlaşması imzalanmıştır. Bu çerçevede topluluğun hedef ve görevleri ekonomik ve parasal birlik oluşturmak, ortak bir dış politika ve güvenlik politikası uygulamak, birlik vatandaşlığı kavramını oluşturmak, hukuk ve içişleri alanında daha sıkı işbirliğini geliştirmek ve insan haklarını, topluluk hukukunun genel ilkesi olarak şeklinde belirlenmiştir²³. Maastricht Antlaşması, birincisi topluluklar, (Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu, Avrupa Ekonomik Topluluğu, Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu), ikincisi olarak dış politika ve güvenlik politikası, üçüncüsü ise adalet olmak üzere üç ayaklı bir yapı üzerinde duran Avrupa Birliği'ni oluşturmuştur.

¹⁹ Meltem Müftüler Baç, Avrupa Birliği'nin Tarihsel Gelişim Süreci, **Günce Dergisi**, S.21, Ankara, 2003, s. 84.

²⁰ Ali Bulaç, **a.g.e.**, s. 18-19.

²¹ Meltem Müftüler Baç, **a.g.m.**, s. 4.

²² Ali Bulaç, **a.g.e.**, s. 20.

²³ C. Topsakal, M. Hesapçıoğlu, **a.g.e.**, s. 44.

Bu ayaklardan ilki uluslar üstü, diğeri de hükümetler arası karar alma mekanizmalarına sahiptiler. 1995 yılında Finlandiya, Avusturya ve İsveç üyelikleri ile AB üyesi devletlerin sayısı 15'e çıkmıştır.

1997'de imzalanan Amsterdam Antlaşması, AB'yi özellikle ortak savunma politikalarında daha etkin bir hale getirmek için birtakım düzenleme getirmiştir. Bunların en önemlileri; dış politika konularında bir yüksek temsilci tayin edilmesi ve Batı Avrupa Birliğinin AB'nin savunma kolu olarak aktifleştirilmesidir. 1 Ocak 2002'de Maastricht Antlaşması uyarınca 11 üye ülke kendi para birimlerini tedavülden kaldırarak ortak para birimi euroya geçmişlerdir. Bu gelişme de AB'nin evrim sürecinde AB üyesi devletlerin yeni bir yapılanmadan geçtiğinin ve klâsik anlamda ulus-devlet olarak tanımlanan siyasî oluşumdan farklı bir siyasî yapının oluşmakta olduğunun bir kanıtı niteliğindedir. 1997 sonrası yeni bir yapılanmaya gidilmiştir²⁴. 1995 yılında Finlandiya, Avusturya ve İsveç üyelikleri ile AB üyesi devletlerin sayısı 15'e çıkmıştır.

AB Konseyi Aralık 1997'de Lüksemburg Zirvesi'nde genişlemeyi olası kılan süreci başlatmıştır. Bu süreçte ilk seferde aşağıda belirtilen on iki ülke aday statüsü almıştır. Bulgaristan, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Macaristan, Letonya, Litvanya, Malta, Polonya, Romanya, Slovakya ve Slovenya'dır. Avrupa Komisyonu tavsiyesi üzerine 31 Mart 1998'de altı ülke ile müzakerelere başlamıştır. Bu ülkeler Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Macaristan, Polonya ve Slovenya'dır. Malta 1996'da "dondurmuş" olduğu üyelik başvurusunu Ekim 1998'de tekrar yürürlüğe koymuştur. Avrupa Konseyi, Aralık 1999'da Helsinki Zirvesi'nde katılım sürecinin kapsamlı niteliğini teyit etmiş ve Avrupa Komisyonunun tavsiyesine dayanarak altı aday ülkeyle resmî katılım müzakerelerini başlatmaya karar vermiştir. Bu ülkeler Bulgaristan, Letonya, Litvanya, Malta, Romanya ve Slovakya Cumhuriyeti'dir. Bu altı ülke ile Katılım Müzakereleri 15 Şubat 2000'de resmen açılmıştır. Avrupa Konseyi Helsinki'de Türkiye'nin diğer aday ülkelere uygulanan aynı kriterlere göre AB'ye katılma yolunda bir aday olduğunu da teyit etmiştir.

1 Mayıs 2004 tarihinde 10 yeni üye ülkenin (Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Polonya, Slovakya, Slovenya, Litvanya, Letonya, Estonya, Malta ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi) AB'ye resmen katılması ile AB tarihinin en kapsamlı genişlemesini tamamlamış oldu. Toplam 378 milyon nüfusa sahip olan AB'nin nüfusu, son genişleme ile birlikte 454 milyona ulaşırken, 10 yeni ülkenin katılımıyla AB'nin resmî dillerinin sayısı da 11'den 20'ye yükseldi. Avrupa kıtasının tarihi bölünmesini sona erdiren bu

²⁴ Meltem Müftüler Baç, a.g.e., s. 82-83.

genişleme dalgası AB'nin sosyal, kültürel ekonomik iç dengelerinin yanı sıra kurumsal yapısını da değiştirdi.

Bulgaristan ve Romanya'nın üyeliğinin ise 2007 yılında gerçekleşmesi öngörülmektedir. 1987 yılında üyelik başvurusunda bulunmuş olan Türkiye ise 3 Ekim 2005'te Müzakere Çerçeve Belgesi'nin kabulü ile resmen müzakere sürecine başlamaya hak kazanmıştır. Müzakerelerin ilk bölümü olan tarama sürecinin tamamlanma tarihinin Eylül 2007 olacağı öngörülmektedir. 2003'te adaylık başvurusunu yapmış olan Hırvatistan ile 2005'te müzakerelere başlanmıştır. 2004'te adaylık başvurusu yapan Makedonya ise Aralık 2005'te adaylık statüsünü kazanmıştır. Son olarak da Arnavutluk, Sırbistan, Karadağ, Bosna Hersek ve Birleşmiş Milletler güvencesi altında korunan Kosova adaylık statüsü bekleyen ülkelerdir²⁵.

Artık, AB'nin bir yandan üye devletlerin kimliklerini korurken diğer yandan da karar verebilme ve uygulama yeteneği bulunan hem etkili hem de demokratik bir örgüt olma yolunda daha ileri gitmekten başka seçeneği yoktur. Yapısını güçlendirip karar mekanizmalarını rasyonalize edemezse, iyice gevşeme ya da kımıldayamaz hale gelme seçeneğiyle karşı karşıya kalacaktır. Atlas Okyanusu'ndan Urallara uzanan "Büyük Avrupa" ancak tek sesle konuşup hareket eden istikrarlı bir çekirdek etrafında başarılı olacaktır. Yaklaşık yarım yüzyıldır Avrupa bütünleşmesi, kıtanın gelişmesi ve halkının zihniyeti renklerinden bağımsız olarak tüm hükümetler mutlak ulusal egemenlik çağının artık geçtiğinin farkındadır. Ancak güçlerin birleştirilmesi ve Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu Antlaşması'nın ifadesi ile "gelecekteki kader birliği" için harcanacak çabalar sayesinde, Avrupa'nın eski ulusları ekonomik ve sosyal gelişmelerini sürdürebilir ve dünya ölçeğindeki etkinliklerini koruyabilirler²⁶. Ulusal ve ortak çıkarların sürekli dengelenmesine, ulusal geleneklerin farklılığına saygı gösterilmesine ve farklı kimliklerin güçlendirilmesine dayalı topluluk yaklaşımı her zaman olduğu gibi bu günde geçerlidir. Devletler arasındaki ilişkilere damgasını vuran köklü düşmanlıklar, üstünlük saplantılarını ve savaşçı eğilimleri aşacak biçimde tasarlanan bu yaklaşım soğuk savaş yılları boyunca Avrupa'nın demokratik ülkelerinin özgürlüğe olan bağlılıkları çevresinde birleşmelerini sağlamıştır.

25 http://www.abgs.gov.tr/ab_dosyalar/ab_genisleme.htm.

26 http://www.infoturkish.com/index.php/Avrupa_Birli%C4%9Fi'nin_geni%C5%9Flemesi.

2. 2.TÜRKİYE-AVRUPA BİRLİĞİ İLİŞKİLERİ

Tarihi Gelişim

Batılılaşma projesi, II. Dünya Savaşı sonrası ortamda Batı ittifakının ve kurumlarının parçası olma şeklinde tanımlanmış ve Türk dış politikası da bu yönde şekillenmeye başlamıştır. Avrupa Topluluğunun (AT) Batı ittifakının önemli bir kuruluşu olarak ortaya çıkmasıyla Türkiye, Batı ittifakının diğer kuruluşlarının üyesi olmaya nasıl yöneldiyse, AT'nin de parçası olmaya yönelmiştir²⁷. Bu bağlamda, Türkiye'nin iktisadi, siyasî, askerî ve sosyal sorunları aşma gayretleri içinde olduğu bir dönemde Yunanistan, Avrupa Ekonomik Topluluğuna (AET) katılabilmek için 15 Temmuz 1959'da resmen başvuruda bulunmuştur. Yunanistan'ın başvurusu Türkiye'nin AET dışında kalması halinde Batı'daki konumunu yitireceğini açıkça belli etmiştir. Yapılan değerlendirmeler sonucu, Türkiye'nin ortaklık için AET'ye başvurusunun kaçınılmaz olduğunda birleşilmiş ve Yunanistan'ın başvurusundan iki hafta sonra 31 Temmuz 1959'da Türkiye, AET'ye ortaklık talebinde bulunmuştur²⁸. Türkiye'nin bu isteği 25 Haziran 1963 tarihinde imzalanan Ankara Antlaşması ile kabul edilmiştir²⁹. Tam üyelik başvurumuza o zamanki adıyla Avrupa Ekonomik Topluluğu tarafından verilen cevapta Türkiye'nin kalkınma düzeyinin tam üyeliğin gereklerini yerine getirmeye yeterli olmadığı bildirilmiş ve tam üyelik koşulları geçerli olacak bir Ortaklık Anlaşması imzalanması önerilmiştir³⁰. Gümrük Birliği yoluyla tam üyeliği öngören Ankara Antlaşması 12 Eylül 1963'te imzalanmıştır³¹.

Ortaklık ilişkilerinin ilk aşaması olan Hazırlık Dönemi, 1 Ocak 1964 – 31 Aralık 1972 arasında uygulanmıştır. Antlaşmanın çok iyi işlediği bu dönemde, AB bir yandan, Türkiye'nin bazı tarım ürünlerine ithal kolaylığı sağlamıştır, bir yandan da Türkiye'ye malî yardımda bulunmuştur. Türk Hükümeti bu uygulamanın iyi yürümesine dayanarak “Geçiş Dönemi”ne bir an önce geçilmesini önermiştir.

Geçiş Dönemi'nin işleyiş koşullarını belirleyen Katma Protokol 22 Temmuz 1970'te imzalandı. İlişkilerin bu ikinci aşaması, Katma Protokol'ün 1 Ocak 1973'te

27 Atilla Eralp, Soğuk Savaşın Günümüze Türkiye-AB İlişkileri Günce Dergisi, S.25 Ankara, 2004, s. 25.

28www.ceterispoiuis.net/ab/ab.makaleler.htm.

29 Mehmet Evsile, “Türkiye –Avrupa İlişkilerinin Tarihi Boyutu”, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, C.15., S.44 , Ekim, 1999, s. 1094.

30 <http://www.maksimum.com/haberler/ozeldosya/126/17546.php>.

31 Gündüz Aktan, “Türkiye- AB Dünden Yarına”, **Görüş Dergisi**, İstanbul , Kasım, 1998 ,s. 23.

yürürlüğe girmesiyle başlar (iki tarih arasında kalan dönem ise 1 Eylül 1970’te imzalanan bir “Geçici Protokol” ile sürdürülür). AB bu dönemde Türk sanayi ürünlerinin çoğu için uyguladığı kolaylıkları sağlar. Türkiye de buna karşılık AB kökenli sanayi ürünlerinin gümrüklerinin, kademeli şekilde 12 yılda kaldırılmasını planlar³².

Türkiye 1987 yılında AB’ye tam üyelik başvurusu yapmıştır. Bu başvuru Roma Antlaşması’nın 237. maddesine dayandırılmıştır. Başvuru, AB Konseyi tarafından kabul edilebilir bulunmuş ve görüş hazırlaması için Komisyon’a havale edilmiştir. Komisyon, görüşünü 1989 yılında yayınlamıştır³³. Görüşte, Türkiye’nin tam üyeliğe ehil olduğu teyid edilmiş ancak, AB’nin yeni bir genişlemeye henüz hazır olmaması ve Türkiye’nin de üyelik için gerekli koşulları esasen yerine getirememiş bulunması nedeniyle, bu aşamada olumlu cevap verilmeyeceği ifade edilmiştir. Topluluk açısından ise, mevcut yapıdaki değişikliklere dayalı bazı gerekçelerle zamana ihtiyaç duyulduğu belirtilmiştir.

Gerçekten de bu dönemde topluluk, genişlemeyi bir tarafa bırakarak derinleşme sürecine girmiş, bir diğer ifade ile ekonomik birlik, parasal birlik ve siyasî birlik yönündeki çalışmaları yoğunlaşmıştır³⁴. AB Komisyonu, Türkiye’ye “Avrupa Stratejisi” şeklinde belirsiz bir statü önermiştir. Bu sonucun ortaya çıkmasında AB’nin bakışının yanı sıra, Türkiye’nin AB’nin genişlemesi ile ilgili dinamikleri yakından takip etmemesinin de rolü olmuştur. Zirve sonrasında Türk Hükümeti 12 Mart 1988’de yapılacak konferansa katılmama ve AB ile ilişkilerini askıya alma kararı almıştır³⁵.

15-16 Haziran 1988 tarihinde gerçekleşen AB Cardiff Zirvesi sonunda yayınlanan Başkanlık Belgesi’nin genişleme ile ilgili bölümünde Türkiye’nin AB’nin genişleme sürecindeki konumunu, nisbî şekilde iyileştiren bir üslûba yer verildiği görülmüştür. Belgede, bu kez Türkiye’nin “üyelik için ehil” olduğu ifadesinden vazgeçildiği, bunun yerine zimni bir şekilde “üyelik adayı” tanımlamasının getirdiği gözlenmektedir. Bu çerçevede, adayların tam üyeliğe hazırlanma durumunu incelemek üzere kurulmuş bulunan ve AB Komisyonunun her aday için 1988 yılı sonunda bir rapor sunmasını öngören devreyi gözden geçirme mekanizmasına Türkiye dahil edilmiştir. Türkiye için hazırlanacak raporun 1963 Ankara Ortaklık Antlaşması’nın tam

---

32 Deniz Vardar “Türkiye Avrupa Topluluğu / Avrupa Birliği İlişkileri,” **Türk Dış Politikasının Analizi**, İstanbul, 2001, s. 291.

33 **Dış İşleri Güncesi** “Helsinki Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi Sonrasında Türkiye – AB İlişkileri Hakkında Bilgi Notu” Aralık, 1999, s. 238.

34. <http://www.foreigntrade.gov.tr/ead/DTDERGI/ekim98/turk-ab.htm>.

35 Atilla Eralp, **a.g.m.**, s. 5.

üyeliğimizi öngören 28. maddesi ve Lüksemburg Başkanlık Kararlarını temel alması öngörülmüştür.

Belgede yer alan bu olumlu unsurların genişleme sürecindeki konumumuzda nisbî nitelikte bir iyileştirme yaptığı; ancak bunun Lüksemburg'da Türkiye'ye karşı yapılan ayrımcı muameleyi izole edecek bir düzeyde olmadığı ve ülkemizin adaylığının kabul edilmesinin ilave siyasî koşullara bağlanmasını kabul edemeyeceğimiz 17 Haziran 1998 tarihinde yapılan Başkanlık açıklamasında dile getirilmiştir. Öte yandan AB Komisyonu, Cardiff Kararları doğrultusunda, diğer aday ülkelerle birlikte Türkiye için de hazırladığı ilerleme raporunu 4 Kasım 1988 tarihinde Türkiye'ye tevdi etmiştir.

Rapor, bazı önyargılı ifade ve tespitler içermekle birlikte Komisyon tarafından derinleşme sürecinin tamamlanmasına ve gelecek genişlemeye kadar beklenmesine karar verilmiş; bu arada Türkiye ile Gümrük Birliği sürecinin tamamlanması önerilmiştir. Bu öneri tarafımızdan da olumlu değerlendirilmiş, Gümrük Birliği'nin Katma Protokol'de öngörüldüğü şekilde 1995 yılında tamamlanması için gerekli hazırlıklara başlanmıştır. İki yıl süren müzakereler sonunda 5 Mart 1995 tarihinde yapılan Ortaklık Konseyi toplantısında alınan karar uyarınca Türkiye ile AB arasındaki Gümrük Birliği 1 Ocak 1996 tarihinde yürürlüğe girmiştir³⁶.

AT- Türkiye arasındaki Gümrük Birliği, ikili ticaret ilişkilerinin çok önemli bir unsuru olmaya devam etmektedir. AT ve Türkiye arasında ticaret hacimleri, 1999'daki daralma hariç tutulursa, devamlı olarak artmıştır. Gümrük Birliği'nin kurulmasından beri, iki tarafın birbirlerinin dış ticaretteki payları devamlı artmıştır. 2000 yılında, Türk ithalatının %52.9'u AT'den gerçekleşmiş, Türk ihracatının ise %53.1'i AT'ye yapılmıştır.³⁷

Sovyetler Birliği'nin 1989'da yıkılmasından sonra ortaya çıkan yeni dünya düzeninde AB'de kendine düşen rolü üstlenmiştir. Merkezi ve Doğu Avrupa ülkelerinin tam üyelik başvurularının kabul edilmesine dair kararı bunun sonucudur.

Türkiye, anılan ülkelerle müzakerelerin ve tarama sürecinin başlatılması kararının alındığı Lüksemburg Zirvesi'nde ayrımcı bir muameleye tabi tutulmuştur. Türkiye, aday yapılmak için tam üyelik şartlarına uymak yükümlülüğüyle karşı karşıya

36 www.cetirisparibus-net/ab/ab-makaleler.htm.

37 www.belgeler.com/arşiv/ab/ab-rapor-htm.

bırakılmıştır³⁸. Bu dönemde AB' ye hakim olan muhafazakar yaklaşımlarında etkisiyle AB genişlemenin coğrafi ve kültürel- dinsel sınırlarına ağırlık veren dışlayıcı bir tutum içine girmiştir. Türkiye, genel anlamda genişleme sürecine dahil edilirken genişleme sürecinin somut uzantısı olan Katılım Ortaklığı stratejisine dahil edilmemiş olması Türkiye'nin aday ülke olarak algılandığının bir göstergesi sayılabilir. Ancak bu konuda 11-12 Aralık 1998 tarihinde yapılan Viyana Zirvesi'nde de önemli bir gelişme kaydedilmemiştir. Lüksemburg Zirvesi'nin ortaya koyduğu genişlemeyle ilgili çerçeveye, önemli eleştiriler gelmiştir. Bu bakışın muhafazakar ve AB'yi ileri taşımayacak bir bakış olduğu ortaya konulmuştur³⁹.

Helsinki'ye giden yolda diğer başlıca önemli meseleler 4-5 Eylül tarihinde Finlandiya'nın Saariselka kentinde, AB Dışişleri Bakanı Sayın İsmail Cem'in 13 Eylül günü Brüksel'de meslektaşları ile yaptığı önemli toplantı, Komisyon'un 13 Ekim tarihinde yayınladığı ikinci Türkiye İlerleme Raporu, Sayın Dışişleri Bakanı'nın üye ülkeler nezdindeki ikili temasları ve nihayet AGİT Zirvesi münasebetiyle İstanbul'da AB'li meslektaşlar ile 19 Kasım günü gerçekleştirdiği çalışma yemeğidir. Helsinki Zirvesi öncesinde bu çalışmaların sonucu olarak Yunanistan dışındaki üye ülkelerin adaylığımıza mutabakatları kesinleştirilmiştir. Yunanistan'da zirve sırasında cereyan eden güç ve uzun müzakereler sonucunda kısmen yumuşatılmış ve zirvede adaylığımız bu kez siyasî açıdan da teyit edilmiştir. Bir başka deyişle, hukukî zeminde zaten yadsınamayan, açık siyasî irade oluşmadığı için hayata gerçek anlamda geçirilemeyen adaylığımız her yönden kesinleşmiştir⁴⁰.

Gerek Türkiye'nin kararlı tutumu, gerek bazı AB üyesi ülkelerin Türkiye'nin adaylık statüsünün tescili yönündeki gayretleri, 10-11 Aralık 1999 tarihinde Helsinki'de yapılan AB Devlet ve Hükümet Bakanları Zirvesi'nde somut sonuçlar vermiştir. Zirve'de Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne aday ülke olarak oy birliği ile kabul ve ilan edilmesi ve diğer ülkelerle eşit konumda olacağını açık ve kesin bir dille ortaya konması Türkiye-AB ilişkilerinde yeni bir sayfa açmıştır. Aralık 1999'da gerçekleşen Helsinki Zirvesi'nde Avrupa Konseyinin Türkiye'yi aday olarak resmen kabul etmesi, Türkiye-AB ilişkilerinde temel bir dönüm noktası oluşturmaktadır. Helsinki kararını takiben ekonomik ve siyasal reformların yapılması için gereken teşviklerde belirgin gelişmeler görüldü. AB normlarının yanı sıra IMF gibi çok taraflı kurumlarca ortaya konulan küresel normlara uyma baskısı, Türkiye açısından siyaset ve ekonomide gereken

---

38 Dışişleri Güncesi, **a.g.m.**, s. 238.

39 Atilla Eralp, **a.g.m.**, s. 6.

40 Dışişleri Güncesi, **a.g.m.**, s. 238.

değişimi sağlayacak ortamı yaratmış ve 1990'lı yılların başlarından itibaren güç kazanan sivil toplum hareketlerine de hareket alanı sağlamıştır. Yine de geniş tabanlı demokratikleşme gündemine karşı olan güçlü bir blok Türk siyasî sisteminin daimî özelliği olaya devam etmiştir. Hiç kuşku yok ki Helsinki Zirvesi'nde alınan kararlar, siyasî ve ekonomik reformların gerçekleşme sürecini hızlandırmıştır. Avrupa Komisyonu 2000 Martında yayınladığı “Katılım Ortaklığı Belgesi” değişim sürecini aktif olarak başlatmıştır⁴¹.

2002 yılında özellikle ölüm cezasının kaldırılması ve anadilde eğitim gibi konuları içeren kültürel hakların genişletilmesi kapsamında kısa sürede gerçekleştirilen reformlar, Türkiye ekonomisindeki olumlu gelişmeler, tarım sektöründen düşünce özgürlüğüne kadar geniş bir yelpazede çok çeşitli reformlar yapılması 17 Aralık 2004 müzakere tarihinin verilmesi kararı ile 3 Ekim 2005'te Türkiye- AB arasında müzakereler başlamıştır.

TÜRKİYE AB İLİŞKİLERİNİN TÜRK EĞİTİM SİSTEMİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Avrupa Birliği oluşumunda eğitimden yararlanmakta ve sürekli eğitimle ilgili yeni politikalar üretmektedir. Kapsamlı eğitim politikaları içinde, geleceğin insanı ve toplumu olarak, AB kimliği, AB vatandaşı oluşturmak istendiği belirtilmektedir. AB'ye aday ülkeler içinde yer alan Türkiye, özellikle ulusal programda AB eğitim politikalarına uyum sağlamak istediğini dile getirmektedir⁴².

Ülkemiz Avrupa Birliği bünyesindeki eğitim ve gençlik programlarına katılımına yönelik girişimler 1995 yılında başlatılmış ve 1999 yılında AB bünyesinde alınan kararlarla, programlar Türkiye'ye açılmıştır. Milli Eğitim Bakanlığınca 29 Aralık 1999 tarihinde, ülkemizin söz konusu üç programa katılımı için resmi başvuruda bulunulmuştur⁴³.

Haziran 2002 tarihinde, Ulusal Ajans temsilcileri AB Komisyonu Eğitim ve Kültür Müdürlüğü yetkilileri ile ilk resmi temaslarını gerçekleştirmiş. 2002 yılı sonuna

---

41 Ziya Öniş, “Helsinki Kopenhag Sonrası Türkiye-AB İlişkileri”, **Günce Dergisi**, S. 25, Ankara , 2002, s. 9.

42 Cem Topsakal, Muhsin Hesapçioğlu, **a.g.m.**, s.459.

43 Nihal Baloğlu, “Socrates Eğitim Programı Çerçevesinde ‘Erasmus’ Avrupa Birliği ve Eğitim” , **Eğitim Araştırmaları**, (Editör:Veysel Sönmez), S.12, Ankara, 2003, s. 6.

doğru müzakereler tamamlanmış ve üç programı ilgilendiren dört antlaşma (SOCRATES, LEONARDO da VİNCİ ve YOUTH Hazırlık Tedbirleri Antlaşmaları ile SOCRATES Pilot Uygulamalar Antlaşması) 23 Aralık 2002 tarihinde ülkemiz tarafından, 23 Aralık 2002 tarihinde Komisyon tarafından imzalanarak yürürlüğe girmiştir⁴⁴.

Ulusal Ajans

AB eğitim programlarına katılacak AB üyesi ülkelerin ulusal yetkilerince ulusal düzeyde programların, etkinliklerin koordineli bir şekilde yönetimini kolaylaştırmak için oluşturdukları yasal, malî ve idarî özerkliğe sahip bağımsız kurumlardır⁴⁵.

AB eğitim ve gençlik programlarını yürütmek üzere “Ulusal Ajans” işlevini görecektir daire başkanlığı (Avrupa Birliği Eğitim ve Gençlik Programları Daire Başkanlığı) Ocak 2002 tarihinde Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) Müsteşarlığı bünyesinde kurulmuş bulunmaktadır. Bu daire başkanlığı, esas görev yapacak olan Ulusal Ajans’ın kuruluş alt çalışmalarını da yürütmektedir. Bu çerçevede AB eğitim programlarına Türkiye’nin tam katılımını sağlamak için DPT’de çalışmalar başlatılmış ve Türkiye’nin Ulusal Ajansının oluşturulmasına karar verilmiştir.

Daire, AB programlarına katılım hazırlık çalışma ve tedbirlerinin hayata geçirilmesini sağlayacak iş planları hazırlamaktadır. Haziran 2002’de AB ile resmi temaslar yapılmış ve iş planları ile bütçe üzerinde müzakereler başlamıştır. Kuruluş aşamasında Türkiye Ulusal Ajansı bütçesinin % 20’si Türkiye, % 80’i AB Komisyonu tarafından karşılanmaktadır⁴⁶.

İlk aşamada ihtiyaç duyulan personel görevlendirilerek gerekli alt yapı hazırlanmış ve birim faaliyete geçirilmiştir. Birimin görevleri şöyle özetlenebilir:

- Avrupa Birliği’nin eğitim ve gençlik programlarının tanıtılması ve bu amaçla gerekli alt yapının oluşturulması,
- Programlara ilişkin belgelerin Türkçeye çevrilmesi,

44 Melik Yayan, ‘AB Eğitim Programları ve Türkiye’nin Yararlanma Kabiliyeti’, **Milli Eğitim Dergisi**, S.158, Ankara, 2003, s.107.

45 Sadrettin Karahocagil, ‘Avrupa Birliği Eğitim ve Gençlik Programlarına Türkiye’nin Katılımı ile İlgili Yapılan Çalışmalar’, **Avrupa Birliği ve Eğitim Sempozyumu**, Ankara, 2003, s. 39.

46 Melik Yayan, **a.g.m.**, s. 108.

- Katılım şartları, başvuru ve seçilebilirlik ile ilgili konularda bilgi sağlanması,
- Proje önerilerini hazırlama konusunda başvuru sahiplerine ve finanse edilmek üzere seçilen proje önerilerinin uygulanması konusunda katılımcılara tavsiyede bulunulması,
- Başvuruların kabul edilmesi ve değerlendirilmesi,
- Türkiye’de programlardan yararlanacak kişilerle ve AB Komisyonu ile gerekli sözleşmelerin yapılması ve programlardan yararlanma hakkını kazananlara ödemedede bulunulması,
- Başkanlığa tahsis edilen kaynakların muhasebesi için gerekli sistemin kurulması ve işletilmesi,
- Programlar çerçevesinde finanse edilen projelerin gelişiminin izlenmesi, tahsis edilen kaynakların kullanımına ilişkin rapor istenmesi ve değerlendirilmesi.

Türkiye’nin AB Eğitim Programlarından Yararlanma Kabiliyeti

Haziran 2002 tarihinde, Ulusal Ajans temsilcileri, AB Komisyonu Eğitim ve Kültür Müdürlüğü yetkilileri ile ilk resmi temaslarını gerçekleştirmiş. 2002 yılı sonuna doğru müzakereler tamamlanmış ve üç programı ilgilendiren dört antlaşma (SOCRATES, LEONARDO da VİNCİ ve YOUTH Hazırlık Tedbirleri Antlaşmaları ile SOCRATES Pilot Uygulamalar Antlaşması) 23 Aralık 2002 tarihinde ülkemiz tarafından, 27 Aralık 2002 tarihinde Komisyon tarafından imzalanarak yürürlüğe girmiştir⁴⁷. Bu yıldan itibaren ülkemizin tam katılım sağladığı bu programlardan azami ölçüde yararlanmamız gerekmektedir.

Programlardan Yararlanmak için Yapılması Gerekenler:

- İnternete bağlı bir bilgisayar edinmek: Programları takip edebilmek, proje ortağı bulabilmek, proje çağrı zamanlarını öğrenebilmek için internete bağlı bir bilgisayar,
- Proje ekibi oluşturmak: Okullarda İngilizce, Fransızca veya Almanca bilen öğretmenlerinin de yer alacağı proje ekibinin oluşturulması,

---

⁴⁷ Sadrettin Karahocagil, **a.g.m.**, s. 42-45.

- Aşağıda verilen adreslerden okul ortağı bulmak: Programlardan yararlanabilmeni en önemli şartı bir veya birkaç proje ortağının olması veya bir projenin ortağı olunması, proje ortağı bulmak için Ulusal Ajans'ın www.ua.gov.tr adresinden 'Comenius' sayfasına girerek 'parbase' olarak ifade edilen linklerden ortak olunabilecek bir proje ve ortak olabilecek AB üyesi- aday okulu bulmak,
- Bir proje konusu belirlemek veya yürüyen bir projeye ortak olmak: Seçilecek program türüne göre çağrı zamanlarında yayımlanan bilgiler- çağrı bilgileri www.ua.gov.tr adresinde yer almaktadır.
- Sürekli takip edilerek konu başlığına göre bir proje konusu belirlemek (Erken Yaşlarda Dil Öğrenimi, Öğretmenlerin Sürekli Mesleki Gelişimlerini Sağlamak İçin Öğretmen Eğitiminde Liderlik, Öğrenme Potansiyelini Değerlendirme),
- Proje çağrı zamanlarında başvuru yapmak: Ulusal Ajansın web sayfasında yayımlanan çağrı zamanlarının son başvuru tarihini geçirmeden başvuru yapmak⁴⁸.

Socrates Programı Çerçevesinde Gerçekleştirilen Uygulamalar

Socrates Programı çerçevesinde gerçekleştirilen ve gerçekleşmesi düşünülen faaliyetler aşağıda yer almaktadır:

- Coğrafi bölgeler itibariyle düzenlenecek uluslar arası katılımlı 7 adet bölgesel bilgilendirme konferansı,
- Ülke genelinde farklı merkezlerde düzenlenecek 84 ayrı tanıtım toplantısı,
- 9 ayrı ülkeye yapılacak Ulusal Ajans inceleme, çalışma ve eğitim amaçlı ziyaret,
- AB Komisyonu yetkilileri ile hazırlık önlemlerinin ve uygulamaların izlenmesi ve değerlendirilmesi amaçlı toplantılar için yapılacak hazırlıklar ve bunlara katılımı,
- Seçilecek 15 Türk üniversitesinde Avrupa Kredi Transfer Sisteminin (ECTS)

---

⁴⁸ [www.meb.gov.tr/duyurular/duyurular/Avrupa Birliği/2004/AB Eğitim Prog Türkiye'nin Katılımı](http://www.meb.gov.tr/duyurular/duyurular/Avrupa%20Birliği/2004/AB%20Eğitim%20Prog%20Türkiye'nin%20Katılımı).

kurulması, bu kapsamda her üniversite için 1 ECTS danışmanının ve ülke geneli için 1 ulusal ECTS koordinatörünün yetiştirilmesi,

- Her üniversitede 3 bölümün (genelde 3 x 15 = 45 bölüm) ECTS çalışmalarından sonra pilot öğrenci değişimine hazırlanması (AB üniversiteleriyle ikili antlaşmalar ve değişim öncesi hazırlıkların yapılması) 49.

Erasmus öğrenci değişimi programı ile Türkiye'deki yüksek öğretim kurumlarında okuyan öğrenciler 1 akademik yıl içinde 1 veya 2 dönemliğine, Erasmus Üniversitesi Beyannamesi sahibi başka bir Avrupa ülkesindeki yüksek öğrenim kurumunda yer alan öğrenci olabilmektedirler.

Erasmus Programının ülkemizdeki ilk uygulama yılı olan 2004–2005 akademik yılında gerçekleşen faaliyetler ile ülkemize tahsis edilen kaynak % 94,50 oranında kullanılmış oldu. AB Eğitim ve Gençlik Programları Merkezi Başkanlığı, yüksek öğretim kurumlarımıza Erasmus kapsamındaki çalışmaları için 4.147.342 euro tutarında hibe kullandı.

Comenius Dil Asistanlığı için 229 yabancı dil öğretmeni başvurmuştur. Bunlardan 108'i Avrupa'daki kurumlarla dil asistanı olarak görev yapmak üzere eşleştirilmiştir. 133 kurumumuz ise dil asistanı misafir etmek için başvurmuştur. Avrupa'dan 14 kişi kurumlarımızda yabancı dil dersleri vermek üzere ülkemize geleceklerdir⁵⁰.

Yaygın veya hayat boyu (GRUNDTVIG) alanında, ortak bulma ve proje geliştirme amaçlı seminerlere katılım için hazırlık ziyaretleri (Türkiye'den 4 kişilik gruplar halinde yapılacak 15 ziyaret). Grundtvig öğrenme ortaklıkları projelerine 250 kişi başvuruda bulunmuştur.

Eğitim uzmanları yöneticileri ve karar alıcıları için kısa süreli çok taraflı çalışma (ARİON) ziyaretleri (7 kişilik 5 ziyaret planlanmıştır) Arion Programı dahilinde verilecek malî destekle 160 eğitim yöneticisi, Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde çalışma ziyaretlerine katılacaklardır. Çalışma ziyaretine katılacaklar için 4 Eylül 2006'da Ankara'da bir toplantı gerçekleştirilmiştir.

---

49 Sadrettin Karahocagil, a.g.e., s.46.

50 Socrates, Leonardo da Vinci, Gençlik Haberleri, **Eğitim ve Gençlik Dergisi**, S.12, Eylül, 2006, s.4.

Leonardo Da Vinci Programı Çerçevesinde Yapılan Uygulamalar

Leonardo Da Vinci Programı çerçevesinde gerçekleştirilen ve gerçekleşmesi düşünülen faaliyetler:

- AB üyesi ve aday ülkenin Ulusal Ajanslarına 5 ziyaret düzenlenmesi,
- 2 konferans düzenlenmesi,
- Çalıştay düzenlenmesi,
- 42 bilgilendirme toplantısı düzenlenmesi,
- Brüksel’de 7 Leonardo da Vinci Toplantısı’na katılım,
- Meslekî eğitim konulu 8 uluslar arası toplantıya katılım,
- Değişim Programı altında 40 kişinin 1 ay süreli değişim programlarına katılım,
- Değişim programı kapsamında 100 kişinin 10’ar kişilik gruplar halinde 7’şer günlük çalışma gezilerine katılım (pilot).

2006 yılı Ldv Hareketlilik Başarılı Proje Uygulama Hazırlık Toplantısı, 31 Mayıs- 9 Haziran tarihleri arasında Ankara’da 6 oturum halinde gerçekleştirildi. Leonardo da Vinci Programı A Tipi Hareketlilik projelerine teklif sunan ve kabul edilen 423 adet asıl proje sahibi kuruluş yetkilileri hareketlilikle ilgili genel görünüm, idarî ve malî yönetim ve RAP4LEO kullanımını hakkında bilgilendirildi.

2006 yılında desteklenecek B tipi projeler açıklandı. Başkanlığımızca yürütülen AB Meslekî Eğitim Programı kapsamında 2006 yılı proje çağrı döneminde tam teklif aşamasına geçmeye hak kazanan 61 adet proje başvurusundan, AB Komisyonu ve ulusal düzeyde yapılan eş zamanlı değerlendirme sonucu 14 adet proje tam teklifi desteklenmeye uygun görüldü. Başarılı proje sahipleriyle sözleşme öncesi yapılan çalışmaya 13 pilot, 1 ülkeler arası ağ proje sahibi kuruluşun temsilcileri katıldı. Türkiye, 2005–2006 döneminde desteklenecek toplam proje miktarı itibariyle 31 katılımcı ülke içinde İtalya, İngiltere, Almanya, Fransa ve İspanya’nın ardından 6. ülke oldu⁵¹.

Youth (Gençlik) Programı Çerçevesinde Gerçekleştirilen Uygulamalar

Youth (Gençlik) programı çerçevesinde gerçekleştirilen ve gerçekleşmesi planlanan faaliyetler:

---

⁵¹ Sadrettin Karahocagil, a.g.e., s. 47.

- Gençlikle ilgili tüm kesimlerin, potansiyel yararlanıcıların bilgilendirilmesi.
- Bilgilendirme için yapılacak toplantılar, seminerler, çalıştaylar, reklamlar, web sitesi kurulumu.
- Proje hazırlamak isteyen gençlik kesimlerine destek verilmesi,
- Programın tanıtımında rol alacak eğitimcilerin yarı zamanlı istihdamı,
- Konu ile ilgili AB Komisyonu ve diğer ulusal ajans toplantılarına ve Gençlik ile ilgili toplantılara katılım,
- Gençlik ile ilgili toplam 32 adet pilot proje uygulaması,

Gençlik programı kapsamında 3–7 Temmuz 2006 tarihlerinde Trabzon’da Gençlik Programına katılan ülkelerinden toplam 24 kişiyle " Discovering Future Partnerships for EVS (European Voluntary Service) - Avrupa gönüllü hizmeti için “Geleceğin Ortaklıklarını Keşfetmek" adlı uluslar arası bir İrtibat Kurma Semineri düzenlenmiştir.

12–16 Temmuz 2006 tarihleri arasında İstanbul’da Gençlik Programına katılan ülkelerden toplam 21 kişinin katılımıyla "Get in NET Training Course for Action 3 Networking Project " düzenlenmiştir.

" Eylem 3 AĞ Kurma Projeleri için GET in NET Eğitim Kursu" adlı uluslar arası bir "Gençlik Programı Eğitim Kursu" gerçekleştirilmiştir².

Eğitim Öğretim Alanı

Eğitim sisteminin, AB ülkelerinin eğitim sistemi ve standartlarına uyumu sağlamak amacıyla; MEB bünyesinde, Avrupa Birliği Masası oluşturulmuş ve bu grup tarafından;

- Avrupa Birliği eğitim politikası,
- AB ülkeleri, eğitim sistemlerinin örgüt ve yapısı,
- AB ülkelerinden; Fransa, İngiltere ve Almanya Cumhuriyeti bazı özellikleri

nedeniyle Japonya eğitim sistemleri,

- Bazı Avrupa Birliği ülkelerinde yönlendirme,
- Avrupa Birliği ülkelerinde yüksek öğretime geçiş,
- Bazı Avrupa Birliği Ülkelerinde Öğretmen Yetiştirme Programları

---

52 Socrates, Leonardo da Vinci, Gençlik Haberleri, *a.g.e.*, s.5.

- Türkiye Öğretmen Yetiştirme Modelleri,

konularında yapılan çalışmalar, ayrı ayrı rapor haline getirilmiştir. Ayrıca; MEB’de oluşturulan Avrupa Birliği Eğitimi’nin Araştırma Geliştirme Kurulunca 15 Avrupa Birliği ülkesinin öğretim programları, haftalık ders çizelgeleri, okulları öğretime açık bulunduğu süreler, zorunlu eğitim süresi, okullaşma oranları, öğrenci derslik oranları vb. konular ele alınmış, karşılaştırmalı eğitim metoduyla Türk Eğitim Sistemine uyum çalışmaları bir proje kapsamında başlamıştır.

Söz konusu projeye ilişkin araştırma çalışması sonuçları tamamlanan Almanya, Fransa ve İngiltere’deki yönetim yapıları ve eğitim sistemleri ile ilgili elde edilen ilk bilgilerden çıkarılan sonuçlar aşağıda verilmiştir⁵³.

Yaşam Boyu Öğrenme

Küresel piyasanın dinamik olarak izlenmesi, örgüt yapılarında esneklik ve maliyet kontrolü gibi önemli olgular, geleneksel bölge anlayışını değiştirerek yeni bir bölge yaklaşımını oluşturmakta ve dünyada aynı zamanda ülkemizde bölgesel kalkınma politikaları, etkin bir kurumsallaşmanın sağlanması, devlet-özel sektör bağlantısının güçlendirilmesi, çevre korunmasının dikkate alınmasının yanında arazinin kullanımı, yerel girişimciliğin desteklenerek, sosyal dengenin sağlanmasıdır. Yapılan çalışmalara her toplum kademesinden yeni bir sözlükle bakmanın zamanıdır.

Yeni teknolojik gelişmeler, hızlı değişim, toplumların bilgi toplumu haline gelmesine ihtiyaç göstermekte ve her şey eğitimde düğümlenmektedir. Her kademe ve yaştaki bireyin ekonomiye katkısının olması beklenmektedir. AB ve (Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Teşkilatı) OECD ülkeleriyle olan iletişimimizde sosyal farklılıkları en aza indirici politikaları her alanda fonksiyonel olarak uygulamaya koymaya ihtiyaç vardır. İnsan gücü profili artık değişmiştir.

Öğrenmeyi öğrenmek nasıl geliştirilebilir? Bunu şöyle sıralamak mümkündür:

- Çeşitli kaynaklardan bilgiye ulaşma,
- Bilgiyi problem çözme, karar verme ve planlama amacıyla kullanma,

---

⁵³ 2002 Yılı Başında Milli Eğitim, “AB Mevzuatına Uyum Çalışmaları”, Aralık, 2001, s. 303-304.

- Bilgiyi günlük yaşamda kullanma,
- Bilgisayarın bilgiye erişebilecek bir araç olarak görülmesini sağlama⁵⁴.
- Haziran 1998 tarihinde Prag'da yapılan Avrupa Birliği üyesi ülkeler ve aday ülkelerin eğitim bakanları toplantısında, bakanlar ve uzmanlardan oluşan bir çalışma grubu oluşturarak okul standartları alanında, sistemlerin ulusal bazda değerlendirilmesi ve ülkelerin kıyaslama yapabilmelerini sağlamak amacıyla az sayıda gösterge hazırlanmasına karar verilmiştir.

Bu toplantıdan sonra gerçekleştirilen Bükreş Bakanlar Konferansı'nda Lizbon Toplantısı sonuçları ile görüş birliğine varılarak, "İşbirliğinde şeffaf metot uygulaması, yaşam boyu öğrenmenin benimsenmesi" ilkeleri benimsenmiştir⁵⁵. Avrupa Konseyi Mart 2000'de Lizbon'da Avrupa politikalarını belirlemek için toplanmıştır. Toplantı sonucunda; her alanda (sosyal, kültürel ve ekonomik) Avrupa'nın bilgi çağına gereğini yerine getirmesinin tartışma götürmeyeceği vurgulanmıştır. Öğrenmenin, çalışma hayatındaki değişime uyumlu olarak geliştirilmesi, böylece değişimin yolunun açılması gereği, yaşam boyu öğrenmenin bilgi toplumunu oluşturmanın önemli bir ögesi olduğu oluşturacağı vurgulanmıştır.

Birlik üyeleri; yaşam boyu öğrenme stratejisini şöyle belirtmişlerdir:

Bilgi toplumu oluşturmak ve bireylerin bilgi ve becerilerini yenilemeleri için sürekli ve evrensel eğitime ulaşımı garanti etmek,

- İnsan kaynağına yatırım yapmak ve onun seviyesini sürekli yükseltmek,
- Etkili öğrenme ve öğretme yöntemleri geliştirmek ve yaşam boyu öğrenmenin içeriğini belirlemek,
- Yaygın eğitim ve örgün eğitim dışında bireysel olarak eğitime katılma destek ve takdir edilmek,
- Herkesin nitelikli bilgiye kolayca ulaşabilmesini sağlamak,
- Yaşam boyu öğrenme olanaklarının, bireylere mümkün olduğunca yakın olmasını,

toplumla iç içe ve bilgi teknolojisi ile desteklenmesini sağlamak,⁵⁶

Yaşam boyu öğrenme kalitesi ile ilgili göstergeleri hazırlayan uzmanlar grubu, 2001 yılının ilk yarısında beş kez bir araya gelmiştir⁵⁷.

54 Jale Çolakoğlu, "Yaşam Boyu Öğrenmede Motivasyonun Önemi", **Milli Eğitim Dergisi**, S. 155, Ankara, 2002, s.76.

55 2002 Yılı Başında Millî Eğitim, **a.g.e.**, s. 30.

56 Murat Gürkan Gülcan, **a.g.m.**, s. 12.

Demokrasi ve İnsan Hakları Eğitimi

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından 16 Ekim 2002 tarihinde kabul edilen (2002) 12 sayılı " Demokratik Yurttaşlık Eğitimi Tavsiye Kararları ", Avrupa Konseyinin insan hakları, çoğulcu demokrasi ve hukukun üstünlüğü ilkelerinin demokratik yurttaşlık eğitimi yoluyla geliştirmeyi amaçlayan, insan hakları ve demokrasi eğitimde yol gösterici temel belgelerden birisidir. İçerik olarak da tüm Konsey üyesi ülkelerin eğitim politikalarının dayandığı temel prensipleri vurgulaması yönüyle de ayrı bir öneme sahiptir⁵⁸.

Avrupa Konseyine üye ülkelerce 1997 yılında uygulamaya konulan "Demokratik Yurttaşlık Eğitim" projesini ülkemizde uygulamaya başlatmıştır. 14.07.2001 tarihli Bakan Onay ile "Demokratik Yurttaşlık Eğitimi Danışma Komitesi" kurulmuş olup, Bakanlığımız ve ilgili, kamu kuruluşlarının temsilcileri, müfettişler, okul yöneticileri, öğretmenler, öğrenciler, sivil toplum örgütleri, üniversite temsilcileri katılmaya devam etmektedir⁵⁹.

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Yasası'yla bireylerin yetiştirilmesi, eğitim hakkının kullanılması, bu hak kullanırken, fırsat ve imkan eşitliğinin sağlanması, demokrasi ve vatandaşlık eğitimi, öğrencilerin demokratik düşünce sisteminin benimsemeleri ve kazanımları sağlamak amacıyla yönelik olarak gerek disiplinler arası gerekse bağımsız dersler olarak okul programlarında yer almıştır.

Öğrencilere yurttaşlık bilinci ve demokratik davranışlar kazandırmak, özgürlüklerini kavrayarak, kendi haklarının ve toplumdaki insan haklarının farkında olmaları ve bu hakları korumalarını sağlamak amacıyla ilköğretim okullarının 7. ve 8. sınıfların ders programlarına haftada birer saat " Vatandaş ve İnsan Hakları Eğitimi" liselerin 3. sınıfında seçmeli olarak " Demokrasi ve İnsan Hakları" dersleri konulmuştur⁶⁰.

---

57 2002 Yılı Başında Milli Eğitim, **a.g.e.**, s. 39.

58 Murat Gürkan Gülcan, "Avrupa Birliği Eğitim Politikalarını Etkileyen Proje ve Kararlar", **Avrupa Birliği ve Eğitim**, (Editör Veysel Sönmez), S.12, Ankara 2003, s.12.

59 Füsün Köksal, "Avrupa Birliği ve Türk Eğitiminden Beklenenler", **Avrupa Birliği ve Eğitim Sempozyumu**, Ankara, 2003, s.71.

60 2002 Yılı Başında Milli Eğitim, **a.g.e.**, s. 12.

Zorunlu Eğitim

Eğitim, genel olarak bireyde davranış değiştirme süreci olarak tanımlanmaktadır. Her çocuk, genç ve yetişkin, kendi öğrenme ihtiyaçlarını karşılamak üzere tasarlanmış eğitim olanaklarından yararlanabilmelidir.

Zorunlu eğitim, örgün eğitimin en fazla önem verilen bölümünü ifade eder, bireyin belli bir çağda belli bir sürede eğitim almasını öngörür. Zorunlu eğitim; bir yurttaşın belirtilen bir yaşa gelinceye kadar gösterilen eğitim kurumlarında belli bir süre öğrenim görmesini zorunlu kılan yasal bir deyimdir.

222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Yasasında " İlköğretim her yurttaşın görmesi gereken temel eğitimidir" biçiminde tanımlanmıştır. 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Yasası'nda kullanılan " temel eğitim" kavramı " ilköğretim" olarak değiştirilmiş ve T.C. Anayasasının 42. maddesinde "İlköğretim; kız, erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve devlet okullarında parasızdır." denilerek herkesin asgari ve temel seviyede eğitim almalarını zorunlu kılmaktadır.

Ülkemizde bugüne kadar, eğitim alanında yenileşme ve gelişmeye dönük çeşitli adımlar atılmıştır. Her biri eğitim tarihinin önemli gelişmeleri olmakla birlikte, 18 Ağustos 1997 tarihinde 23084 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 4306 sayılı yasa bu adımların en büyüğü olmuştur. İlköğretim kurumlarının yapısını ve işleyişini değiştiren 4306 sayılı yasada;

- İlköğretim kurumlarının sekiz yıllık okullardan oluşması, bu okullarda kesintisiz eğitim yapılması ve bitirenlere ilköğretim diploması verilmesi,
- İlköğretim 6. 7. ve 8. sınıf öğrenimini orta öğretim kurumları bünyesinde yapmakta olan öğrenciler ile çıraklık eğitim merkezlerindeki öğrencilerin eğitimlerini bu kurumlarda tamamlaması ve 1997- 1998 öğretim yılı başından itibaren bu sınıflara hiçbir şekilde öğrenci alınmaması,
- Bazı derslerin öğretimini yabancı dille yapan okulların hazırlık sınıflarında başarılı olan öğrenciler ile 1997-1998 öğretim yılında okumaya hak kazanan öğrencilerin zorunlu eğitimlerini bu okullarda tamamlaması⁶¹ zorunlu ilköğretimin 1997 yılında beş

---

⁶¹ 2001 Yılı Başında Milli Eğitim, "Zorunlu Eğitim", Ankara, 2001, s. 32.

yıldan sekiz yıla çıkarılmasıyla birlikte, dördüncü sınıftan başlayarak bir yabancı dilin öğretilmesi hedeflenmiştir⁶².

İlköğretimin sekiz yıla çıkarılmasıyla;

- Milli eğitim sisteminin, öğrencileri ilgi, yeti ve yetenekleri doğrultusunda her bakımdan yöneltmeyi gerçekleştirecek biçimde düzenlenmesi, bu amaçla orta öğretim kurumlarına eğitim programlarının uygun düşecek şekilde hazırlık sınıflarının konulabilmesi,

- İlköğretimin son ders yılının ikinci yarısında öğrencilere, ortaöğretimde devam edebilecek okul ve programlarının hangi mesleklerin yolunu açabileceği ve bu mesleklerin kendilerine sağlayacağı yaşam standardı ve iş hayatı konusunda tanıtıcı bilgiler vermek, meslek seçiminde doğru karar vermelerine yardımcı olmak üzere rehberlik servislerince gerekli çalışmaların yapılması,

- İlköğretim okulunu bitirenlerin bir mesleğe hazırlanmak amacıyla çıraklık dönemine kadar iş yerlerinde aday çırak olarak eğitilmesi, çırak olabilmek için 14 yaşını doldurması ve en az ilköğretim okulu mezunu olması hükümleri getirilmiştir.

Finansmanı, Avrupa Birliği Akdeniz Programı (MEDA) çerçevesinde sağlanacak hibe ile karşılanan "Temel Eğitimin Desteklenmesi Projesi", Avrupa Komisyonu tarafından kabul edilmiş olup, projenin finansman antlaşması 3 Kasım 1999'da Avrupa Komisyonunca, 4 Şubat 2000 tarihinde MEB tarafından imzalanmıştır. Projenin süresi 6 yıl, toplam maliyeti ise 100.000.000 Euro olarak belirlenmiştir⁶³.

Ders Saatleri ve Ders Programları

Sekiz yıllık ilköğretim ile birlikte ilköğretim okullarında yer alan dersler ve bunların süreleri, öğretim programları, ders kitapları yeniden düzenlenmiştir.

Dersler

1998- 1999 öğretim yılında;

1. 2. ve 3. sınıflarda " Bireysel ve Toplu Etkinlikler"

4. ve 5. sınıflarda "Yabancı Dil (İngilizce, Almanca, Fransızca)"

6. ve 8. sınıflara "Trafik ve İlk Yardım"

⁶² Deniz Ilgaz, "Avrupa Birliği Uyum Sürecinde Türkiye Cumhuriyetinde Eğitim", **Marmara Avrupa Araştırmalar Dergisi**, C.10 , S. 2, İstanbul, 2002, s. 212.

⁶³ 2002 Yılı Başında Milli Eğitim, **a.g.e.**, s. 317.

7. ve 8. sınıflara "Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi"

4. ve 8. sınıflara seçmeli dersler uygulamaya koyulmuştur. 6. ve 7. sınıflarda " Millî Tarih ve Millî Coğrafya " dersleri "Sosyal Bilgiler " dersi adı altında birleştirilmiştir.

İlköğretim programında yer alan seçmeli dersler ve saatleri Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. İlköğretim Programında Yer Alan Seçmeli Dersler

Dersin Adı	Yıl Olarak Süresi	Haftalık Ders saati
1. Bilgisayar	1-5	1-2
2. Drama	1-3	1-2
3. Güzel Konuşma ve Yazma	1-5	1-2
4. İkinci Yabancı Dil	1-3	1-2
5. Turizm	1-3	1-2
6. Tarım	1-3	1-2
7. Yerel El Sanatları	1-3	1-2

Kaynak: İlköğretim Programı Ders Programları

1998- 1999 öğretim yılında;

1. ve 3. sınıf Hayat Bilgisi

1. ve 8. sınıf Türkçe Eğitimi Yazı

4. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler

4. ve 5. sınıf Yabancı Dil (İngilizce, Almanca, Fransızca)

6. ve 8. sınıf Trafik ve İlk Yardım

7. ve 8. sınıf Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi

4-8. sınıf seçmeli dersler (II. Yabancı Dil, Bilgisayar, Güzel Konuşma ve Yazma, Drama, Tarım, Turizm ve Yerel El Sanatları)

1999-2000 öğretim yılında;

4-8. sınıf Fen Bilgisi

4-8. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi

ders programları uygulamaya konulmuştur.⁶⁴

Liselerdeki haftalık ders çizelgeleri de yeniden düzenlenerek, öğrencilerin ders yükü ile ders türleri azaltılacak, belirlenecek ders çizelgeleri ve ders programlarına göre ilköğretimden öğretime geçiş yapılandırılacak. Liselerde Fen Bilimleri, Türkçe-Matematik, Türkçe-Sosyal, Yabancı Dil, Sanat ve Spor'dan oluşan altı alan, Fen Bilimleri ve Sosyal Bilimler olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Genel liseler ile meslek liselerinin 9. sınıfların genel kültür dersleri ortak olarak düzenlenmiştir. Öğrencilere program arasında yatay ve dikey geçiş yapma hakkı tanınmıştır⁶⁵.

Yabancı Dil Öğretimi

İlköğretim ve orta öğretim kurumlarımızda yabancı dil dersi zorunlu ortak dersler arasında yer almaktadır. Yabancı dil öğretiminde amaç, öğrenci seviyelerine uygun olarak bir dil kullanılabilir duruma getirmektir.

1997–1998 öğretim yılında uygulamaya konulan sekiz yıllık zorunlu eğitim gereğince haftalık ders çizelgeleri yeniden düzenlenmiş ilköğretim okullarının 4. ve 5. sınıflarda haftada 2 saat Yabancı Dil dersi zorunlu olarak konulmuştur. 6. 7. ve 8. sınıflarda ise haftada 4 saat Yabancı Dil dersi verilmektedir.

Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın 30.03.2000 tarih ve 32 sayılı kararı ile 1997-1998 eğitim ve öğretim yılından itibaren yabancı dil eğitimi; okul öncesi eğitim kurumlarındaki 5 ve 6 yaş grubundaki çocuklar ile ilköğretim okulları 1. 2. 3. sınıflardaki öğrencilerin yabancı dil öğretim etkinliklerinde bulunmaları ve ilköğretim okullarının 6. 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin Fen Bilgisi dersi laboratuvar çalışmalarını yabancı dil destekli yapabilmeleri kabul edilerek uygulamaya konulmuştur⁶⁶.

Ücretsiz Kitap Dağıtım Projesi

İlköğretimde ücretsiz kitap dağıtım projesi, Avrupa Birliği'ne uyum çabaları doğrultusunda gerçekleştirilmiştir. Çünkü birçok Avrupa Birliği ülkesinde zorunlu eğitim çağında ders kitapları öğrencilere ödünç verilmekte ve öğrenciler bir yıllığına kullandıktan sonra alt sınıflara dağıtılmaktadır⁶⁷. 2006–2007 eğitim-öğretim yılında da liselerde ücretsiz kitap dağıtımını gerçekleştirmiştir.

⁶⁵ Deniz Ilgaz, **a.g.m.**, s. 213.

⁶⁶ 2001 Yılı Başında Milli Eğitim, **a.g.e.**, s. 314.

⁶⁷ Mustafa Bardakçı, "Ders Kitapları Konusu ve İlköğretim Ders Kitabı Dağıtım Projesi", **Millî Eğitim Dergisi**, S. 165, Ankara, 2005, s. 15.

Okul Öncesi ve İlköğretim Alanı

T.C. Başbakanlık, Devlet Planlama Teşkilatı (DPT), Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı kapsamındaki 2002 yılı programı bilim ve teknoloji kapasitesinin yükseltilmesi amacının ve bu faaliyetleri eğitim-öğretim ve sanayi politikalarıyla uyumlu olarak desteklenmesinin ve özellikle çocuk ve gençlere yönelik hizmetlerin ve insan gücü niteliğini yükseltici imkânların geliştirilmesi vurgulanmaktadır⁶⁸.

Okul öncesi eğitimin ön plana çıkarıldığı DPT raporunda, okul öncesi eğitime ağırlık verilerek, Avrupa Birliği üye ülkelerinde en az 9 yıl olan zorunlu ilköğretim normuna bir ölçüde yaklaşabileceği tasarlanmaktadır. Okul öncesi eğitimdeki öğretmen açığının giderilmesi amacıyla, kız meslek lisesi çocuk gelişimi mezunlarına Anadolu Üniversitesi'nde önlisans ve lisans tamamlama imkânı geliştirilmiş olduğu bu çerçevede 3344 usta öğreticinin yetiştirilerek görevlendirildiği, bu kapsamda 66880 çocuğun daha okul öncesi eğitim hizmetinden yararlanmasının sağlandığı açıklanmıştır.

Avrupa Birliği üye ülkelerinin malî konumunun bir hayli altında kalan Türk temel ilköğretimin bu durumunu iyileştirmek için AB-MEDA programı kapsamında destek gören üç ayrı proje başlatılmıştır. Bu projelerin amacı, Türkiye'de temel zorunlu eğitime katkı sağlamak, meslek eğitim sistemini güçlendirmek, Meslek ve Teknik Eğitim Kurumlarını modernleştirmektir⁶⁹.

Mesleki ve Teknik Eğitim

“Meslekî Eğitimde İşbirliği” konusunda 29–30 Kasım 2002 tarihlerinde Kopenhag'da Toplanan Avrupa Meslekî Eğitim ve Öğretim Bakanları ve Avrupa Komisyonu, Avrupa düzeyinde eğitim ve öğretimde yıllardır süren işbirliğinin, geleceğin Avrupa toplumunu yaratmada etkin bir rol oynayacağını kabul etmiştir.

Barselona'da Mart 2002'de Avrupa Konseyi, 2010 yılına kadar Avrupa'da eğitim öğretimin dünya çapında kalitenin referansı haline getirilmesine yönelik " Amaçlar Raporu" nun takibi için hazırlanan çalışma programını onaylamıştır. Ayrıca, diploma ve niteliklerin şeffaflığını sağlamak amacıyla mesleki eğitim ve öğretim

⁶⁸ Deniz Ilgaz, **a.g.m.**, 213.

⁶⁹ 2002 Yılı Başında Milli Eğitim, **a.g.e.**, s. 317.

alanında uyarlanmış Bologna sürecine benzer bir eylem geliştirilmesini de içeren yeni araçların ortaya konması için bir eylem çağrısında bulunmuştur.⁷⁰

Türkiye’de meslekî ve teknik eğitimin gerek nicelik ve gerekse nitelik olarak yeterli bir düzeyde olmadığı bilinen bir gerçektir. Bunun yanında ülkemizin nitelikli ara insan gücüne olan ihtiyacı had safhadadır.

Büyüyen Türkiye ekonomisinin, uluslar arası pazarlarda rekabet gücünün yükseltilmesi ancak gelişmiş meslek yüksek okulları ve bunların yetiştirdiği nitelikli tekniklerle mümkün olabilecektir.

Sayıları her geçen gün artmakta olan meslek yüksek okulları (MYO), iş dünyasının ihtiyaç duyduğu nitelikli ara insan gücünü yetiştirme istikametinde olumlu gelişmeler kaydetmeye devam etmektedir. Mevcut olan 625 MYO’ dan 490’ı faal durumdadır. Hemen hemen tüm yurt sathına dağılmış olan bu okullara halkın ve yerel yönetimlerin ilgi ve desteği memnuniyet verici düzeyde gelişmeye devam etmektedir. Bu okullarda teknik programlar, iktisadi ve idari programlar, sağlık programları ve denizcilik programları adı altında eğitim ve öğretim yapılmaktadır.

2547 sayılı yasada yapılan düzenlemeler;

- Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumunca tespit edilen uluslar arası yarışmalarda ödül kazanan öğrenciler, ödül kazandıkları alanlarda, belirlenen yükseköğretim kurumlarından seçtiklerine sınavsız girebileceklerdir.
- Meslek ve teknik ortaöğretimi bitiren öğrenciler, istedikleri takdirde bitirdikleri programın devamı niteliğinde veya en yakın programların uygulandığı meslek yüksekokullarına sınavsız olarak devam edebileceklerdir.
- Meslek yüksekokullarından başarıyla mezun olan öğrenciler, kendi alanlarındaki lisans programlarına dikey geçiş yapabileceklerdir.

Vakıflar; kazanç amacına yönelik olmamak koşuluyla, meslek yüksekokulu kurabileceklerdir. Kurulacak meslek yüksekokullarına, meslekî ve teknik eğitim bölgesinde gereksinim duyulması esas olacaktır.⁷¹

⁷⁰ Murat Gürkan Gülcan, **a.g.m.**, s. 15.

⁷¹ www.yok.gov.tr/egitim/endustriyel/myo-drum

Meslekî ve teknik eğitim bölgelerinin işlevleri şunlardır:

1. Meslekî ve teknik eğitime ilgi ve isteği artırarak ve bu alanda okullaşma oranını yükseltmek amacıyla mesleki ve teknik ortaöğretim kurumu öğrencilerinin, bitirdikleri programın devamı niteliğinde veya buna en yakın programın uygulandığı öncelikle kendi bölgelerindeki veya bölgesi dışındaki meslek yüksek okullarına sınavsız olarak geçiş yapmalarını sağlamak.

2. Meslekî ve teknik ortaöğretim kurumu mezunu olup, meslek yüksek okulunu bitirenlerin % 10'undan az olmamak üzere, kendi alanlarındaki lisans programlarına ayrılacak kontenjanlara dikey geçiş yapabilmelerini sağlamak.

3. Meslekî ve teknik ortaöğretim kurumlarının herhangi birini bitirenlerin, meslekî ve teknik eğitim bölgeleri kapsamı dışındaki yüksek öğretim programlarına gitmek istemeleri halinde üniversiteye giriş sınavlarına başvurabilmelerini sağlamak⁷².

2. 3. AVRUPA BİRLİĞİ EĞİTİM PROGRAMLARI

Avrupa'nın bütünleşmesi sürecinin başından itibaren eğitim daima önemli bir yer tutmuştur. Bu konu 1957 Roma Antlaşması ve 1992 Maastricht Antlaşması (126. ve 127. madde) içinde yer bulmuştur.

AB Eğitim ve Gençlik Programları, birlik üyesi ve aday ülkelerle ve ETA ülkelerine açık programlardır. Söz konusu programlara AB'nin mali yardımıyla çok katılımcı ülkelerin mali katkısı öngörülmektedir. Ülkelerin bu şekilde oluşan ortak havuzdan alacakları pay büyük ölçüde her ülkedeki yararlanıcıların sunacakları proje önerilerinin başarısına bağlıdır⁷³.

AB'nin üç temel eğitim projesi vardır. Bunlar; Socrates, Leonardo da Vinci ve Youth' tur.

Socrates Programı

Socrates Programı her yaştaki ve düzeydeki eğitimi kapsayan, eğitime Avrupa boyutu getirmeyi, katılımcı ülkeler arasındaki işbirliğini güçlendirerek eğitim kalitesini

⁷² www.meb.gov.tr./stats/apk/2002.

⁷³ Mehmet Kısakürek, **Avrupa Birliği ve Eğitim**, Ankara, Mart, 2003, s. 9.

arttırmayı amaçlayan bir programdır⁷⁴. Değişen dünyada yararlı becerileri kazanmak, bir iş bulmak veya bireysel gelişme için bilginin önemi artmaktadır. Günümüzde eğitim ve öğrenim artık sadece okulda ve üniversitede değil, hayatın her anında gerçekleşen ve gelişen bir süreçtir⁷⁵.

Programın Dayanağı

Avrupa Birliği Antlaşması'nın 149. ve 150. maddelerine dayanılarak AB Parlamentosu ve AB Konseyinin 24 Ocak 2000 tarih ve 253/2000 sayılı kararı ile oluşturulmuştur.

Amaçlar

- Bütün seviyelerde eğitimde yakınlaşma ve işbirliğini sağlamak,
- Avrupa Birliği dillerinin bilgisini (özellikle sınırlı konuşulup öğretilen dillerin) nitelik ve nicelik boyutlarını arttırmak,
- Eğitim alanında özellikle eğitim kurumları arası, açık ve uzaktan eğitim, eğitim öğretim dönemleri, bilgi deneyim değişimi ile diploma denkliği gibi konularda işbirliği sağlamak⁷⁶,
- Avrupa bilincini güçlendirmek üzere, üye ülkelerin kültürel özelliklerini de koruyarak eğitimde Avrupa boyutunu bütün düzeylerde gerçekleştirmek,
  - Çalışmalarda Avrupa boyutunu desteklemek amacıyla öğretmen değişimini teşvik etmek ve niteliklerini geliştirmek,
  - Öğrenci hareketliliğini, öğrencilerin çalışmalarının bir parçasını bir başka ülkedeamamlamalarına olanak sağlayarak teşvik etmek,
  - Her türlü okulun öğrencileri arasında iletişimi teşvik etmek,
  - Eğitim sistemindeki bilgi değişimine yardım etmek ve üye ülkelerdeki eğitim politikalarını yönlendirenler arasında değişimi desteklemek,
  - Üye ülkelerde eğitimin her düzeyindeki kuruluşlar arasındaki işbirliği, aralarındaki entelektüel ve öğrenim potansiyellerine geliştirmek üzere desteklemek⁷⁷,
- Eğitim – öğretim uygulama ve materyallerin geliştirilmesinde yenilikçi

74 Tayyip Duman, Avrupa Birliği Eğitim Programları "Socrates Programı", **Milli Eğitim Dergisi**, S. 149, Ankara, Ocak, 2001, s. 40.

75 Mehmet Kısakürek, **a.g.e.**, s. 10.

76 Melik Yayan, **a.g.m.**, s.93

77 Tayyip Duman, **a.g.m.** , s. 36-37.

yaklaşımların ve teknolojilerin kullanımının desteklenmesi ve eğitim alanında ortak politika ve bilgi alanlarının saptanmasını amaçlamaktadır⁷⁸.

Aktiviteleeri

Socrates, eğitimin her alanında Avrupa işbirliğini esas almaktadır. Bu işbirliği değişik şekillerde karşımıza çıkmaktadır. Mücadele, birleşik projeler, organize etme, fikirleri ve başarıları uygulamaları paylaşmak için Avrupa Birliği ağını koruma, ortak çalışma ve karşılaştırmalı analizler yapma çalışmalarını sürdürmektedir.

Program kapsamında desteklenecek etkinlikleri şu şekilde sıralamak mümkündür:

- Üniversite öğrencileri, öğretim üyeleri, öğretmenler ve eğitimle ilgili yöneticilerin uluslar arası hareketliliği,
- Bilgi iletişim teknolojilerinin eğitimde kullanımı hakkındaki uluslar arası projeler,
- Bilgi ve deneyim aktarımı ile kurumsal ilişkileri amaçlayan bilgi iletişim ağları,
- Dil öğretimi ve kültürler arası eğitimi öngören uluslar arası projeler ve kişi hareketliliği,
- Eğitimde yenilik yaklaşımları uluslar arası projeler,
- Avrupa çapında eğitimle ilgili bilgi toplama amaçlı oluşumlar,⁷⁹
- Eğitim sistem ve politikalarının karşılaştırmalı inceleme ve analizi yapmak, desteklediği çalışmalar arasındadır.

Programdan Kimler Yaralanabilir?

Programdan, Almanya, Avusturya, Belçika, Birleşik Krallık (İngiltere, İskoçya, Galler, Kuzey İrlanda), Danimarka, Finlandiya, Fransa, Hollanda, İrlanda, İspanya, İsveç, İtalya, Lüksemburg, Portekiz, Yunanistan, İzlanda, Liechtenstein, Norveç, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Letonya, Litvanya, Macaristan, Polonya, Kıbrıs, Malta, Slovakya, Slovenya, Bulgaristan, Romanya ve Türkiye yararlanabilir.

---

⁷⁸ Mehmet Kısakürek, **a.g.e.**, s. 12.

⁷⁹ Tayip Duman, **a.g.m.**, s. 36-37.

Kişi ve Kurumlar

Socrates Programı, eğitimin her tip ve seviyesinden yararlananların hemen bütününe kapsar. Bunlar okul öğrencileri(ilk ve orta öğretim) ve diğer öğrenciler (yüksek öğrenim ve açık, uzaktan öğrenim görenler) 80. Eğitim personeli, eğitim kurumları, ulusal, bölgesel ve yerel eğitim sistemi ve politikalarından sorumlu kişi ve kurumlar, eğitim birlik ve dernekleri gibi sivil organizasyonlar(öğrenci, öğretmen, veli dernekleri), araştırma merkezleri yararlanabilir⁸¹.

Ülkeler

Programda 15 AB ülkesi olan Almanya, Avusturya, Belçika, Birleşik Krallık (İngiltere, İskoçya, Galler, Kuzey İrlanda), Danimarka, Finlandiya, Fransa, Hollanda, İrlanda, İspanya, İsveç, İtalya, Lüksemburg, Portekiz ve Yunanistan, İzlanda, Liechtenstein ve Norveç gibi EFTA ülkeleri ile AB üyeliğine aday Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri olan; Çek Cumhuriyeti, Estonya, Letonya, Litvanya, Macaristan, Polonya, Kıbrıs, Malta, Slovakya, Slovenya, Bulgaristan, Romanya ve Türkiye yararlanabilir.

Aday ülkelerin programdan yararlanmaları yasal yükümlülüklerini yerine getirmelerine bağlıdır. Türkiye'nin programdan yararlanabilmesi için eğitim ile ilgili "Ulusal Ajans"ın kurulmasına bağlıdır.

Socrates Programının yürütülmesinden Avrupa Komisyonu sorumludur. Socrates Programı'nın yürütülmesi için Socrates Komitesi, Ulusal Ajans ve Teknik Yardım Ofisi'nden oluşan bir idari yapı oluşturulmuştur.

Socrates Komitesinde her üye ülkeden iki temsilci bulunmaktadır. Komite, Komisyon ile üye aday ülkeler toplantılara gözlemci statüsünden katılmaktadır. Komite, Komisyon ile ulusal yetkililer arasında karşılıklı güvenin sağlanmasında önemli bir işleve sahiptir.

---

80 Mehmet Kısakürek, **a.g.e.**, s. 12.

81 Melik Yayan, **a.g.m.**, s. 116.

Katılımcı ülkeler, programın diğer üye ülkelerin uygulamalarıyla uyum içinde yürütülmesi için gerekli önlemlerin alınması yanında, programların ülke düzeyinde eşgüdümünü sağlayacak Ulusal Ajansların oluşturulması, programlarla ilgili yasal ve yönetsel engellerin ortadan kaldırılması ve ülke çapında diğer topluluk programlarıyla çalışmaların yapılmasından sorumludur.

Ulusal Ajanslar, belirli eylem projelerinin seçimi, öğrenci ödeneklerinin tahsisi ve denetlenmesi ile ilgili malî yönetim gibi özel sorumlulukları üstlenmiştir. Ajans, aynı zamanda danışma görevini üstlenmiştir.⁸²

Socrates Programı'nın Alt Programları

Erasmus

Erasmus, Avrupa Birliği'nin eğitim, meslekî eğitim ve gençlik programları çerçevesinde, bütün yaygın ve örgün eğitim programlarını kapsayan genel eğitim programı Socrates'in sekiz faaliyet alanından yüksek eğitimle ilgili programıdır.

Erasmus Programı, yüksek öğretimde kalite ve Avrupa boyutunun tesisi olmak üzere aşağıdaki amaçları taşımaktadır:

- Karşılıklı öğrenci ve öğretim elemanı değişimi ile yüksek öğretim kurumları arasında hareketlilik ve işbirliğinin geliştirilmesi,
- Farklı dillerin öğretilmesi yoluyla kültürler arasında anlayışın ve bütünleşmenin hızlandırılması,
- Diplomaların, öğrenim sürelerinin ve akademik tanınmanın desteklenmesi,
- Çeşitli disiplinler ve uzmanlık alanlarında ortak faaliyetlerin geliştirilmesi amaçlamıştır.

Katılan Ülkeler

Erasmus Programı'na, 25 AB üyesi (Belçika, Fransa, Almanya, İtalya, Lüksemburg, Hollanda, İngiltere, İrlanda, Danimarka, Yunanistan, İspanya, Portekiz, Avusturya, İsveç, Finlandiya, Macaristan, Polonya, Litvanya, Letonya, Çek

---

⁸² Mehmet A.Kısakürek, **a.g.e.**, s. 9-10.

Cumhuriyeti, Slovakya, Estonya, Slovenya, Güney Kıbrıs ve Malta), üç AB aday Ülke (Bulgaristan, Romanya, Türkiye) ile üç Avrupa Ekonomik Alanı ülkesi (Norveç, İzlanda ve Liechtenstein) oluşan toplam 31 ülke katılmaktadır.

Programdan Yararlanan Taraflar

Erasmus Programı, tüm yüksek öğretim kurum ve kademeleri ile çeşitli disiplinlere açıktır. Bu çerçevede programdan, yüksek öğretim kurumları, öğrenci ve öğretim elemanları, idarî ve akademik personel, araştırma merkezleri ve enstitülerin yanı sıra sivil toplum kuruluşları yararlanabilmektedirler. Diğer taraftan, üniversite olmayan yüksek öğretim kurumları ve üniversite sonrası eğitim kurumları da Erasmus Programından yararlanabilmektedir.

Programın Faaliyet Alanları

Erasmus Programı sekiz faaliyet alanından oluşmaktadır. Bunlar:

- 1.) Öğrenci Değişimi (Student Mobility- SM)
- 2.) Öğretim Elemanı (Teaching Staff Mobility- TM)
- 3.) Değişim Organizasyonu (Organisation Of Mobility-OM)
- 4.) Avrupa Kredi Transfer Sistemi ve Diploma Eki (European Credit Transfer System

And Diploma Supplement- ECTS / DS)

- 5.) Yoğun Programlar (İntensive Programme - IP)
- 6.) Program Geliştirme (Curriculum Development - CD)
- 7.) Akademik Uzmanlık Ağları (The Matik Network - TN)
- 8.) Yoğun Dil Hazırlama Kursları (İntensive Language Preparation Course - ILPC)⁸³

Comenius

Comenius, okul öncesi, ilk ve orta öğretime ağırlık veren bir programdır. Bu bağlamda geniş kitlelere hitap etmektedir. Bunlar; öğrenciler, öğretmenler, diğer eğitim personeli, yerel yetkililer, aile kuruluşları ve sivil toplum örgütleridir⁸⁴.

⁸³Fatma Serbest “ Avrupa Birliği Yüksek Öğretim Programı Erasmus ve Türkiye'nin Katılımı”, **Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi**, C.4, S.2, Ankara, 2005, s. 107-108.

⁸⁴ Mehmet Kısakürek, **a.g.e.**, s. 13.

Amacı

- Okul eğitimde kalite,
- Dil öğrenimini teşvik etmek,
- Avrupalılık yapısal boyutunun güçlendirilmesi,
- Farklı kültür bilincini oluşturmak,

Comenius' un Yönetimi

Comenius Programı'nın uygulanmasının genel sorumluluğu Avrupa Komisyonundadır. Socrates Komitesi ve üye ülkelerin temsilcilerinden oluşan Socrates Okul Eğitimi Alt Komiteside Avrupa Komisyonuna yardımcı olmaktadır. Program operasyon yönetimi Komisyon tarafından yürütülmekte olup ulusal yetkililer ve kurumların yardım ve toplumsal seviyede teknik yardım ofisi ile yapılmaktadır.

Grundtvig

Programın bu boyutu Comenius ve Erasmus Programlarını tamamlayıcı olarak yaşam boyu öğrenmenin Avrupa boyutunu destekleme, uluslar arası işbirliği yoluyla yeniliklere ve diğer eğitim etkinliklerine ulaşma, uygulama ve dil öğrenimini destekleme amacını taşımaktadır.

Lingua

Lingua Programının amacı; Avrupa Birliği'ndeki 11 dil ve artı İrlanda'ca Lüksemburg' canın eğitim ve öğretimini teşvik etmek bu dillerin hayatta kullanımlarının sağlanmasına yardımcı olmaktadır.

Bu programda desteklenen projeler şunlardır⁸⁵;

Dil öğrenimini teşvik etmek,

- Yenilikleri ve başarılı uygulamaları desteklemek ve yaymak amaçlı etkinlikler,
- Müfredat geliştirilmesi ve değişimi, yeni eğitsel materyallerin üretilmesi ve dil becerilerinin tanınması için metot ve araçların geliştirilmesi,
- Bilgi aktarımı ve uluslararası kaynak merkezlerinin bilgi alışverişi,

---

⁸⁵ Melik Yayan, **a.g.m.**, s. 96-97.

- Mesleki durumlar dışında kalan özel durumlar ve çerçevelerinde ihtiyaç duyulan yabancı dil becerisinin desteklenmesi amaçlı önlemlerin geliştirilmesi
- Topluluk genişlemesinin gerektireceği dil öğreniminin ihtiyaçlarının

Karşılanma

Minerva

Minerva, Uzaktan Öğretim, Bilgi ve İletişim Teknikleri, alanlarında Avrupa'da işbirliğini geliştirmeyi amaçlar.

Minerva'nın iki ana amacı vardır. Bunlar:

- Öğrenciler karar vericiler ve uzaktan öğretim ile ilgilenenler arasında anlayış geliştirmek, iletişim ve işbirliği tekniklerinin kullanımı konusunda onlara destek vermektedir.
- Bu alanda geliştirilen yöntem ve kaynaklara erişimin daha iyi sağlanması için bilgi ve iletişim teknikleri ile çoklu ortam eğitim ürünlerinin ve hizmetlerinin gerçekleştirilmesine yeterli desteği sağlamaktır.

Programdan yüksek öğretimdeki eğitim - öğretim ve yönetim personeli, okul müdürleri, eğitmenler, okul öğretmenleri, yabancı dil öğretmenleri, öğrenciler, yetişkinler, müfettişler, eğitim ve program danışmanları, yayıncılar ve yerel ve ulusal eğitim otoriteleri yararlanabilmektedir.⁸⁶

Programın amacı, diğer ülkelerin eğitim sistemini izlemek ve farklı çalışmalar yapabilmek için, değişik yaklaşımları da göz önüne almaktır. Bu açıdan Avrupa'nın çeşitliliği ve eğitimin kalitesini iyileştirmede bir etken olmaktadır. Bu program çerçevesinde amaçlanan çalışmalar:

- Veri toplama, değişik ülkelerin nicel ve nitel olarak analizi,
- Eğitim sistem ve politikalarının karşılaştırılması,
- AB tarafından kabul edilen eğitim sistemlerindeki yenilikçi reform ve yaklaşımların farklı ülkelere gelen eğitim uzmanları tarafından benimsenmesine yönelik ziyaretler,
- Başka bir ülkede kazanılan akademik özelliklerin iyileştirilmesine yönelik çalışmalar,

---

⁸⁶ Mehmet Kısakürek ,a.g.e., s. 19.

- Eğitim politikasındaki tartışmaları hızlandırmak amacıyla seminer pilot projeler, kısa çalışmaların örgütlenmesi.

Program çerçevesinde şu projeler yürütülmektedir:

Eurydice : Avrupa Eğitim Birliği

Arin : Amacı, çalışma ziyaretleri ile karar organları ve eğitim uzmanları arasında genel , mesleki ve teknik eğitim alanlarında katılımcı ülkeler arasındaki bilgi deneyim ve değişimi kolaylaştırmaktır.⁸⁷

Leonardo Da Vinci Programı

Avrupa Birliği Bakanlar Kurulu, Birlik Meslekî Politikasını 6 Kasım 1994 yılında kabul etmiştir. Bu politikaya uygun olarak Leonardo da Vinci Programının ana amacı üye ülkelerin meslekî eğitim politikalarının ve bu alandaki yenilikçi çalışmaların geliştirilmesine katkıda bulunmak ve işbirliğini geliştirmektir.

Leonardo da Vinci Programının ikinci aşaması 2000-2006 yıllarını kapsamakta ve üye ülkelerde hayat boyu öğrenmeye ilişkin politikaları desteklemektedir. Bilgi ve beceri geliştirme ve bunların çalışma hayatı ile vatandaşlık uygulamalarına entegre edilmesi teşvik edilmektedir⁸⁸.

Amaç ve Hedefleri

- Amacı kaliteyi arttırmak, yeniliği teşvik etmek ve meslek eğitim sistemleri ve uygulamalarının Avrupa boyutunu desteklemek için milletler arası iş birliğini kullanmaktır. Leonardo da Vinci, spesifik olarak üç merkezi amaç ortaya koymaktadır⁸⁹.
- Kişilerin, özellikle gençlerin, temel mesleki eğitim içinde tüm düzeylerde becerilerinin artırılması; bu hedef, istihdamın artırılması ve mesleki entegrasyonun kolaylaştırılması amacıyla diğerleriyle birlikte iş bağlantılı mesleki eğitim gerçekleştirilebilir.
- Özellikle teknolojik ve örgütsel değişimi güçlendirmek üzere beceri ve yeterlilikler kazanmada kişilerin bunlara erişiminin iyileştirilmesi,

⁸⁷ Mehmet Kısakürek, **a.g.e.** ,s. 21.

⁸⁸Tayip Duman, **a.g.m.**, s. 43.

⁸⁹ http://www.u.a.gov.tr/portal/page?-pageid=217,33316&_dodi=portal&schema=port.

- Rekabet edebilmeyi ve girişimciliği yeni istihdam fırsatları açısından da geliştirip eğitimin yenileşme sürecine katılımını destekleyip arttırmak. Bu çerçevede, üniversite eğitim kurumları ile işletmeler (özellikle KOBİ'ler) arasında işbirliğinin artmasına özen göstermektedir. 90

Programın Öncelikleri

- Yeni yetenekler kazanmak,
- İşsizlikle mücadele etmek,
- Eğitim yada hizmet içi eğitim kurumları ile işletmeler arasında daha yakın ilişkilerin

gerçekleştirilmesini hızlandırmak⁹¹,

- Yeni bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımı,
- İş dünyasında özürü insanlarda dahil olmak için destek sağlamak,
- Kadın ve erkekler için fırsatlar prensibi,
- Yaşam boyu eğitim programın öncelikleri arasında yer almaktadır.

Programa Hangi Ülkeler Katılmaktadır

Programda toplam olarak 31 ülke yer almaktadır.15 Avrupa Birliği ülkesi: Almanya, Avusturya, Belçika, Danimarka, İspanya, Finlandiya, Fransa, Yunanistan, İrlanda, İtalya, Lüksemburg, Hollanda, Portekiz, İngiltere ve İsveç'tir. Üç tane ETA/ EEA ülkesi: İzlanda, Liechtenstein ve Norveç. Orta ve Doğu Avrupa'nın 10 AB aday ülkesi: Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Macaristan, Litvanya, Letonya, Romanya, Polonya, Slovakya ve Slovenya, Kıbrıs, Malta ve 2001'den itibaren Türkiye programdan yararlanabilir.

Programdan Yararlanacak Gruplar

Programdan; tüm düzeylerde üniversitelerde dahil olmak üzere meslekî eğitim kuruluşları ve örgütleri, araştırma merkezleri ve kuruluşları, özellikle KOBİ'ler,

---

90 Tayip Duman, Avrupa Birliği Eğitim Programları "Leonardo Da Vinci Programı", **Milli Eğitim Dergisi**, S.150 ,Ankara, Nisan, 2001, s. 74.

91 Melik Yayan, **a.g.m.**, s. 102.

92 Tayip Duman, **a.g.m.** , s. 77

sanayi kuruluşları, meslekî eğitimle ilgili kuruluşlar, sanayi ve ticaret odaları da dahil olmak üzere ticaret ile ilgili kuruluşlar, yerel ve bölgesel kurum ve kuruluşlar, kâr amacı gütmeyen kuruluşlar, gönüllü yapılanmalar hizmet dışı kuruluşlar⁹².

Programın Eylem Alanları

Leonardo da Vinci Programı'nın ikinci aşamasında topluluktan malî destek alan beş ayrı faaliyet konusu bulunur.

Hareketlilik

Bu başlık altında verilecek tekliflerin eğitim sisteminin içinde olan, daha çok eğitim görmekte olan veya iş gücü piyasasına girmeye çalışan gençlere, genç işçilere ve iş arayanlara, yeni mezunlara, yüksek eğitim kurumlarında kayıtlı olan öğrencilere yönelik ("yerleştirme" projeleri) ülkeler arası hareketlilik faaliyetleri ile ilgili olmalıdır. Teklifler aynı zamanda eğitimcilere veya insan kaynakları yöneticilerine ve eğitim projesi yöneticilerine, yabancı dil uzmanlarına ve sosyal ortaklara yönelik de olabilir.

Burada esas nokta, temel mesleki eğitim ve sürekli-meslekî eğitimin Avrupa boyutunun güçlendirilmesi, kişilerin teori ve uygulama içeren faaliyetlerden, özellikle iş bağlantılı eğitimle deneyim kazanmaya teşvik edilmesi, dil becerilerinin geliştirilmesidir.

Bu tür bir faaliyet alanı meslekî eğitim alanında tüm aktörlerin bir araya gelmesini sağlayarak genel anlamda hem ülkeler arası işbirliğinin hem de çalışma hayatı ile eğitim sistemleri arasındaki bağların güçlendirilmesi için yararlıdır.

Uygulama iştirak eden yararlanıcının, üç temel faaliyet şeklini alır:

- Ülkeler arası yerleştirme projeleri,
- Ülkeler arası karşılıklı değişim projeleri ,
- CEDEFOD tarafından düzenlenen çalışma ziyaretleri

Hareketlilik projeleri, yerinde uygulama esasına göre uygulanmaktadır. Dolayısıyla teklifler proje hazırlayanın ülkesindeki Ulusal Ajansa gönderilmektedir.

---

⁹² Tayyip Duman, a.g.e., s.77.

Referans Kaynakları

Özellikle araştırma ve analizde kullanılan topluluk referans kaynaklarının, karşılaştırılabilir verilerin oluşturulması ve güncelleştirilmesi, başarılı uygulamaların incelenmesi, dağıtımı ve ayrıntılı bilgi alışverişi faaliyetleri topluluk finansal desteğinden yararlanılabilir.

Bu tür referans kaynaklarından amaç, belirtilen bir konuda topluluk düzeyinde ulusal meslekî eğitim sistemlerindeki belirli özelliklerin ve değişimlerin kaydedilmesi imkanı vermesidir.

Karşılaştırılabilir verilerin oluşturulması ve güncelleştirilmesi projelerini (istatistik projeler) iki yıllık istatistikî program belirlenip yayınlanıp yayınlanmaz özel teklif çağruları konusu olacaktır⁹³.

Dil Becerilerinin Geliştirilmesi

Meslekî eğitimde dilsel ve kültürel becerilerin artırılması desteklenecektir. Bu kapsamda özellikle az kullanılan ve öğretilen dillere önem verilecektir.

Pilot projeler her meslekî alanın ve ekonomik sektörün özel ihtiyaçlarına göre hazırlanmış öğretim malzemelerinin ve pedagojik yöntemlerin ve ayrıca kendi kendine dil öğrenmeye dayalı yeni pedagojik yaklaşımların tasarlanması, test edilmesi, doğrulanması, değerlendirilmesi ve yaygınlaştırılmasına yönelik olmalıdır.

Uluslar Arası Eğitim Ağlarının Kurulması

Uluslar arası ağlar kurularak, deneyim ve iyi uygulanan örneklerinin değişimi sağlanacaktır. Ağlar, üye ülkelerden ulusal ve bireysel düzeyde kamu ya da özel, çeşitli sektörleri bir araya getirerek, çeşitli etkinliklerin geliştirilmesini sağlayacaktır.

Meslekî eğitim şebekeleri tarafından yürütülen faaliyetler aşağıdaki hedeflere yönelik olacaktır:

Avrupaî uzmanlık ve yenilikçi yaklaşımların toplanması, dağıtılması ve geliştirilmesi,

Beceri ihtiyaçlarının tahlil ve tahmin edilmesinin iyileştirilmesi,

Birlik çapında ilgili çevrelerde çıktılarının proje sonuçlarının yayınlanmasıdır⁹⁴.

---

⁹³ <http://www.ua.gov.tr/portal/pages>.

Pilot Projeler

Topluluk malî desteği eğitim ve rehberlik alanında metot, içerik ve ürün açısından yenilikçi uygulamalarının tasarımı, geliştirilmesi, test edilmesi, değerlendirilmesi ve yayılması için kullanılmaktadır.

Pilot projeler, yenileşme sürecini hareketlendirmek ve eğitimin ve mesleki eğitimin kalitesini arttırmak içindir.⁹⁵

Topluluk düzeyinde özel ilgi alanlarında şu eylemlerde desteklenecektir;

- İş üstünde edinilen beceriler ve uzmanlıkların belgelenmesi veya akreditasyonun yeni biçimleri üzerinde durularak şeffaflıca geliştirmenin yeni yöntemlerin bulunması,
- İş gücü piyasasında dezavantajlı bir konumda olan kişileri, özellikle vasıfsız genç insanları veya vasıfları güncelleştirilmesi gereken insanları beceriler donatmaya yönelik, üye devlet politikalarını ve gelişimlerini destekleyen eylemler,
- İş ile bağlantılı hizmetlerde mesleki rehberlik, danışmanlık ve mesleki eğitim için Avrupa çapında düzenlemeler oluşturulması desteklenmektedir⁹⁶.

Youth (Gençlik) Programı

Youth, AB üye ve aday ülkelerin gençlerinin değişim programlarından yararlanmalarını iyileştirmek, geliştirmek ve çeşitlendirmek amacıyla düzenlenmiş olup, farklı eğitim sistemlerinin tanıtılması, ortak çalışma programlarının hazırlanması ve okullar arası bilgi ağının oluşturulmasını sağlamak üzere uygulanmaktadır.

---

94 Sevinç Atabay, "AB ve Türk Eğitiminden Beklenenler", **AB ve Eğitim Sempozyumu**, Ankara, 2003, s. 59.

95 <http://www.ua.gov.tr/portal/pages>

96 Tayip Duman, **a.g.m.**, s. 77-78.

Amaçlar

- Gençlik Programı, gençlik ile ilgili konularda iş birliğini teşvik etme üzerine özel olarak yoğunlaştırılmaktadır.
- Normal eğitim ve öğretim sistemleri üzerine çalışırken, tüm genç insanları hedef almaktır. Amacı; genç insanların Avrupa'yı keşfetmeleri için önlerindeki uygun seçenekleri arttırmak etkin ve sorumlu vatandaşlar olarak yapılandırmasında rol almalarını sağlamaktır.
- Gençlik Programı, Avrupa gönüllü hizmetleri ve aktiviteleri ile birliğe bağlı olan ve olmayan ülkeler aracılığıyla genç insanların eğitimine katkıda bulunmayı hedeflemektedir. Sorumlu genç insanların programın etkinliklerine ulaşmasını kolaylaştırırken yerel olarak da genç insanların yararı için çalışmayı arzulamaktadır.
- Program, genç bir insanı mantıksal bir dizi içerisinde bir etkinlikten diğerine kolayca geçebilmesi işlevini görmektedir.

Program Kapsamında Hangi Ülkeler Vardır?

Programda toplam 31 ülke yer almaktadır. 15 AB ülkesi, 3 EFTA, ülkesi EEA ülkeleri ve AB'ye aday 10 Orta ve Doğu Avrupa ülkesi ile Kıbrıs, Malta ve 2001'den itibaren Türkiye programa katılmaktadır.

Ayrıca bu programa alt birimlerden olan; Youth for Europa, European Voluntary Service, Youth Initiatives, Joint Actions ve bunun gibi etkinliklere üye olmayan ülkelerde de destek sağlamaktadır⁹⁷.

Hedef Kitle

Gençlik Programı, 15 AB üye ülke ve programda yer alan diğer ülkelerde yasal olarak yaşayan 15-25 yaş arası grubu hedeflemektedir. European Voluntary Service (Gönüllü Avrupalık Hizmeti) 18-25 yaş arasındaki genç insanlara açıktır. Bu programın desteği altında;

- Genç insanların değişiminde yer almayı ve buldukları yerel toplumda bir inisiyatif

---

⁹⁷ Melik Yayan, **a.g.m.**, s. 99.

oluşturmayı arzulayan genç insanlar grubu,

- Gönüllü Avrupa hizmetlerinde sorumluluk almayı isteyen genç insanlar,
- Gönüllü hizmet dönemlerinden sonra deneyimlere dayalı olarak

proje tabanlı bir çalışma yapmak isteyen genç gönüllüler,

- Gençlik örgütleri,
- Gençlik liderleri,
- Proje liderleri ve örgütleyicileri,
- Yerel otoriteler,
- Gönüllü kuruluşlarda çalışan örgütler,
- Yerel, dinî, millî ve toplumsal düzeydeki gençlik politika lider ve koordinatörleri,
- Gençliğe ilişkin konular ve gayri resmi eğitim kapsamında bulunanlar yer almaktadır.

Komasyon, Programın ana hatlarını tanımlama işlevselliğinden ve işleyen mekanizmasının taslağını oluşturmaktan sorumludur.

Avrupa Birliği bünyesinde yukarıda sayılan üç temel program ve bunlardan Socrates Programının sekiz alt programından başka şu programlar kapsamında da çalışmalar yapılmaktadır.

Tempus

Bu program 1990'da oluşturulmuş olup yüksek eğitimde iş birliğine dayalı bir geçiş programıdır. Doğu ve Orta Avrupa ülkelerinde ve Sovyetler coğrafyasındaki ülkelere ekonomik ve sosyal reformlara destek olmak amacıyla oluşturulan program, pazar ekonomisinin gereklerine uyum sağlamak amacıyla bu ülkelerdeki yüksek eğitim sistemlerinin yeniden yapılandırılmasına yardımcı olma amacını taşır. Program üç alanda iş birliğini ön görmektedir. Bunlar:

- Yüksek eğitim sistemlerinin yapılandırılması,
- Eğitim programlarının geliştirilmesi,
- Endüstri dünyası ile ekonomik reform süreci arasında eğitim geliştirilmesi ile bir köprü kurmayı ön görmektedir.

Culture 2000

Programın amacı, Avrupa insanlar arasında ortak bir kültür mirası ve kültürel ve sanatsal farklılık ile oluşturulan ortak bir kültürel alan geliştirilmesine yardımcı olmaktır.

Hedefi; kültür ve tarih bilgisi ile diyalog, uluslar arası kültürlerin ayırımı, yaratıcılık ve kültür gelişiminin üst düzeye çıkarılması, sosyal ekonomik gelişiminde kültürün rolünün önemszenmesidir.

Media Plus

Amacı, Avrupa sinematograf, audio-visual ve multi-medya endüstrisinin büyümesine paralel bir çevre yaratırken, yapısal eksiklikleri en aza indirmektedir.

Hedefi, Avrupa ve dünya pazarında Avrupa'nın audio-visual endüstrisinin rekabet alanını genişletmek, Avrupa'nın dil bilim ve kültürel farklılıklarına saygı göstermek, Avrupa'nın audio-visual mirasına ışık tutmak, audio-visual üretim kapasitesine sahip ülke veya bölgelerde bu sektörü geliştirmek ve özellikle KOSGEB'ler arasındaki üretim ve dağıtım sektörünü güçlendirmektedir.⁹⁸

2. 4. SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİ

Sosyal Bilimler Nedir?

Sosyal Bilimler, insan tarafından üretilen gerçekle kanıtlamaya dayalı bağ kurma süreci ve bu sürecin sonunda elde edilen dirik bilgiler olarak tanımlanabilir. Bu tanımdan da anlaşılacağı gibi Sosyal Bilimler, insan tarafından oluşturulan gerçekle uğraşmaktadır. İnsan tarafından oluşturulan gerçek toplumsal olgular, kişinin diğer kişi ve kurumlarla etkileşimi sonucu oluşanlar olarak ele alınabilir⁹⁹.

Sosyal Bilimler; sosyal yaşayış, insan ilişkileri, sosyal kurumlar, insan davranışlarını etkileyen değişimlerin neden ve sonuçlarının saptanması, araştırılması, anlaşılması ve yorumlanması gibi konular üzerinde durmaktadır.¹⁰⁰ Bu yüzden sürekli bir değişim içinde olan çeşitli ve karmaşık meselelerle karşı karşıya bulunan insanların ve toplumlarını hayatında sosyal bilimlerin önemli bir yeri vardır. Genel manada ifade ettiğimizde; insan tarafından oluşturulan gerçekler ve toplumsal olgular, Sosyal Bilimlerin ilgi alanıdır¹⁰¹.

⁹⁸ Sevinç Atabay, **a.g.m**, s. 60-61.

⁹⁹ Veysel Sönmez, **Sosyal Bilimler Öğretimi**, Ankara, 1994, s. 7.

¹⁰⁰ Ersan Sözer, "Sosyal Bilimler Programının Amaçları, İlkeleri ve Temel Özellikleri", **Sosyal Bilimler Öğretimi** (Editör: Gürhan Can), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, No:1064, 1988, s. 6-12.

¹⁰¹ Nuri Köstükü, **Sosyal Bilimler ve Tarih Öğretimi**, Konya, 2001, s. 9.

Sosyal Bilimler alanına göre disiplinler, amacına göre farklı biçimlerde sınıflanmaktadır. Ancak pek çok kaynakta Tarih, Coğrafya, Antropoloji, Ekonomi, Sosyoloji, Politika sosyal bilimlerin alanına giren başlıca disiplinler arasında yer almaktadır. Bu disiplinlerin her birinin çalışma alanları bilim adamlarınca tanımlanmış ve uzmanlık alanları olarak kabul görmüştür. Bu nedenle konu alanı merkezli eğitim programlarında bu disiplinlerin her biri ayrı konu alanı ve ders olarak ele alınmaktadır¹⁰². Amerikan Bilim Kuruluşu (NSF)'nda yukarıda ele alınan bilim dallarına ek olarak Dil, Nüfus, Sağlık ve Eğitim alanlarını da sosyal bilimler kapsamına dahil etmiştir¹⁰³.

Gerçek yaşamda toplumsal olgu ve olayları tek bir disiplinde açıklamak ya da toplumsal problemin çözümünde tek bir disiplinin ilke ve kavramlarından yararlanmak mümkün değildir. Günümüzde meydana gelen birçok önemli toplumsal olay ve sorunu anlayabilmek için hemen hemen Sosyal Bilimlerin tüm disiplinlerinden yararlanmak gerekmektedir.

Sosyal Bilimlerin insanlarla ilgili doğru ve sistemli bilginin büyük bir bölümünü içerir. Bu bilgiyi bireysel yaşamın yöntemi, ekonomik yaşamın düzenlenmesi, ulusların yöntemi ve uluslar arası ilişkilerin düzenlenmesi için gerekli bulmaktadır. Bu gibi bilgilerin eksikliği ile modern uygarlığın ilk vahşet devrine benzeyeceği; çağdaş yaşamın ve uygarlığın devam etmesi ilerlemesi için sosyal bilimlere gereksinim olduğu görüşündedir.¹⁰⁴

Sosyal Bilgiler Nedir?

Sosyal Bilgiler kavramı, ilk kez 1916 yılında ABD'de Milli Eğitim Derneği'nin Orta Dereceli Okulu Teşkilatlandırma Komisyonu Sosyal Bilgiler Komitesi tarafından kabul edilmiştir. Komite bu kavramı; "Mevzu doğrudan insan cemiyetinin teşkilatına ve tekamülüne ve içtimai birliklerin bir uzvu olması dolayısıyla insana dair bilgiler, sosyal bilgilerdir." diye tanımlanmıştır. Daha sonraki yıllarda da bu kavram diğer bütün ülkelerde yaygınca kullanılmaya ve okul programlarında yer almaya başlamıştır. Okul

¹⁰² Münire Erden, **Sosyal Bilgiler Öğretimi**, İstanbul, s. 34.

¹⁰³ M.Ali Kısakürek, "Sosyal Bilgiler Öğretiminin Niteliği, Kapsamı ve Amaçları", **Sosyal Bilgiler Öğretimi**, Eskişehir, 1998, s. 2-5.

¹⁰⁴ M.P.Moffat, **Sosyal Bilgiler Öğretimi**, (Çeviren:N.Oran), İstanbul, 1957, s. 2.

programlarında yer alan Sosyal Bilgiler dendiği vakit, yukarıda bahsedilen Sosyal Bilimlerin birbiriyle ilgili olan ama bağımsız bir alan olarak algılanan ders akla gelir¹⁰⁵.

Sosyal Bilgiler, toplumsal gerçekle kanıtlamaya dayalı bağ kurma süreci ve bunun sonunda elde edilen dirik bilgiler olarak tanımlanabilir. Toplumsal gerçek denildiğinde, toplumsal yaşamı düzenleyen her türlü etkinlik akla gelebilir. İnsanın yaşamında kullandığı ve zorunlu olan, onun daha kolay, rahat, mutlu yaşamasını, kendini gizil güçleri doğrultusunda geliştirip gerçekleşmesini sağlayan tüm toplumsal olgular ve ilişkiler bu kavramın içine girebilir¹⁰⁶.

Sosyal Bilgiler insanları ve yaşamlarını konu alır. Kendi kendimizi ve diğerlerini anlamamıza yardımcı olur. Sosyal Bilgileri tanımlamak, Coğrafya ya da Tarih gibi bir disiplin tanımlamaktan daha zordur, çünkü Sosyal Bilimler disiplinler arası ve çok disiplinli bir alandır. Bununla birlikte Sosyal Bilgilerin iki temel ayırıcı özelliği, vatandaşlık yeterliliklerini kazandırmak için oluşu ve bütüncül disiplinler arası bir alan oluşudur. ABD Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi [NCSS]'e göre, Sosyal Bilgiler, vatandaşlık yeterlilikleri kazandırmak için sanat, edebiyat ve sosyal bilimlerin disiplinler arası bir yaklaşımla birleştirilmesinden oluşan bir çalışma alanıdır.¹⁰⁷ Okul programı için Sosyal Bilgiler, antropoloji, arkeoloji, ekonomi, coğrafya, tarih, hukuk, felsefe, siyasi bilimler, psikoloji, din, sosyoloji, sanat, edebiyat, matematik ve doğa bilimlerinden uygun ve ilgili içeriklerden süzülen sistematik ve eşgüdümlü bir çalışma alanı sağlar. Sosyal Bilgilerin temel amacı, birbirlerine bağımlı, global bir dünyada, kültürel farklılıkları olan demokratik bir toplumun vatandaşları olarak, kamu yararına bilgiye dayalı, mantıklı kararlar verebilme yeteneği geliştirmek için genç insanlara yardımcı olmaktır.

Erden'e göre, Sosyal Bilgiler ilköğretim okullarında iyi ve sorumlu birer vatandaş yetiştirmek amacıyla Sosyal Bilimler disiplinlerinden seçilmiş bilgilere dayalı olarak, öğrencilere toplumsal yaşamla ilgili temel bilgi, beceri, tutum ve değerlerin kazandırıldığı çalışma alanıdır¹⁰⁸.

---

105 Nuri Köstüklü, **a.g.e.**, s. 9.

106 Veysel Sönmez, **a.g.e.**, s. 8.

107 Ahmet Doğanay, "**Sosyal Bilgiler Öğretimi**", **Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi**", Ankara, 2004, s.16.

108 Münire Erden, **a.g.e.**, s.8.

Sözer'e göre, Sosyal Bilgiler dersi disiplinler arası bir yaklaşımla seçilip yoğrularak oluşturulmuş bilgileri içinde bütünleştiren; ilköğretim düzeyine ve çocuğun küresel algılama özelliğine uygun duruma getirilmiş bir ders olarak ele alınmaktadır¹⁰⁹.

Tüm bu tanımlardan sonra içerik ve amaç boyutunu demokratik vatandaşlık eğitimi ile birleştirerek kapsamlı bir tanım yapmak gerekir ise; Sosyal Bilgiler, sosyal ve insanla ilgili diğer birimlerin içerik ve yöntemlerinden yararlanarak insanın fiziksel ve sosyal çevresi ile etkileşimi zaman boyutu içinde disiplinler arası bir yaklaşımla ele alan ve küreselleşen bir dünyada yaşamla ilgili temel demokratik değerlerle donatılmış, düşünen ve becerili demokratik vatandaşlar yetiştirmeyi amaçlayan bir çalışma alanı olarak tanımlayabiliriz¹¹⁰.

Sosyal Bilgiler Programı'nın Gelişimi

Dünyada Sosyal Bilgiler Programı'nın Gelişimi

Sosyal Bilgiler eğitimin ne zaman ve nerede başladığı kesin olarak bilinmemektedir. Yalnız “insanoğlu varolduğu andan itibaren hem Fen hem de Sosyal Bilgiler eğitimi başlamıştır” denebilir. Çünkü insan; doğal ve toplumsal bir ortamda doğar, büyür, gelişir, yaşlanır ve ölür. İnsan yaşamak için hem doğanın hem de toplumun bazı ilkelerini öğrenmek zorundadır. Durum böyle ele alınınca “Fen ve Sosyal Bilimler insanoğlunun yaşamı kadar eskidir.” savı ile sürülebilir¹¹¹.

Göreceli olarak Sosyal Bilgilerin yeni bir kavram olduğu söylenebilir. Yüzyıl önce böyle bir kavram mevcut değildi. Bunun yerine Sosyal Bilimler, ağırlıklı olarak tarih öğretiliyordu.

Sosyal Bilgilerin eğitimi, ABD'nin 1800'lü yılların sonları ile XX. yüzyılın başlarında yaşadığı sosyal, ekonomik, kültürel alanlardaki büyük dönüşümün doğurduğu sorunlara çözüm arama kaygısından doğmuştur. Bilindiği gibi endüstri devrimini gerçekleştirmeden önce ABD'de halk büyük ölçüde kırsal kesimde yaşıyordu. Fakat bu devrimle birlikte ortaya çıkan endüstrileşme ve teknolojik gelişme, Amerika'yı bir kent toplumu haline getirdi. Böylece dış dünyadan soyutlanmış kırsal bölgelerde yaşayan insanlar, kendilerini çok katlı apartmanlarda ve bitişik mizan evlerde yaşamak zorunda

109 Ersan Sözer, **a.g.e.**, s12.

110 Ahmet Doğanay, **a.g.e.**, s.17.

111 Veysel Sönmez, **Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Öğretmen Klavuzu**, İstanbul, 1999, s. 21-22.

buldu. Çiftçi ailesine özgü bağımsız tavır şehir ve varoşlarda, karşılıklı bağımlılığa dayanan işbirliklerine dönüştü. Kent hayatı, bu insanlara, kaliteli su, mükemmel yollar, elektrikli aydınlatma vb. olanaklar sağladı. Ancak, bunların karşılığında onları, geçmiş yaşantılarında hiçte alışık olmadığı bazı sorunlarla karşı karşıya bıraktı. Bunların en önemlisi etnik ve dinsel bakımından tamamıyla kendilerinden farklı olan kapı ve sokak komşuları ile yaşayabilecekleri / yaşadıkları sorunların üstesinden gelebilmektir. Bu durum ABD’de geçmiş yüzyıllarda yaşanan etkin ve dinsel çatışmalar göz önünde bulundurulursa hiç de kolay değildir.

Bunun için yeni Amerikan toplumuna başka kültürlerden olan insanlarla birlikte yaşama, işbirliği, problem çözme ve ortak karar almak için gerekli bilgi, tutum ve değerlerin öğretilmesi gerekiyordu.

XIX. yüzyılın başlarında, sosyal bilimciler, eğitimciler ve sosyal çalışanlar bu reformu yeni bir vatandaşlık programı hazırlayarak geliştirdiler. Program, tüm çocuklara, kentli dayanışmasını nasıl gerçekleştireceklerini kısaca her zamankinden daha girift, güç ve kaotik hale gelen bir dünyada nasıl yaşayacaklarını öğretecekti.

Nihayet 1916 yılında, The National Education Association Comissan okul programındaki sosyal eğitim ve öğretim konularını tanımlamak için resmen “Sosyal Bilgiler” terimini kabul etti. İlk yıllarda Sosyal Bilgilerin Programında tarih, coğrafya ve yurttaşlık konuları bazıları tarafından gereksiz görüldü. 1920’lerde Stanford Üniversitesi eğitim profesörlerinden Paul Hana, altı sınıflı bir “genişleyen topluluklar modeli” (expanding communitio model) önerdi. Bu model “genişleyen çevre yaklaşımı” vb. adlarla Sosyal Bilgilerin literatürüne girdi ve geniş bir uygulama alanı buldu. P.Hanna öğrencilerin ilgilerini ve yakın çevresini en iyi yansıtacak bir öğretim tarzının benimsenmesi gerektirdiğini ifade ediyordu. Öğrencilerin ilgi ve çevreleri geliştikçe toplumla ilgili bilgileri aynı oranda gelişecekti.

1930-1940’lı yıllarda ABD’de yeniden kurmacılık akımı ve çocuk merkezli eğitim yaklaşımını benimseyen eğitimciler, Sosyal Bilgilerin Programının geliştirilmesine önemli ölçüde katkıda bulundu.

II. Dünya Savaşı sonrasındaki yıllarda muhafazakar politikacılar, Amerikan toplum hayatı kadar eğitimi de etkiledi. Bu dönemde belirli disiplinlere bağlı olarak

yapılandırılmış bir program söz konusuydu. Zira, geriye dönülerek, yurttaşlık eğitiminden ziyade tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji ve siyasal bilimlerin öne çıktığı bir Sosyal Bilgiler Öğretim Programı uygulamaya konulmuştu. Bu değişim sebepleri arasında, okulların istenen düzeyde akademik başarı ve disiplin sağlayamadığı konu, önemli bir yer tutuyordu.

“Yeni Sosyal Bilgiler” hareketinin doğuş ve gelişiminde Bruner’in buluş yoluyla öğrenme kuramının büyük katkısı oldu. Bu hareketin sonucunda, Sosyal Bilgilerin öğretim programında tarih ve coğrafya bilgilerinin ağırlığı azaltıldı; buna karşılık, yukarıda ifade edildiği gibi sosyoloji, antropoloji, ekonomi, siyaset bilimi ve sosyal psikolojiye ağırlık verildi. Sosyal tümdengelim yaklaşımı ile anlatım yönteminin yerini, tümevarım ve araştırma yöntemi aldı. Etkin öğrenme ilkesi benimsendiğinde eleştirisel düşünme becerisini geliştirmeye önem verildi. Ancak bu yaklaşım, 1980’li yıllarda başarısız bulunarak terk edildi ve yeniden geleneksel yaklaşıma dönmeye başladı. Bu arada sınıf içi uygulamalar konusundaki görüş ayrılıkları varlığını bugüne değin korudu¹¹².

Türkiye’de Sosyal Bilgiler Programının Gelişimi

Disiplinler arası ve çok disiplinli bir program yaklaşımı ve bir ders olarak Sosyal Bilgiler, Türkiye’de ilk kez 1960’lı yıllarda benimsenmiştir. Bu tarihten önce gerek Osmanlı gerekse Cumhuriyet dönemlerinde bu dersin kapsamına giren disiplinler ilköğretim düzeyinde ayrı dersler olarak verilmiştir. Osmanlı Devleti’nde Sosyal Bilgilerin kapsamına giren dersler, ilk kez II. Abdülhamit zamanında (1876-1909) Maarif Nezaretine bağlı Usul-i Cedid’e uygun olarak eğitim ve öğretim yapan bir ilköğretim kurumu olan iptidailerin programına girmiştir. Nitekim 1882 yılında İstanbul ve kasabalarında bulunan 3 yıllık iptidailer için hazırlanan programdan Mülahhas Tarih-i Osmani ve Muhtasar Coğrafya-i Osmani bulunuyordu. 1913 tarihli Tedrisad-ı İbtidaiye Kahmun-i Muvakkat ile öğretim süresi, ibtidaiye ve rüşdiyelerin birleştirilmesi ile altı yıla çıkarılmış ve bu şekilde oluşturulan Mekatib-i İbtidaiye-i Umumiye’de Tarih, Coğrafya, Malumat-i Medeniye ve Ahlakiye ve İktisadiye derslerinin okutulması öngörülmüştür¹¹³.

112 Cemil Öztürk, Dursun Dilek, “Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi Programı”, **Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi**, Ankara, 2004, s.72.

113 Yahya Akyüz, **Türk Eğitim Tarihi**, İstanbul, 1993, s. 220.

Cumhuriyet döneminde ilkokullarla ilgili 1926, 1930, 1932, 1936, 1948, 1962, 1968, 1989 ve 1993 yıllarında müfredatlarda düzenlemeye gidilmiştir. 1926 programında “İlk mektebin başlıca maksadı genç nesli muhitine faal bir halde intibak etmek suretiyle iyi vatandaşlar yetiştirmektir.” ilkesi temel alınmış; Tarih, Coğrafya, Yurt Bilgisi derslerinde her biri birer ikişer saatten haftada 6 saat olmak üzere 4. ve 5. sınıflarda yer verilmiştir. 1930, 1932 ve 1936 programlarında dersler aynı adlarla okutulmuş; yalnız yurt bilgisi 5. sınıfta 1 saate indirilmiştir. 1962 programında Tarih, Coğrafya, Yurt Bilgisi derslerinin yerine toplum ve ülke incelemeleri dersi konulmuş; ders saatleri dördüncü sınıfta 6, beşinci sınıfta 5 saat olarak saptanmıştır. Bu ders 1968 yılında yaygınlaşan ilkokul programında “Sosyal Bilgiler” adını almıştır¹¹⁴.

İlköğretim birimi kademe A grubunda okutulmakta olan Hayat Bilgisi dersinin devamı olarak okutulmakta olan Tarih, Coğrafya, Yurttaşlık Bilgisi dersleri Sosyal Bilgiler adı altında birleştirilmiştir. Çünkü her bilim dalında çok hızlı değişme ve gelişmeler olmaktadır. Artık bir alandaki bilimsel gelişmeleri bir alanda izleme zorlaşmıştır. Aynı yıl biraz daha geliştirilen programda Sosyal Bilgiler üniteleri daha da geliştirilmiş ve gerçek Sosyal Bilgiler anlayışına daha da yaklaştırılmıştır. Daha sonra Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Dairesi Dokuzuncu Milli Eğitim Şurası kararları uyarınca temel eğitimin amaçlarına uygun olarak, temel eğitim 4. 5. 6. 7. ve 8. sınıflar Sosyal Bilgiler Programı’nı geliştirmiş ve 15.11.1974 tarih ve 459 sayılı Kanun kararıyla kabul edilmiştir. 1968 programındaki Sosyal Bilgiler Programı 22 yıl sonra gözden geçirilerek yeni bir Sosyal Bilgiler dersi 1968 yılından itibaren bütün ilkokullarda, 1975 yılından itibaren de bütün ortaokullarda okutulmaya başlanmıştır.¹¹⁵ 1985 yılında herhangi bir değerlendirme yapılmadan Sosyal Bilgiler dersi kaldırılarak yerine Millî Tarih, Millî Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi dersleri konulmuştur¹¹⁶.

1997-1998 öğretim yılında tekrar ilköğretim okullarının 6. ve 7. sınıflarında Sosyal Bilgiler dersi uygulamasına geçilmiştir¹¹⁷. Türkiye’de Sosyal Bilgiler Öğretim Programları, yukarıda kısmen değiştirildiği gibi daima çağdaş eğitim hareketlerine paralel olarak yapılandırılmıştır. Örneğin 1968 Programı ABD’de gelişen “Yeni Sosyal Bilgiler” hareketinin ilkelerine göre oluşturulmuştur. Bununla beraber söz konusu

¹¹⁴ Veysel Sönmez, *a.g.e.*, s.12-13.

¹¹⁵ Abdurrahman Kılıç, Resul Atilla, Öznur Baykan, “Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yaşanan Güçlükler”, *Çağdaş Eğitim Dergisi*, S. 293, Ankara, 2002, s.28.

¹¹⁶ Veysel Sönmez, *a.g.e.*, s. 23.

¹¹⁷ M.E.B., *İlköğretim Okulu Ders Programları*, İstanbul, 2002, s. 11.

ülkedekine benzer nedenler ve daha ağır olumsuz koşullar nedeniyle okullardaki geleneksel uygulamaları değiştirememiştir. 1990'lı yıllara gelindiğinde Türkiye'de Sosyal Bilgilerin öğretimi tam anlamıyla geleneksel yaklaşım ve yöntemlerle yürütülüyordu. Bundan dolayı 1998 yılından itibaren, dünyadaki gelişmeler göz önünde bulundurularak yoğun program geliştirme çalışmaları başlatılmıştır. Bu çalışmalar 2005 yılında ürün vermiştir. Nitekim MEB tarafından pilot illerde uygulanıp verimli olduğu sonucuna varılan yeni 4. 5. sınıflar Sosyal Bilgilerin Öğretim Programı, 2005-2006 öğretim yılından itibaren bütün illerde uygulanmaya konmuştur. Bu programın geliştirilmesinde tematik öğrenme, problem çözme ve işbirlikli öğrenme vurgu yapan sosyal yapılandırıcılık esas alınmıştır.

Türkiye'de ilkokullar, ortaokullar ve ilköğretim okullarında Sosyal Bilgiler dersi ile uzun yıllar onun yerine verilen dersler, büyük öneme sahip olmuştur demokratik vatandaşlık eğitimi kapsamında yeni nesiller Kemalist devrimin ülke ve ilkeleri, vatan sevgisi ve çağdaş vatandaşlık yeterliliklerinin kazandırılması görevi, bu ders(ler)e yüklenmiştir. Bu nedenle Sosyal Bilgileri, 2005 programına kadar 4-7. sınıftaki iki mihver (eksen) dersten biri olmuştur. Genel amaçlarına bakıldığında son programa da Atatürk'ün gösterdiği "çağdaş medeniyeti yakalama" hedefine ulaşılma yolunda önemli görevler yüklendiği görülmektedir¹¹⁸.

Sosyal Bilgiler Öğretiminin Amaçları

Sosyal Bilgiler öğretiminin temel amaçları, geleceğin etkin yurttaşlarında karar verme ve problem çözme becerilerinin geliştirilmesidir.¹¹⁹

Varış, amaçların uygulanacak olan programda yapılmak istenilenleri genel olarak ifade eder. Amaçların, bir eğitim kurumunun öğrencilerde gerçekleştirdiği davranış standartlarını belirlediği; yönetici, öğretmen, öğrenci, veli arasında görüş birliği sağladığı; içerik ve etkinliklerin seçimi ve düzenlenmesinde rehberlik ettiği; değerlendirmede ölçek rolü oynadığı ve programın gelişmesini sağladığı görüşündedir¹²⁰.

Sosyal Bilgilerin amaçlarını dört grupta toplayabiliriz:

118 Cemil Öztürk, **a.g.e.**, s. 47.

119 Fatma Varış, Eğitimde Program Geliştirme "**Teori ve Teknikler**", Ankara, 1996, s. 11.

120 Cemil Öztürk, "Sosyal Bilgiler: Toplumsal Yaşama Disiplinler Arası Bir Bakış", **Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi**, Ankara, 2006, s. 28.

Vatandaşlık Sorumluluğu Bakımından

Etkili vatandaşlık tüm tanımlarda Sosyal Bilgilerin genel amacı olarak karşımıza çıkmaktadır. Etkili vatandaşlık bir ülkede eğitim sisteminin genel amacı olmakla birlikte, okul programları içinde bu görev daha çok Sosyal Bilgiler dersine düşer. Demokratik bir ülkede, Sosyal Bilgilerin temel amacı, demokratik süreci geliştirecek bireyler yetiştirmektedir. Çünkü demokrasi, ancak ona inanmış, onun için gerekli bilgi , değer ve becerilerle donatılmış insan aracılığıyla gelişir.

Vatandaşlık devlet ve birey arasındaki ilişkilerden oluşur. Bu ilişkiler doğal olarak hak ve sorumlulukları içerir. Demokratik bir toplumda bireysel haklardan bazıları şunlardır: Kendi yöntemine katılma hakkı, vatandaşlık sorumluluklarından bazıları ise, yasalara uyma sorumluluğu, seçime katılma zorunluluğu, siyasî partilere ve ilgilendiği sivil toplum örgütlerine katılma sorumluluğu. Ayrıca bilgi edinmek demokratik toplumda önemli bir sorumluluktur¹²¹.

Düşünce Yeteneği Bakımından

Düşünme yeteneği, önyargıları, basmakalıp örnekleri, propagandaları, varsayımları ve düşünceleri ortaya çıkarma, inceleme, zanları ve değerleri çözme, karar verme, üst düzey kavrama, analiz etme, sentez ve genelleme gibi süreçleri uygulamayı kapsar¹²².

Düşünme, insanların hayatta başarılı olmasının temel şartıdır. Sosyal Bilgiler, öğrencilerin tenkitçi ve üretici düşünme becerisini kazanmalarını sağlar ve onların düşünme yeteneğini geliştirmesinde birçok katkıda bulunur. Ders esnasında ve sonrasında öğrenciye, problem ve olay tanımlama, çözme buna bağlı olarak sorular tespit etmek, bilgi toplama, sonuçları kontrol etme, sorular arasında bağlantı kurma, anahtar kavramlar ve düşünceler kazandırma, temel kavramlar aracılığıyla genellemeler yapma, farklı görüşleri değerlendirerek olaylar karşısında tarafsız olma gibi düşünme kabiliyetinin gelişmesine etkili olur.¹²³ Sosyal Bilgiler, her ferdin gücünü en iyi biçimde geliştirecek yaşantılara imkan vererek kendini bilmeye katkıda bulunur. Çocuklar çeşitli beceriler kullanarak ve geliştirerek zamanla kendi kendini yönetir duruma gelirler. İnsan ve diğer insanları incelerken sorumluluk ve soru sorma gibi davranışları gelişir ve

¹²¹ Ahmet Doğanay, **a.g.e.**, s. 17.

¹²² Cemil Öztürk, **a.g.e.**, s.29.

¹²³ J.L.Barth,A.Demirtaş, **İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretimi Kaynak Üniteler**, Ankara, 1997, s. 6-9.

beslenir. Böylece her çocuğun başkaları ile yaşama ve çalışma konularında şahsi etkinliğini arttıracak anlayışlar gelişmiş olur¹²⁴.

Ekonomik Yeterlilik Bakımından

Ekonomi; mallar ve hizmetler ile bunların dağıtım ve tüketimini, dünyadaki sınırlı kaynakların paylaşımını konu alır. Ekonomi insanların günlük yaşamlarıyla doğrudan ilgilidir. Ekonomi eğitimi öğrencilere kaynakların edinim ve tüketimine yönelik sorumlu davranışlar geliştirmede gerekli kılavuz, bilgi ve deneyimleri edinme olanağı sunar. Çocukların günlük ekonomik ilişkilerinde seçenekleri değerlendirme yeteneğini geliştirir. Ayrıca ekonomi eğitimi, paranın en iyi yada doğru bir biçimde nasıl kullanılabileceğini ve nasıl tasarruf edebileceğini öğretir. Son olarak, öğrencilerin dünyadaki belli başlı ekonomik sistemleri ve bu bağlamda ülkelerin ekonomik modelini tanımaya imkan verir¹²⁵.

Toplumda İnsanların Birbirleriyle Olan İlişkileri Bakımından

İnsanlar belli bir yer üzerinde, yaşanılan yer ve birbirleriyle etkileşerek yaşarlar. Bu yüzden yaşanılan yer ve üzerinde oluşan deneyimler sosyal, politik, ekonomik açıdan bir bütünlük oluşturur¹²⁶.

Bireylerde bilgi, beceri ve değerlere ilişkin donanım oluşturulması, etkin bir toplumsal katılımı gerçekleştirmek içindir. Böyle bir katılım için bazı kişiler, grup etkileşimi ve sosyal siyasal becerilerin geliştirilmesi gerekir. Bu çerçevede Sosyal Bilgiler öğretimi aşağıdaki hedefler/konular üzerinde odaklanır.

Farklı inanç ve kültürlere, ihtiyaçlara, duygulara, sorunlara başkalarının hedeflerine, birey ve grupların sorumluluklarına, hak ve özgürlüklerin çiğnenmesine karşı duyarlılık gösterme; basma kalıp düşünceleri, önyargıları ve bağnazlığı kaldırmanın gerekliliğine karşı hassas olma.

Grup çalışmaları planlamada, karar vermede, harekete geçmede, uyuşmazlıkları çözümede, ihtilafli konuları incelemede, lider ve takipçi olarak hizmet vermede, ikna ve arabuluculuk yöntemlerini kullanmada oluşturmacı, yapıcı grup etkileşimi kurma.

---

124 Ersin Sağlamer, **Sosyal Bilgiler Öğretimi**, Ankara, 1983, s.8.

125 Cemil Öztürk, **a.g.e.**, s. 40.

126 Ahmet Doğanay, **a.g.e.**, s. 18.

Gerekli eylemleri tanımlama, vatandaşlık sorumluluklarını yerine getirme, koşullar değişince birey olarak rolünde değiştirme ; adalet, eşitlik ve diğer demokratik değerlerin yayılması için başkalarını etkileme; eylemlerinin sonuçlarını kabul etme ve bunlarla başa çıkma.

Katılım niteliğini, insan yaşam koşullarının gelişimine katkısı, birey ve grup eylemlerine ait süreçlerini değerlendirme¹²⁷.

Sonuç olarak en genel anlamda Sosyal Bilgilerin amaçları “demokrasiye inanmış, demokratik yaşama düzenine uyabilen ve buna sahip olmuş iyi vatandaşlar yetiştirmektir.” Bunun içinde öğrencilere “anlayış, davranış ve beceriler” kazandırmak önemlidir. Ancak bu şekilde Sosyal Bilgiler dersi, ilköğretim amaçlarını çocuğun sosyalleşmesi, toplumun kültürünü, tarihini ve kurumlarını tanımasını sağlayarak, toplumun gerektirdiği davranışları toplumun kendisine sağladığı imkanları ve bunlardan yararlanma yollarını kazandırarak yerine getirecektir¹²⁸.

TÜRK MİLLİ EĞİTİMİNİN GENEL AMAÇLARI

Türk Milli Eğitiminin genel amacı, Türk Milletinin bütün fertlerini;

- Atatürk inkılap ve ilkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti’ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek,

- Beden, zihin, ahlâk, ruh ve duygu bakımından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek,

- İlgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak.

---

127 Cemil Öztürk, **a.g.e.**, s. 41.

128 Münire Erden, **a.g.e.**, s. 4-5.

Bu amaçlar Sosyal Bilgiler dersinin özüne ve ruhuna uygun düşmesine karşılık, ilköğretim düzeyi için oldukça yukarıda olup birçok edegenliği kapsamaktadır. Bu amaçların öğrenci merkezli olmayan, genelde soyut ve kapsamlı anlatımlarla, davranışa dönüştürülmesi oldukça güç görülmektedir¹²⁹.

İlköğretim okulu Sosyal Bilgiler Dersi Programında dersin genel amaçları:

- Vatandaşlık görevleri ve sorumlulukları,
- Toplumda insanların birbirleriyle olan ilişkileri,
- Çevreyi, yurdu ve dünyayı tanıma yetenekleri,
- Ekonomik yaşama fikrini ve yeteneklerini geliştirmek,

olmak üzere dört grupta dile getirilmiştir.

Kısakürek de vatandaşlık görevleri ve sorumlulukları öğretiminin amaçlarını şu dört kümede toplamıştır:

- Çocuğun düşünme yeteneğini geliştirme,
- İnsanlar arası ilişkileri geliştirme,
- Çocuklara temel yurttaşlık hak ve sorumluluklarının kavratılması,
- Çocuklara ekonomik bir bakış açısı kazandırma¹³⁰.

İlköğretim Okulu Sosyal Bilgiler Programının Genel Amaçları

Vatandaşlık Görevleri Ve Sorumlulukları Yönünden Amaçlar

- Ailesine, milletine, vatanına, Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı, çalışkan, özverili,

erdemli, gelişimci iyi insan iyi vatandaş olarak yetişirler.

- Türk milletinin dünya tarihindeki önemini, milletler ailesi içindeki onurlu geçmişini

ve yerini insanlığa yaptığı hizmetleri kavrayarak büyük bir milletin evlatları olduklarını anlar, milletin geleceği olan güvenlerini arttırır ve Türk milletinin ülküsünü gerçekleştirmek için her fedakarlığı göze alabilecek bir karakter kazanırlar.

¹²⁹ Ersin Sözer, **a.g.e.**, s. 22.

¹³⁰ M.Ali Kısakürek, **a.g.e.**, s. 8-9.

- Türkiye Cumhuriyeti'nin insan haklarına dayanan milli, demokratik, laik ve sosyal

bir hukuk devleti olduğunu bilir; cumhuriyet rejiminin özelliklerini ve önemini kavrarlar.

- Topluluk halinde yaşanan bir zaruret oluşunu , millet kavramının ve Türk milletinin, Türk bayrağına, Türk askerine ve ordusuna sevgi saygı ve güven duygularını kuvvetlendirir.

- Türk milletinin zeka ve kabiliyetini, çalışkanlığını, ilim ve sanat severliğini, estetik

zevkini, insanlık duygusunun yüceliğini benimseyerek bu üstün özellikleri davranış haline getirirler.

- Milleti ve yurt işlerini her şeyin üstünde tutarak milleti ve yurdu için canla başla

hizmet etmeyi alışkanlık ve ilke haline getirirler.

- Tarihimizde milletimize ve insanlığa hizmet etmiş olan Türk büyüklerini tanır;

tarihi olaylara yön veren kişilerin yerinde ve zamanında gösterdikleri ileri görüşlülük, yüksek kavrayış, cesaret, fedakarlık ve kahramanlıkların tarihin akışını nasıl etkilediğini kavrarlar.

- Toplumu yönlendiren Mustafa Kemal Atatürk ve diğer Türk büyüklerinin sadece millî değil, evrensel yönlerini de kavrayarak ve takdir ederek; milletimize de düşen insanlık görevleri bulunduğunu görür, insanlığa sevgi, saygı ve hizmet verme bilincine varırlar.

- Türk inkılabının anlamını, ayrı ayrı yönlerden önemini, Türkiye'nin refah ve mutluluğa yaptığı ve ülkenin geleceğine yapacağı etkiyi kavrar, Türk inkılabının değerlerine bağlı ve bunları her zaman korumaya hazır, fedakâr birer Türk evladı olarak yetişirler.

- Bugünkü uygarlığın uzun bir geçmişin eseri olduğunu kavrar; bu uygarlıkta Türk milletinin hizmetini ve payını anlayarak Atatürk'ün direktifleri uyarınca “millî kültürümüzü çağdaş uygarlık seviyesinin üzerine çıkarma” yolunda her fedakârlığı göze alabilme bilincini kazanırlar.

- Bugünü daha iyi değerlendirebilmeleri için geçmiş çağlardaki sosyal, ekonomik ve siyasal olayların neden ve sonuçlarını günümüzle kıyaslama yaparak düşünme, araştırma ve akıl yürütme yeteneğini geliştirirler.

- Her yerde görev ve sorumluluk alabilecek hale gelir, aile bütünlülüğüne bağlılık kazanır, ailenin refah ve mutluluğu için sorumluluk ve görev duygularını geliştirirler.

- Kanun kavramını benimser, kanunlara ve devlet otoritesine uyma duygusunu ve alışkanlığını kazanırlar.çevremizdeki eski, yeni sanat ve kültür eserlerini, müze ve anıtlar gibi milli değerlerimizi tanır, onları korumak gerektiğini öğrenirler.

Toplumda İnsanların Birbirleriyle Olan İlişkileri Yönünden Amaçlar

- İnsanların birbirine muhtaç olduklarını anlar, grup etkinliklerine katılmanın, başkalarına yardım etmenin önemini taktir eder ve bunu uygulayabilecek hale gelirler.

- İnsanların karşılıklı hak ve sorumluluklar taşıdıklarını ve birbirine görüş ve inanışlarına, saygı ve hoşgörü ile karşılama gerektiğini benimserler.

- Beraber çalışma, sorumluluk alma, yardımlaşma ve karar verme kurallarını uygulamayı öğrenirler.

- Bütün çalışmalarını demokratik yaşayışın kurallarına göre düzenlemeyi öğrenirler.

- Aile, okul ve toplum hayatının temel ilkeleri ve topluluk halinde yaşamının zorluğunu kavrarlar.

- Trafik kurallarına uymayı alışkanlık haline getirirler.

Çevreyi, Yurdu Ve Dünyayı Tanıma Yetenekleri Yönünden Amaçlar

- Yurdumuzun, dünya üzerindeki yerin önemini kavrar, ülkemizin kalkınmasında severek sorumluluk alma duygularını geliştirirler.

- Türkiye'nin yakın ve uzak komşu ülkeler de diğer dünya ülkeleriyle olan ilişkileri hakkında genel bilgi kazanırlar.

- Türklerin yaşadığı diğer ülke ve bölgelerin coğrafi özelliklerini öğrenirler. Türklerin geniş bir alanda yaşayan büyük bir millet olduğunu kavrarlar.

- İnsanların birbirleriyle ve coğrafi çevreleriyle karşılıklı etkilerini, insan topluluklarının yaşama biçimlerini ve geçinme yollarını inceler; yurdun ekonomik kalkınmasında bilgili ve etkili birer vatandaş olarak yetişirler.

- Plan, kroki, harita ve grafik bilgilerini kazanarak onlardan yararlı hale gelirler.
- Çevreyi korumanın günümüz ve gelecek yıllar için önemini kavrarlar.
- Yaşanabilir bir çevrenin temel insan hakkı olduğunu kavrarlar.

Ekonomik Yaşama Fikrini Ve Yeteneklerini Geliştirme Yönünden Amaçlar

- Yakın çevrenin ekonomik değerleriyle milli kaynaklarımızı tanır ve bunları korumanın bir ödev olduğunu kavrarlar.
- Kendi eşyasını, okulunu, okul eşya ve araçlarını dikkatli kullanma ve koruma alışkanlığı kazanırlar.
- Tutumlu olma ve planlı çalışma alışkanlığı kazanırlar.
- Üretim, tüketim ve dağıtımla ilgili temel bilgileri öğrenirler.
- İnsan topluluklarının yaşama şekillerini ve geçine yollarını inceler ve bunlar arasındaki ekonomik ilişkileri öğrenirler.
- Turizmin anlamını, özellikle yurdumuz için önemini kavrarlar.
- Nüfus artışı hızının eğitime ve ekonomiye olan etkisini kavrarlar.¹³¹

Bu genel amaçlar, ülkemizdeki Sosyal Bilgiler Öğretim Programının “vatandaşlık aktarımı” yaklaşımına göre oluşturduğunu göstermektedir. Nitekim, programdaki amaçların önemli bir kısmında ulusal kültür ve kurumların öğretilmesi, bunlara ilişkin tutum ve değerlerin benimsetilmesi hedeflenmektedir.

Sosyal Bilgiler dersi, bireyin kendisine, ailesine, çevresindeki diğer insanlara, yasalara ve devlete karşı görev ve sorumluluklarının neler olduğunu ve özellikle toplumsal çevresine nasıl uyum sağladığını öğretir. İlköğretimdeki Sosyal Bilgiler dersinin öğretimde en önemli amacı, öğrenciye toplumsal kişilik kazandırmaktır. Toplumsal kişiliğin de önemli özelliği iyi yurttaş olmaktır. İyi yurttaş olmak, kişinin görev ve sorumluluklarını bilmesi, çevresine ve çevresindeki olaylara karşı bilinçli olması olarak değerlendirilmelidir.

Sosyal Bilgiler, toplum içinde yaşayan insanın, o toplumda yaşayışı, ilişkileri, kültürü, dünya milletleri arasındaki yeri ve genel bilginin önemli bir bölümünü kapsadığına göre, genel eğitimin de önemli bir parçasıdır.

---

¹³¹ H.Gülyüz, **En Son Değişikliklerle İlköğretim Okulu Programları**, Ankara, 2001, s. 127.

SOSYAL BİLGİLER PROGRAMININ TEMEL ÖZELLİKLERİ

Programlar, eğitim programından, bir dersin programına planına doğru genelden özele doğru bir hiyerarşi izler. Bu hiyerarşi şu şekildedir: Eğitim Programı, Öğretim Programı, Ders Programı, Ünite Programı ve Konu Planıdır. Böyle bir hiyerarşide her bir program, bir üst programla, amaçlar ve içerik yönünden ilişkilidir ve birbirinin kapsamına girdiğinden, öğretim sorumluluğu taşıyan herkesin bu sorumluluğun yalnızca konu planına uygulama ile sınırlı olmadığını, konu planının, milli eğitim amaçlarını gerçekleştirmede son halka olduğunu bilmesi gerekir¹³².

Bu görevler içinde yer alan öğretme sürecinde, öğretme hangi ilke ve yöntemlerle hangi araç ve gereçleri kullanarak yapması gerektiğini bilmeleri; derslerin genel hedefleri, işleri ders konularının temel stratejileri ve amaçları gibi önemli temel esas hakkında da fikir ve görüş sahibi olmaları gerekir¹³³.

Eğitim programını, “Programın öğeleri olan amaç (hedef), içerik, öğrenme öğretme süreci ve değerlendirme boyutları arasındaki dinamik ilişkiler bütünüdür”¹³⁴. Bir eğitim programının temel öğelerinden birincisi olan “amaç” boyutunda “Niçin?” sorusuna yanıt bulmaya çalışılır. Söz gelimi Sosyal Bilgiler dersini niçin öğreniyoruz? Bu dersin programının amaçları neler olacak? Sosyal Bilgiler dersinin ilköğretim okulunda okutulmasının amacı nedir? Bu tür soruların yanıtlanması gerekir. İçerik boyutunda ise “Ne?” sorusunun yanıtı önemlidir. Ne öğretmeli ki programda yer alan amaçlar gerçekleştirilsin? Öğrenme öğretme süreci boyutunda da “Nasıl?” sorusuna yanıt aranmaktadır. Programın içeriği nasıl sunulmalıdır ki belirlenen amaçlara ulaşılabilir? Ölçme-değerlendirme boyutunda da nitelik denetimi yapılmaktadır. Bu iş yapılan öğretimin niteliğini denetlemesi ve program amaçlarının gerçekleşip gerçekleşmediğinin ortaya çıkarılması demektir. Böylece sisteme sürekli dönüt sağlanmış olur¹³⁵.

Ertürk tarafından, “yetişek” olarak adlandırılan eğitim programı, okulun ve öğretmenin yol göstericiliği altında, okul içi ve okul dışındaki bütün öğrenme- öğretme etkinliklerini içine alır. Eğitim programı, öğrencinin zihinsel, devinimsel, duyuşsal ve

¹³² Fatma Varış, a.g.e., s.7.

¹³³ Hayati Doğanay, S. Zaman, “Ortaöğretim Coğrafya Öğretiminde Hedefler-Stratejiler, Amaçlar”, **Doğu Coğrafya Dergisi**, S. 8, Erzurum, 2004, s. 9.

¹³⁴ Özcan Demirel, **Planlamadan Değerlendirmeye Öğretme Sanatı**, Ankara, 1999, s. 9.

¹³⁵ Ersin Sözer, a.g.e., s. 17.

sosyal yönlerden gelişimine yardım eden Millî Eğitim ve Öğretim Kurumunun amaçlarına dönük ve bireyin uzun dönemli eğitim amaçlarına ulaşmasına yardım etmek amacıyla yönelik her türlü öğrenim yaşantılarını kapsayan bir programdır.¹³⁶

Sosyal Bilgiler Programının İçeriği

İçerik, hedef davranışları kazandıracak biçimde ünite ve konuların düzenlenmesi biçiminde ele alınabilir. İçerik, hedef davranışlar için bir araçtır; çünkü önce hedef ve davranışlar belirlenir, sonra bu hedef davranışların kazandırılmasına yardımcı olacak biçimde içerik düzenlenir¹³⁷.

İçerik kavramıyla, öğrencilere davranışsal amaçları kazandırmak üzere seçilerek düzenlenen ünite ya da konular anlatılmak istenir. Bu bakımdan içerik “ Ne öğretilim? ” sorusunun yanıtını oluşturur ve davranışsal amaç için bir “araç” sayılır. Bunun da nedeni, öncelikle özel amaç ve doğrultusunda içerik düzenlemesidir¹³⁸.

İçeriğin yapılandırılmasında birkaç yöntem kullanılmaktadır. İçeriği oluşturan konuların sıralanmasına ilişkin çeşitli yaklaşımları göstermektedir. Genişleyen çevre programı ve sarmal program ilk öğretim Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının yapılandırılmasında en çok kullanılan yaklaşımlardır. Bunlardan en yaygın ve geleneksel olanı, geleneksel çevre yaklaşımıdır. Daha kapsamlı program geliştirme çabalarının ürünü olarak, birçok Sosyal Bilgiler Öğretim Programında her iki yaklaşım kaynaştırılmaktadır. Dolayısıyla iyi bir genişleyen çevre veya sarmal Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Programı, karmaşık becerilere geçmeden önce basit becerileri geliştirmek, somut düzeyde öğretime başlamak, uygun olduğu takdirde kronolojik sırayı takip etmek faydalı ve güncel konuları sınıfa taşıyabilmek için sarmalara izin vermek durumundadır¹³⁹.

Sosyal Bilgiler Programı incelendiğinde, bu programın geniş alanlar desenine uygun hazırlandığı görülmektedir. Bu desende iki ya da fazla birbirleriyle ilişkili konular tek bir geniş çalışma alanı içinde ele alınır. Sosyal Bilgiler Programında da tarih, coğrafya, ekonomi, antropoloji, siyaset, sosyoloji gibi disiplinlerden seçilmiş

¹³⁶ Selahattin Ertürk, **Eğitimde Program Geliştirme**, Ankara, 1996, s. 14.

¹³⁷ Veysel Sönmez, **a.g.e.**, s. 69.

¹³⁸ Ersan Sözer, **a.g.e.**, s. 61.

¹³⁹ Cemil Öztürk, Dursun Dilek, **a.g.e.**, s. 63.

birbirleriyle ilgili konular Sosyal Bilgiler adı altında toplanarak çalışılmaktadır¹⁴⁰. Sosyal Bilgiler Programına bu şekilde farklı disiplinler yardımıyla yaklaşmasını birçok yararı vardır. Sosyolojik yaklaşımın konularını içeren yoksulluk, iş ve istihdam, şehirleşme, sanayileşme gibi problemler sosyolojik anlamlarının genel kullanımlarından ayrı bir örnek olay yöntemiyle ele alınabilir. Ancak bu işlem yapılırken o alanın gerektirdiği bilgiye sahip olunmalıdır. Sosyal anlayış ve davranışların gerçekleşmesi ancak bu şekilde olanaklı olabilir¹⁴¹.

İçerik seçimi, hangi tema ve konulara önem verileceğini, hangi düzeylerde bilgi seçileceğini, böyle bir seçim ne gibi ölçütler kullanacağını ve seçilen içeriğin nasıl düzenleneceğini içine alır¹⁴².

Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında içeriğin oluşturulmasında programın bilişsel, duyuşsal ve devinişsel hedeflerinden yola çıkmalıdır. Buna paralel olarak, ülkenin sosyal, kültürel, siyasî, ekonomik ve benzeri özellikleri de göz önünde bulundurulmalıdır. Sönmez, programın içeriğinin aşağıdaki ilkelere göre oluşturulmasını önermektedir:

1. İçerik, hedef davranışlara göre düzenlenmelidir.
2. İçerik, çağdaş, bilimsel, sanatsal ve felsefi bilgiye ters düşmemelidir.
3. Öğrencinin hazır bulunuşluk düzeyini, yani bilişsel, duyuşsal, devinişsel, algısal alanla ilgili özellikleri göz önüne alınmalıdır.
4. İçerik, değişik öğrenme-öğretme strateji, yöntem ve tekniklerine uygun bir biçimde düzenlenmelidir.
5. İçerik, somuttan soyuta, basitten karmaşığa, kolaydan zora, yakın çevre ve zamandan uzağa doğru sıralanmalıdır.

Sosyal Bilgilerde İçerik Düzenlenmesi

Bilginin hızla artması, iletişim olanaklarının çoğalması, teknolojinin yaygınlaşması eğitimden beklentileri de değiştirmiştir. XXI. yüzyılda yetişmiş insan kaynağı, uluslar arası pazarlarda en büyük rekabet unsuru olarak görülmektedir.

140 Münire Erden, **a.g.e.**, s. 3.

141 Fatma Varış, **a.g.e.**, s. 133.

142 M.Ali Kısakürek, **a.g.m.**, s. 16.

Üretimde ön plana çıkan insan kaynaklarında ne gibi yeterlilikler beklenmektedir ve bu yeterlilikler nasıl kazandırılabilir sorularına birçok ülkede yanıt aranmaktadır¹⁴³. Bu beklentilere göre “Ne?” sorusu ve bu soruya verilen yanıtlardan daha çok “Niçin?”, “Nasıl?” sorularına verilen yanıtlar elde edilmeli, öğrenciler çeşitli dersleri müfredat programlarını içeren konuları bilmek yerine, konuları hayatı kolaylaştırma ve anlamlandırma vasıtası olarak kullanılmalıdır. Bunun için de, eğitimin yeni yüzyılın değerleri ışığında yeniden sistem, içerik ve yöntemler açısından gözden geçirilmeli ve gerekli değişiklik ve düzenlemeler zaman geçirilmeden yapılmalıdır. Bu düzenlemelerin yapılabileceği iki tür içerikten söz edebiliriz. Bunlar; önemli sosyal sorunlara ağırlık veren içerik ve kavramlara, genellemelere, yöntem ve tekniklere ağırlık veren içeriklerdir¹⁴⁴.

İçerik, düzenlenirken dikkat edilmesi gereken hususları şöyle sıralayabiliriz. Bunlar önceliklerine göre; gerçekleştirilebilir amaçların belirlenmesi, içeriğin seçimi ve düzenlenmesi, öğrenme deneyimlerinin seçimi ve düzenlenmesi, öğretme stratejilerinin açık bir biçimde belirlenmesi ve düzenlenmesidir¹⁴⁵.

İçerik, seçimi yapılırken, içeriğin evrensel anlamlılığı ve bilimsel geçerliliği var mıdır? Kültürel ve sosyal açıdan anlamlı mıdır? Öğrencilerin gelişim düzeyine, ilgilerin ve gereksinimlerine yönelik midir? Anlayışta genişlik ve derinliğe ulaşmak mümkün müdür? Sorularına da cevap aranmalıdır.

Bu içerik; davranışsal amaçlarla tutarlı, çağdaş, bilimsel, sanatsal ve felsefi bilgiye donanık, öğrencinin hazır bulunuşluk düzeyine uygun, somuttan soyuta, basitten karmaşığa, kolaydan zora ve birbirinin ön koşulu, bilinenden bilinmeyene, kendi içinde mantıksal bir tutarlılığı olacak şekilde düzenlenmelidir. Ayrıca içeriğin soyutlama, düzey, şema, materyal örgütleme, alıştırma, görsel düzen, değişik öğrenme-öğretme etkinlikleri ve içerik ilkelerine uyması gerekir.

İçeriği düzenlenen konunun Sosyal Bilimlerin kapsamına girdiği düşünülmeli ve içerik o doğrultuda belirlenmelidir.

İçeriğin düzenlenmesinde eleştirici boyut öncelikli olmalıdır.

143 Hıfzı Doğan, **Eğitimde Program ve Öğretim Tasarımı**, Ankara, 1997, s.1.

144 Ayla Oktay, “21.Yüzyılda Yeni Eğilimler ve Eğitim”, **21.Yüzyılda Eğitim ve Türk Eğitim Sistemi**, (Editör Orhan Oğuz), İstanbul, 2001, s. 20.

145 Kıymet Selvi, **Öğretim Amaçlarının Belirlenmesi**, Eskişehir, 1998, s. 3.

Becerilerin geliştirilmesini ön planda tutan bir içerik yeğlenmelidir.

Çevrede kazanılan yaşantılar, içeriğin önemli bir bölümünde yer almalıdır.

Olgu ve olaylara geniş bir görüş açısıyla bakmaya olanak sağlayan bir içerik oluşturulmalıdır.

“İçerik canlı bir biçimde yer almalı, başka ülke ve toplumların durumları ile bakış açıları da dikkate alınmalıdır.” şeklindeki son ölçütünün Sosyal Bilgiler ile ilgili son yıllarda ortaya çıkan küresel eğitim ve dünyadaki önemli toplumsal hareketler yaklaşımlarıyla da uygunluk gösterdiği görülmektedir¹⁴⁶.

İçerik seçiminde en önemli nokta öğretim programında yer alan amaçlarla tutarlılık boyutudur. Genelde, eğitim sistemi merkezi yönetimle yönetilen ülkelerde, özellikle de ülkemizde içerik seçiminin merkezin onayından geçmesi gerekir. İçerik düzenlenmesinde temel ilkeler somuttan soyuta, basitten karmaşığa, kolaydan zora, yakın çevreden uzağa doğru yapılabilen bir sıralamadır. Bu ilkeler her ders için geçerli olabilir¹⁴⁷.

Sosyal Bilgiler içeriğinin örüntüsünde ve işlenişinde de aşağıdaki sorunların yanıtlanması gerekmektedir¹⁴⁸.

- Sosyal Bilgilerin içeriğinde yer alan konular sosyal ve politik ilgilerin doyurulması için birer araç mıdır?
  - Konular işlenirken sipekülatif kısımlar nasıl giderilebilir?
  - Konular mı yoksa problemler mi daha önemlidir?
  - Sosyal Bilimlerin tümü için tek bir yaklaşım düşünülebilir mi?
  - Bunların yanı sıra içerikte ölçüt olarak şunlarda aranmalıdır;
  - Geçerlilik ve güvenilirlik,
  - Bilimsellik,
  - Öğrenci ilgi ve ihtiyaçlarını karşılama,
  - Faydalılık,
  - Öğrenilebilirlik,
  - Sosyal gerçeklerle tutarlılık¹⁴⁹.

---

¹⁴⁶ Ersin Sözer, **a.g.e.**, s. 66.

¹⁴⁷ Özcan Demirel, **a.g.e.**, s. 109.

¹⁴⁸ Fatma Varış, **a.g.e.**, 133.

Eğitim kurumlarının ve Sosyal Bilgiler dersinin kendisinden beklenen işlevleri yerine getirebilmesi için başarılı bir eğitim ve öğretimin yapılması gerekmektedir. Bu da eğitim-öğretim ortamında karşılaşılan sorunların belirlenmesi ve giderilmesi ile olanaklı olacaktır. Sosyal Bilgiler bireyin toplumsallaşması, yurt ve dünya için yararlı bir insan olması için ilk bilgilerin verildiği ders olarak başarılı bir şekilde öğretilmelidir.

Sosyal Bilgilerin İlköğretim Programı'ndaki Yeri ve Önemi

Türk Millî Eğitim Sistemi birbirine bağlı olarak ilk-orta-yüksek olmak üzere üç öğretim kademesinden oluşmaktadır. Bu oluşum, okul sisteminin yapısını belirleme amacı güder. 222 sayılı ilköğretim ve eğitim konusunun 1. maddesinde "ilköğretim" tanımlaması şu şekildedir: ilköğretim kadın ve erkek, bütün Türklerin millî gayelere uygun olarak bedeni, zihnî ve ahlakî gelişmelerine ve yetişmelerine hizmet eden temel eğitim ve öğretimdir" şeklindedir. Esasen 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanun'da "temel eğitim" olarak ifade edilen bu basamak 16.06.1983 tarih ve 2842 sayılı kanunun 7. maddesiyle "ilköğretim" olarak değiştirilmiştir. İlköğretim 6-14 yaş gruplarındaki öğrencilerin temel becerileri kazandırarak onları hayata ve bir sonraki eğitim kurumlarına hazırlayan bir eğitim devresi olarak değerlendirilmektedir.¹⁵⁰

Bu eğitim devresinin içeriği 1998-1999 öğretim yılından başlayarak ilköğretim okulu haftalık ders dağıtımı çizelgesi aşağıda sunulmuştur:

---

149 Leyla Küçükahmet, **Öğretim İlke ve Yöntemleri**, Ankara, 1997, s. 16.

150 Nurettin Fidan ve Münire Erden, **Eğitime Giriş**, Ankara, 1994, s. 212.

Tablo 2. İlköğretim Okulu Haftalık Ders Dağıtım Tablosu

DERSLER	SINIFLAR							
	1	2	3	4	5	6	7	8
Türkçe	12	12	12	6	6	5	5	5
Matematik	4	4	4	4	4	4	4	4
Hayat Bilgisi	5	5	5	-	-	-	-	-
Fen Bilgisi	-	-	-	3	3	3	3	3
Sosyal Bilgiler	-	-	-	3	3	3	3	-
Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi	-	-	-	-	-	-	1	1
T.C.İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük	-	-	-	-	-	-	-	2
Yabancı Dil	-	-	-	2	2	4	4	4
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	-	-	-	2	2	2	2	2
Resim-İş	2	2	2	1	1	1	1	1
Müzik	2	2	2	1	1	1	1	1
Beden Eğitimi	2	2	2	2	2	1	1	1
İş Eğitimi	-	-	-	2	2	2	2	2
Trafik ve İlk Yardım Eğitimi	-	-	-	-	-	1	-	1
Bireysel ve Toplu Etkinlik	3	3	3	-	-	-	-	-
Seçmeli Dersler	-	-	-	4	4	3	3	3
TOPLAM	30	30	30	30	30	30	30	30

Kaynak: Ersan, Sözer, “Sosyal Bilgiler Programının Açmaları, İlkeleri ve Temel Özellikleri”, Sosyal Bilgiler Öğretimi (Ed. Gürhan Can), Eskşehir, 1998, s.21.

Tablo 1’e göre ilköğretim okullarının 4. 5. 6. ve 7. sınıflarında haftada üçer ders saati Sosyal Bilgiler dersi bulunmaktadır. 8. sınıflarda ise bu dersin yerini haftada iki saatlik T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi alırken 7. ve 8. sınıflarda haftada birer saatlik Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi dersi programda yer almaktadır.

Hayat bilgisi dersi, Sosyal Bilgiler dersinin çekirdeğini oluşturmaktadır ve bu iki ders mihver (eksen) ders özelliğine uygun olduğu söylenebilir. Yani Sosyal Bilgiler dersinde “Türkiye’imiz” ünitesi işlenirken Türkçe dersinde Türkiye ile ilgili metin ya da şiir işlenmektedir¹⁵¹.

İlköğretimin ilk üç yılında Hayat Bilgisi: 4. 5. 6. ve 7. sınıflarda ise Sosyal Bilgiler dersi yoluyla birçok bilgi ve becerinin kazandırılmasına çalışılır. Bilgi ve beceri kazandırıcı özelliğine bir ek olarak Sosyal Bilgiler dersinin, kişilik gelişimi için gerekli olduğundan söz edilebilir. Bu ders vasıtasıyla öğrenci, toplumsal problemlerle yüz yüze

¹⁵¹ Mehmet Ali Kısakürek, a.g.e., s. 6.

gelir. Bu yüz yüze geliş onun toplumsal yaşamsal kaynaşmasına neden olur. Bu önemli işlev, Sosyal Bilgiler dersi sayesinde gerçekleştirilir¹⁵².

Sönmez'e göre, insanın toplumsallaşması için biyolojik yapısı dışında kültürel, toplumsal ve psikolojik boyutlarını ele alınmasını gerekli bulmaktadır. Bu üç boyutu gerçekleştirmek için her boyutla ilgili pek çok dersin programa konması görüşünün ileri sürülebileceği de değerlendirmektedir¹⁵³. Ancak bu görüşü ayrı dersler için öğretimin zamanını yetersiz olması neniyle ilköğretim için tutarlı bulmamaktadır. Bu üç boyutla ilgili derslerin sıkı ilişki içinde olduğunu belirterek ilköğretimdeki çocuklar için ince ayrıntılara girmenin onların gelişim ve öğrenme durumlarına uygun olmadığına dikkat çekmektedir.

Değer ve Tutum Geliştirme Yönünden Sosyal Bilgiler Kitaplarının Önemi

Öğretmenlerin etkili öğrenmeyi sağlayabilmeleri için, değişik yaş ve gelişim dönemindeki öğrencilerin özelliklerini bilmeleri ve öğretme-öğrenme ortamlarını bu özelliklere uygun olarak düzenlemeleri gerekmektedir. Sağlıklı ve istenilen davranışlara sahip çocuklar yetiştirmek, onların gelişim özelliklerinin ve ihtiyaçlarının neler olduğunu bilmeye bağlıdır¹⁵⁴.

Öğrencileri gelişim dönemleri incelendiğinde, ilköğretim ikinci kademedeki öğrenciler için değer ve tutum kazanmanın kritik bir dönem olduğunu görüyoruz. Çünkü okulun bu yılları çocukların tutum ve inançlarının geliştiği en önemli yıllardır. 6. ve 7. sınıfta; öğrencilerin kazanımlarına baktığımızda; soyut işlem döneminin başlangıcı olan bu dönemde çocuklar, hem soyut düşünmeye hem de gerçeğe ilişkin alternatifler üretmeye başlarlar. Yetişkin bir insan gibi sorumluluk sahibi olmaya başlarlar. Karar verme mekanizmaları güçlüdür. Arkadaş gruplarıyla beraber olmak hoşlarına gider. 12 yaşa doğru hep uç noktalarda dolaşırlar, duygularının pek ortası yoktur. Değer ve inanç duyguları yerine oturmaya başlar. Bu duygular daha sonraları değişmeye karşı dirençlidir. Farklı akıl yürütme yollarını birlikte kullanabilirler. Kendilerini ve kendi ülkelerini ele alırlar ve kendilerinin ve ülkelerinin daha büyük bir sistemin parçası olduğunu algırlar. Ülkelerine karşı duydukları olumlu yaklaşım iyice yerleşir, başka milletler ve fikirlere karşı olan tutumları da derin çizgilerle belirginleşir. 8. sınıftaki

¹⁵² Ersan Sözer, **a.g.e.**, s.7-8.

¹⁵³ Veysel Sönmez, **a.g.e.**, s.4.

¹⁵⁴ Orhan Akınoğlu, **Gelişim ve Öğrenme, Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi**, (Editör:Cemil Öztürk,Dursun Dilek), İstanbul, 2004, s. 84.

öğrenci kazanımları ise; çocuğun tutum ve davranışları oturmuştur. Çocuklar değerler, ikilemler yada siyasî kararlar ile ilgili durumlarla başa çıkabilirler. İstatistikî verilerle uğraşabilirler. Çıkarımlara varabilir ve yargılara ulaşabilirler. Soyut bir kavramı somut olaylar kullanarak kuramsal hale getirip sebeplerini açıklayabilirler.

Sosyal Bilgiler (4. 5. 6. ve 7. sınıflar) ve ilköğretim kapsamındaki 8. sınıflar için Türkiye Cumhuriyeti Tarihi ve Vatandaşlık Bilgisi dersleri, çocukların toplum içinde etkili ve bilgili vatandaşlar olmalarını sağlamakta çok önemli bir role sahiptir¹⁵⁵.

Öğrenme sonucu kazanılan, tutumlar, değerler, inançlar öğretim etkinliklerinin duyuşsal ürünü olarak kabul edilir. Sosyal Bilgiler Programı'nın amaçları incelendiğinde bu derste duyuşsal öğrenmelerin önemli yer tuttuğu görülmektedir. Örneğin, millî değerleri paylaşma, tarihî eserler değer verme, kültürün ortak değerlerini benimseme, Atatürk ilke ve inkılâplarına değer verme ve bağlı kalma, bilim adamlarına karşı sevgi duyma bu tür inançların bazılarıdır.

Okulun ilk yılları çocukların tutum ve inançlarının geliştiği en önemli yıllardır. Araştırmalar 13 yaşına kadar öğrencilerin oluşturdukları algı ve tutumlarını bu yaştan sonra değiştirmenin oldukça güç olduğunu göstermektedir¹⁵⁶. Bu yüzden bu dönem, çocukların kendilerine ve dünyalarına ait tutumlarının gelişimi için kritik bir dönemdir. Okuldaki dersler ve uygulamalar ile gösterilen tüm diğer çabalar, çocuk ve gençlerin görüşleri üzerinde büyük etki yapmaktadır. Bu dönemde, çocuk başarılı olmak, başarı tadı tatmak ister. Onun için çocuğa yeteneklerine ve ilgilerine uygun öğrenme fırsatı, olanağı tanınmalıdır. Okul başarısı ile ruh sağlığı arasında sıkı bir ilki olması nedeniyle çocuğun başarı tatması çok önemlidir.

Çocuğa baskı ve kişiliğine dönük eleştiri yapılırsa, gereğinden fazla ders çalışmaya zorlanırsa; bu durumun yaratacağı sıkıntılar çocukta kas seğirmesine, göz kırpması, öksürme biçiminde dışa yansır.

Çocuğun kusurlu işlerinden, davranışlarından çok olumlu yönleri öne çıkarılıp ölçülü olarak övülmelidir. Eleştiri çocuğun kişiliğine değil, yaptığı işe dönük olmalıdır. Ruh sağlığı eğitimin ayrılmaz bir parçasıdır. Çocuğa yönelik zorlama, baskı, yasak ve

155 Neşe Tertemiz, Leyla Ercan, Yücel Kayabaşı, **Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu**, Ankara, 2001, s. 21.

156 Münire Erden, **a.g.e.**, s. 53.

cezalar onda korku yaratır. Korku ise çocuğu aptallaştırır, çocukta gizli yada açık düşmanca duygular yaratır.¹⁵⁷

Başarılı bir Sosyal Bilgiler Eğitim Programı, hızla değişen bir toplum yapısı için gerekli bilgi, beceri ve tutumları kazandırarak, milli ve evrensel potada birbirlerine bağlı etkili vatandaşlar yetiştirme amacına hizmet verirler.

Çocukların kendi dünyalarını algılamaları ile ilgili gelişme aşaması etkin Sosyal Bilgiler müfredatının en önemli bölümlerinden biridir. Gelişme çocuğun erken olgunlaşma aşamasında bir sonraki olgunlaşma aşamasına kadar olan ilerlemesinin bir göstergesidir.

Genelleyecek olursak, çocuklar ben – merkezilikten başlayarak, somut olayları öğrenirler, bu anlayış onların sürekli genişlen bir grubun-aile, toplum, ülke, dünya ve evren parçası olduğunu gösterir. Kısacası büyüme ve gelişme aşamaları belli bir düzen takip eder¹⁵⁸.

Okul ortamında öğrencilerin sosyal ve duygusal öğrenmelerini geliştirmek için, her yaş grubuna özgü sosyal ve duygusal öğrenme programı hazırlanmalıdır. Gelişimsel dönemler birbirlerinden hem nicel hem de nitel olarak farklılaştığı için bu dönemler göz önüne alınmadan yapılandırılacak programlar öğrenciler üzerinde etkili olmayacaktır¹⁵⁹.

Ders kitapları programı her sınıfın, büyüme ve gelişim dönemlerine uygun bilgi, beceri ve tutumları kazandırmaya yönelik olmalıdır. İçerik belli bir sıraya göre uygulanmalı, bilgi beceri ve tutumlar her sınıf düzeyindeki derinliği, bir düzey ve örüntü içinde olmalıdır¹⁶⁰.

Sosyal Bilgiler dersi demokrasi eğitimi ile ilgili amacına uygun olacak şekilde işlenmeli, diğer derslerinde Sosyal Bilgiler dersinin bu amaca ulaşmasına yardımcı olması sağlanmalıdır¹⁶¹.

---

157 Recep Nas, **Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi**, Bursa, 2003, s. 13-14.

158 Neşe Tertemiz, Leyla Ercan, Yücel Kayabaşı, **a.g.m.**, s.21.

159 Abbas Türnüklü, “Sosyal ve Duygusal Öğrenme”, **Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi**, S. 37, Ankara, 2004, s. 145-146.

160 Neşe Tertemiz, Leyla Ercan, Yücel Kayabaşı, **a.g.m.** s. 21.

161 Halil İbrahim Sağlam, Sosyal Bilgiler Dersinin Demokratik Tutum Geliştirmekteki Rolü”, **Millî Eğitim**, S14, Ankara, 2000, s. 7.

2. 5. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Çalışmanın bu kısmında yurt içinde Sosyal Bilgiler ve AB alanında yapılan çalışmaların bir kısmına değinilecektir.

Koca, 2005 yılında “Eğitim Politikasının Avrupa Kimliği’nin İnşasındaki Rolü” başlıklı yüksek lisans tezinde, AB’nin ortak bir eğitim politikası oluşturmadaki rolü ve etkinliğini, işsizlik sorunu ve gittikçe artan küreselleşmeden kaynaklanan teknolojik ve ekonomik rekabet gibi iç ve dış etkenleri göz önünde bulundurarak açıklamayı amaçlamıştır. Kapsamlı bir değerlendirmeye ulaşabilmek için Avrupa Eğitim Politikası’nın oluşumu ve başlıca araçları, hem tarihsel arka plan hem de üye ülkelerin ilk ve orta öğrenim yerine mesleki eğitim ve yüksek öğrenim alanlarında iş birliği yapmadaki istekliliklerin ardındaki nedenler verilerek incelenmiştir. Sonuç olarak, üye ülkelerin ortak bir Avrupa eğitim politikasının oluşturulması söz konusu olduğunda bir Avrupa üst kimliğin yaratılmasına yönelik bir isteklilikten çok ekonomik hedef ve öncelikler doğrultusunda harekete geçtiklerini ortaya koymuştur¹⁶².

Terzi, “Uyum Sürecinde Türkiye Eğitim Politikalarının Avrupa Birliği Eğitim Politikaları Doğrultusunda Değerlendirilmesi” adlı doktora tezinde AB eğitim politikaları doğrultusunda Türkiye eğitim politikalarının değerlendirilmesini amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda, Türkiye ve AB eğitim politikaları eğitim sisteminin örgütlenmesi ve yönetimi, okul öncesi eğitim, ilköğretim, orta öğretim, yüksek öğretim ve öğretmen eğitimi başlıkları karşılaştırılarak yorumlanmıştır. Araştırma sonucunda, Türkiye eğitim politikalarının AB eğitim politikaları ile eğitim sisteminin örgütlenmesi yönetilmesi boyutunda örgütlenme ve yönetim anlayışı, yaşam boyu eğitim ve eğitim sisteminin amaçları açısından farklılık taşıdığı saptanmıştır. Okul öncesi eğitim, ilköğretim ve orta öğretim kademesinde Türkiye eğitim politikalarının nicel sorunlara yoğunlaştığı, eğitimde Avrupa boyutunun geliştirilmesine yönelik politikaların bulunmadığı belirlenmiştir. Yüksek öğretim kademesinde, akreditasyon, öğrenci ve öğretim elemanı değişimi, kalitenin geliştirilmesi boyutlarında Avrupa Birliği eğitim politikaları ile tutarlılığı saptanmıştır. Öğretmen eğitimi politikaları açısından, Türkiye eğitim politikalarının mevcut nitel ve nicel gereksinimlerini karşılamaya yönelik olduğu öğretmen eğitimine ilişkin düzenlemelerin AB’nin bilgi toplumu, iletişim

---

¹⁶² Özün, Koca; “Eğitim Politikasının Avrupa Kimliğinin İnşasındaki Rolü” MÜATE, **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul, 2005.

teknolojileri, heterojen eğitim sistemleri politikaları doğrultusunda gözden geçirilmesi gerektiği sonucuna ulaşmıştır¹⁶³.

Altun, 2006 da yapmış olduğu çalışmasında, Avrupa bütünleşme sürecinin iki temel kavramı olan “Avrupa Birliği Yurttaşlığı ve Avrupa Kimliğini” ele almıştır. Çalışma sonunda, Avrupa birliği yurttaşlığının tam olarak inşa edilmediği ve Avrupa kimliğinin bir aidiyet hissi yaratabilecek düzeye ulaşmadığını bunun da siyasal anlamda bütünleşmenin önündeki en önemli engel olduğunun sonucuna varmıştır¹⁶⁴.

Kaya, 2004 – 2005 öğretim yılında “Türkiye’nin Avrupa Birliği ile Bütünleşme Sürecinde Sosyal Bilgiler Dersinin İşlevselliği”ni tespit etmek amacıyla, Sosyal Bilgiler eğitim uzmanlarının görüşleri ile Eskişehir’deki ilköğretim okullarında görev yapan ve 5. sınıfları okutmakta olan 30 sınıf öğretmeni ile görüşmüştür. Başarı testleri kendileri ile görüşme yapılan bu öğretmenlerin, 949 öğrencisinden bulgular elde edilmiştir. Araştırma sonunda, uzmanlar Türkiye’nin AB ile bütünleşmesi sürecinde Sosyal Bilgiler dersinin önemli görüldüğü, ancak işlevsel bulunmadığı sonucuna ulaşmıştır. Öğretmenlerin görüşleri arasında Türkiye’nin AB ile bütünleşmesi sürecinde Sosyal Bilgiler dersinin kısmen işlevsel olduğu görüşü ağır basmıştır. Öğrencilerin büyük bir kısmının orta düzeyde başarılı oldukları bu çalışma sonucunda tespit edilmiştir¹⁶⁵.

Öztürk, yaptığı araştırma sonucunda Türkiye’nin Avrupa üyeliği sürecinden etkilendiğini, Türk hukuku ve demokrasisinin, Avrupa ile müzakerelere başlamak için büyük değişim yaşadığını, Türk ekonomisi ve sonuç olarak Türk insanının yaşam standardını arttırdığı sonucuna ulaşmıştır. Türkiye’nin ve Türk kimliğinin Avrupalılaşma süresi her alanda Türkiye için faydalı olduğunu ve gelecekte de faydalı olacağını değerlendirmiştir.

İşleri, “Avrupa Birliği Giriş Sürecinde Erasmus Programı Uygulamasına İlişkin Uzman Görüşleri” adlı çalışmasında Erasmus Programı uygulamasının, ülkemiz yüksek öğretim programları, akademisyen ve öğrenci değişimine yönelik etkilerini nitel bir araştırmayla değerlendirmiştir. Araştırma sonucunda, bireylerin kimlik oluşumunda; farklı kültürel zenginliklerle yaşama, bu zenginliklere uyum sağlamanın; sosyal ve

163 Çetin Terzi, “Uyum Sürecinde Türkiye Eğitim Politikalarının Avrupa Birliği Eğitim Politikaları Doğrultusunda Değerlendirilmesi”, AÜEBE, **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, Eskişehir, 2005.

164 Birol Altun, “Avrupa Birliği Yurttaşlığı ve Avrupa Kimliği Tartışmaları, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, AÜSBF, Ankara, 2006.

165 Erdoğan Kaya, “Türkiye’nin Avrupa Birliği ile Bütünleşmesi Sürecinde Sosyal Bilgiler Dersinin İşlevselliği”, AÜEBE, **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, Eskişehir, 2006.

düşünsel becerilerin gelişimi, farklı bakış açıları edinme, özgüven ve değer gelişimi üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Eylem planları uygulamasının yüksek öğretim programlarında; akademik uzmanlık ağları eylem planının yüksek öğretimde; kurumsal yapıda dönüşüm, öğretimde süreç çalışmaları ve öğretim programlarında ise, Avrupa'daki program yapılarına yönelik değişiklikler yaratacağı tespit edilmiştir. Kredi transfer sistemi eylem planının; öğretim ve programlarda birliktelik sağlayacağını, diploma eki eylem planının; ortak program anlayışını öngördüğü, derslerin öğretim ve içerik süreçlerine yönelik denklikler getireceği, öğretimdeki mesleki yeterliliklere Avrupa meslekî yeterliliklerine göre eşdeğerlik kazandıracaklarını, program geliştirme projeleri eylem planının; yüksek öğretim kurumları arası akademik, birikim, paylaşım ve programlarda bütünlüğü, sağlayacağı, standartlara göre program geliştirmeyi öngördüğü ve programların uygulanmasında etkileşim yaratacağını, program geliştirme çalışmalarının; Avrupa Birliği politikalarının sosyal farklılıklara öncelik verdiğinden farklı sosyal-kültürel değerlerin program geliştirmede içerik alanında değişiklik yaratacağı ve program geliştirmede toplumsal gerçeğin esas alınması gerektiği sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca, öğretim uygulamalarında eylem planları ve akademisyen değişiminin; öğrenci merkezli öğretim ve öğretimde proje, yaratıcı ve eleştirel düşünme gibi aktivitelerin uygulanmasının etkili olacağı, başarı değerlendirme alanında eylem planları ve öğrenci değişiminin; öğretimde performans ve süreç değerlendirmeye yönelik bütünsel değerlendirme uygulamaları getireceğinin, materyal ve bilgi teknolojileri kullanımında eylem planları ve akademisyen değişiminin; sınıf içindeki her türlü uygulamayı etkileyeceği, kurumlar arası uzaktan ve web öğretim uygulamalarını yaratacağını tespit etmiştir¹⁶⁶.

Karagöz, 2005 yılında yaptığı çalışmada “Avrupa Birliği’ne Adaylığın ve Kopenhag Kriterleri’nin Aday Ülkelerdeki Demokratikleşme Üzerindeki Etkisi”ni tespit etmiştir. Bu çalışma çerçevesinde Romanya, Türkiye ve Bulgaristan’a ait ilerleme raporları karşılaştırılmıştır¹⁶⁷.

Top, öğretmen ve öğrenci görüşlerinden yararlanarak “Avrupa Birliği ve Eğitim Programlarını” değerlendirmiştir. Bu amaç doğrultusunda Elazığ il merkezinde yer alan ve beş eğitim bölgesinde yer alan 40 okulda görev yapan öğretmen ve yöneticilerinin

166 Alaettin İşeri, “Avrupa Birliği Giriş Sürecinde Erasmus Programı Uygulamasına İlişkin Uzman Görüşleri”, AİBÜ, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, 2005.

167 Yelda Karagöz, “Avrupa Birliği’ne Aday Ülkelerde Demokratikleşme”, BÜSBÜİ, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Ankara, 2005.

alındığı çalışmada, katılımcıların büyük bir çoğunluğu programlara ilişkin bilgi beceri ve düzeylerinin az olduğu sonucuna ulaşmıştır¹⁶⁸.

Akın, “Türkiye ve Avrupa Birliği İlköğretim Okulları Sanat Programlarının Karşılaştırılması” adlı çalışmasında, televizyon, bilgisayar ve farklı medya ürünleriyle bize göre çok daha önce tanışan, sanayileşme süreci içerisinde farklı kültürlerin toplandığı şehir toplumu ve durumu, bu toplum içinde yetişen çocukların ve üniversite gençliğinin birer öğrenci olarak okullarda ezbere dayanmayan, sorgulamaya dayalı resim derslerini nasıl aldıkları bu çalışma kapsamında içerik olarak incelemiştir. Sonuç olarak, ülkemizde çoğu okulda sınıfta yapılan sanat eğitimi dersleri dünya ve kendi sanatımızla ilgili hayatı ve çevrelerini daha iyi algılayabilmeleri için daha kapsamlı ve gerçek hayatla bağlantılı kültür ve sanat eğitimi derslerine ihtiyaç duyulduğunu tespit etmiştir¹⁶⁹.

Aslan ve Gökkaya, “Avrupa Birliği’ni eğitim politikalarının Sosyal Bilgiler derslerinin genel amaçlarına etkisini tespit etmek amacıyla Gazi Üniversitesi’ne bağlı Gazi Eğitim Fakültesi, Kırşehir Eğitim Fakültesi ve Kastamonu Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Programı son sınıfında okuyan 257 öğrenciye 2003-2004 eğitim öğretim yılında anket uygulanmıştır¹⁷⁰.

---

168 M.Veysel Top, “Avrupa Birliği Eğitim ve Gençlik Programlarına İlişkin Öğretmen ve Yönetici Görüşleri, FÜSBE, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Elazığ, 2006.

169 Gürkan Akın, “Türkiye ve Avrupa Birliği İlköğretim Okulları Sanat Programlarının Karşılaştırılması”, MÜEBE, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul, 2005

170 Cengiz Alper Aslan, A.Kürşat Gökkaya, “Avrupa Birliği’nin Eğitim Politikalarının Sosyal Bilgiler Dersinin Genel Amaçlarına Etkisi”, **Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi**, C. 24, S. 3, 2004.

BÖLÜM III

Bu bölümde, araştırmanın evren ve örnekleme, veri toplama araçları, verilerin toplanması, analizi ve kullanılacak istatistiksel işlemler üzerinde durulmuştur.

3. 1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

İlköğretim ikinci kademe öğretmen ve öğrencilerinin AB imajı ile bu kademedeki okutulan Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki Avrupa imajını belirlemeyi amaçlayan bu araştırma, tarama modeli olup, betimsel bir nitelik arz etmektedir.

3. 2. EVREN VE ÖRNEKLEM

Araştırmanın evreni, 2006-2007 eğitim-öğretim yılında Elazığ ve Malatya il merkezlerinde görev yapan ilköğretim ikinci kademe öğretmenleri ile bu kademedeki öğrenim gören ilköğretim öğrencileridir. Örneklem ise, ilgili evrenden random yoluyla seçilen 298 ilköğretim ikinci kademe öğretmeni ve 400 ilköğretim ikinci kademe öğrencisinden oluşturulmuştur.

3. 3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Bu çalışmada öğrenci ve öğretmenlerin AB imajı hakkındaki görüşlerine ilişkin veriler, tarafından geliştirilen; geçerlik ve güvenilirliği sağlanan anket formlarıyla elde edilmiştir¹⁷¹. Bunlardan öğrenci anketinin istatistiksel verileri şöyledir: KMO= 0.67, Cronbach Alfa= 0.63. Öğretmen anketinin istatistiksel verileri ise şöyledir: KMO= 0.77, Cronbach Alpha= 0.73.

Araştırmada Sosyal Bilgiler ders kitaplarında yer alan AB ile ilgili konulara ilişkin veriler ise, Sosyal Bilgiler 6. ve 7. sınıf ders kitaplarının taranmasıyla elde edilmiştir.

3. 4. VERİLERİN TOPLANMASI

Bu çalışmada anketlerin çoğaltılması, sınıflandırılması, ilgililere gönderilmesi, uygulanması ve geri dönüşünün sağlanması araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir. Örneklem dahilinde bulunan ilköğretim okullarına uygulanan ve geri dönen anket sayısı

---

¹⁷¹ Burhan Akpınar, "Avrupa Birliği'ne Uyum Sürecinde Türk İlköğretim Öğretmenlerinin Avrupa Birliği İmajı", *Yayımlanmamış Araştırma*, 2004, s. 3

şöyledir: Öğretmenlere uygulanmak üzere örnekleme alınan okullara verilen 310 anketten toplam 306 tanesi geri toplanabilmiş; bunlardan uygun olmayan sekiz tanesi elenerek 298 anket formu değerlendirmeye tabii tutulmuştur. Öğrencilere ise, verilen 420 anketten 411'i toplanabilmiş; bunların da 11'i eksik ve yanlış olarak doldurulduğu için elenerek, toplam 400 anket değerlendirilmiştir. Değerlendirilmeye alınmayan anketlerin iptal edilme nedenleri, anket formlarının hiç doldurulmaması veya çok az sayıda maddelerin doldurulmasıdır.

VERİLERİN ANALİZİ

Bu çalışmada kullanılan veri toplama araçları, hem nicel hem de nitel özellikler taşıdığından, veriler bu iki boyutta ayrı ayrı incelenmiş ve analiz edilmiştir.

Nicel veriler, ankette yer alan kapalı uçlu sorulara verilen cevaplardan oluşmuştur. Bu veriler, SPSS 10.0. paket programı kullanılarak, öğrenci ve öğretmenlerin anket sorularına verdiği cevapların dağılımı için yüzde ve frekans; öğrenci ve öğretmen görüşleri ile değişkenler arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını test etmek üzere de kay-kare test yöntemi kullanılmıştır. Bunun için anlamlılık düzeyi $p=0,005$ alınmıştır.

Nitel verileri, anketlerde yer alan açık uçlu sorulara verilen cevaplar oluşturmuştur. Bu cevaplar, tematik analiz yöntemi ile kodlamaya tabii tutulmuş ve ortaya çıkan temalar çerçevesinde ankette yer alan cevaplar kodlanarak, frekansları belirlenmiştir.

BÖLÜM IV

4. BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, anket formlarıyla elde edilen veriler ile Sosyal Bilgiler kitaplarının taranmasıyla ulaşılan bulgular ve yorumları yer almaktadır.

4. 1. ÖĞRENCİLERE İLİŞKİN BULGULAR VE YORUMLARI

4. 1. 1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Kişisel Bilgilerine İlişkin Bulgular ve Yorumları

Tablo 3.Öğrencilerin Kişisel Bilgileri

Değişkenler	f	%
Cinsiyet		
Kız	177	44,5
Erkek	221	55,5
Baba mesleği		
Memur	183	46,0
İşçi	51	12,8
Esnaf	82	20,6
Çiftçi	82	20,6
Anne mesleği		
Çalışıyor	62	15,6
Ev hanımı	336	84,4
Evde bilgisayar olması durumu		
Var	80	45,2
Yok	218	54,8
Eve günlük gazete alınması durumu		
Evet	160	40,2
Hayır	238	59,8
Avrupa'da Yaşayan Akraba Durumu		
Evet	105	26,4
Hayır	293	73,6
Aylık Gelir Düzeyi (YTL)		
0-400	74	18,8
401-800	104	26,5
800 ve üstü	215	54,7
Toplam	398	100.00

Tablo 3, incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin % 44,5'inin (N=177) kız; % 55,5'inin (N=221) de erkek olduğu görülmektedir. Dağılımın birbirine yakın olacak şekilde dengeli olması araştırmanın sağlığı açısından olumludur.

Yine aynı tablodan, araştırmada görüş bildiren öğrencilerden % 84,4'ünün (N=336) annesi ev hanımı; % 15,6'sının (N=62) annesi ise çalışmaktadır. Bu

öğrencilerin baba mesleği ise şu şekilde dağılım göstermektedir: Memur % 46,0 (N=183), esnaf % 20,6 (N=82), çiftçi %20,6 (N=82), işçi % 12,8(N=51)dir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin % 40,2'nin (N=80) evine günlük gazete alınmakta; % 54,8'inin (N=218) evine alınmamaktadır. Bu öğrencilerin % 26,4'ünün (N=105) Avrupa'da yaşayan akrabası bulunmakta; % 73,6 'sının (N=293) ise bulunmamaktadır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin ailelerin ortalama gelir dağılımı ise şöyledir: % 18.8 (N=74) asgarî ücret, % 26.5 (N=104) 401-800 YTL, % 54.7 (N=215) 801 YTL ve üstüdür.

4. 1. 2. Öğrencilerin AB İmajına İlişkin Bulgular Ve Yorumları

4. 1. 3. AB'ye Katılım İsteğine İlişkin Bulgular

Tablo 4. Öğrencilerin AB'ye Katılım Konusundaki Görüşlerinin Dağılımı

No	Madde	Evet		Hayır		Toplam	
		N	%	N	%	N	%
14	Türkiye AB'ye girmeli mi?	208	52,9	185	47,1	393	100
13	Türkiye AB'ye girebilecek mi?	188	48,0	204	52,0	392	100
19	Türkiye zengin olsa da yine de AB'ye girmeli mi?	139	35,5	253	64,5	392	100

Tablo 4 incelendiğinde, öğrencilerin yarısından fazlasının (%52,9) Türkiye'nin AB'ye girmesi gerektiği yönünde görüş bildirdikleri görülmektedir. Bu oran, konuyla ilgili daha önce yapılan araştırmalarda elde edilen oranlara göre önemli düşüş göstermektedir¹⁷². Bunun olası nedenleri arasında, son yıllarda AB'nin sürekli yeni kriterler öne sürmesi, AB'deki bazı basın yayın organlarında çıkan Türkiye aleyhindeki yazı, karikatür, haberler ile AB ve Türk siyasî yetkililerinin olumsuz açıklamaları sayılabilir. Nitekim, öğrencilerin %52'sinin Türkiye'nin AB'ye giremeyeceği konusunda görüş bildirmeleri de, bu konudaki umutların zayıflığı olarak görülebilir. Yine öğrencilerin %64,5'inin "Türkiye zengin olsa bile yine de AB'ye girmeli mi?" sorusunu

¹⁷² Burhan Akpınar "Avrupa Birliğine Uyum Sürecinde Türk İlköğretim Öğrencilerinin Avrupa Birliği İmajı" **Eğitimde Politika Analizleri ve Stratejik Araştırmalar Dergisi**, C.I, S.1 2006, s. 10.

hayır şeklinde cevaplamış olması da, öğrencilerin AB'ye girmeyi daha çok ekonomik bağlamda düşündükleri şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 4'te yer alan maddelere yönelik öğrenci görüşleri arasında cinsiyet değişkenine göre anlamlı fark bulunmazken; Avrupa'da yaşayan akraba değişkenine göre, sadece 19. maddeye yönelik öğrenci görüşleri arasında anlamlı fark vardır (X^2 : 6,785, sd:2, p: 0.034). Buna göre, "Türkiye, zengin olsa bile yine de AB'ye girmeli mi?" sorusuna, Avrupa'da yaşayan akrabası olan öğrencilerin %29,5'i evet derken; bu oran Avrupa'da akrabası olmayanlarda %70,5'i bulmaktadır.

Tablo 4'te yer alan maddelere yönelik öğrenci görüşler arasında, anne mesleği değişkenine göre anlamlı fark bulunmazken; baba eğitim durumu değişkenine göre ise, sadece 19. maddeye yönelik anlamlı fark vardır (X^2 : 14,619, sd:6, p:0.023). Buna göre, "Türkiye, zengin olsa bile yine de AB'ye girmeli mi?" sorusuna evet oranları şöyledir: Tahsilsiz %48,9, ilköğretim %12,2; lise %24,5 ve üniversite %14,4'tür. Buna göre, babaları tahsilsiz olan öğrenciler en yüksek evet derecesine sahiptir. Bu bulgular, baba eğitim düzeyi düştükçe öğrencilerin AB'ye girme isteğinin arttığı şeklinde yorumlanabilir.

4. 1. 4. AB'yi Tanıma İsteğine İlişkin Bulgular

Tablo 5. Öğrencilerin AB'yi Tanıma İsteği Konusundaki Görüşlerinin Dağılımı

No	Madde	Evet		Hayır		Kararsızım		Toplam	
		N	%	N	%	N	%	N	%
15	AB'den birisinin size komşu olmasını ister misiniz?	151	38,2	129	32,7	115	29,1	395	100
16	AB'yi daha yakından tanımak ister misiniz?	240	60,8	113	28,6	42	10,6	395	100
17	Okulda AB ile ilgili konulara yer veriliyor mu?	117	30,2	270	69,8	-	-	387	100
18	Okulda AB ile ilgili ders olsun ister misiniz?	95	24,2	223	56,9	74	18,9	393	100

Tablo 5 incelendiğinde, "AB'den birisinin size komşu olmasını ister misiniz?" sorusuna, öğrenciler %38,2 evet, %32,7 hayır derken, %29,1 oranında kararsız kalmışlardır. Cevapların birbirine yakın oranlarda olması öğrencilerin yabancı komşu isteği konusundaki düşüncelerinin net olmamasından kaynaklanabilir. Buna rağmen, evet cevabı oranının en yüksek olması, öğrencilerin farklı kültürlere açık oldukları şeklinde

yorumlanabilir. Bu durum Türkiye ile AB'nin sosyal ve kültürel uyumu açısından umut vermektedir denilebilir.

Bu maddeye yönelik öğrenci görüşleri arasında cinsiyet değişkenine göre anlamlı fark vardır (X^2 : 14,240, sd:2, p:0.001). Buna göre, “AB'den birisinin size komşu olmasını ister misiniz?” sorusuna kız öğrencilerin %37,1'i “evet” derken; erkeklerde bu oran, %62,9 dur. Bu bulgu, erkek öğrencilerin yabancı kültüre daha fazla açık oldukları şeklinde yorumlanabilir.

AB'yi tanıma konusunda ise öğrencilerin %60,8'inin AB'yi yakından tanımak istemesine karşılık; %28,6'sının AB'yi yakından tanımak istemediği sonucu ortaya çıkmıştır. Bu bulgu, öğrencilerin AB'yi tanıma isteğini yansıtmaktadır denilebilir. Öğrencilerin bu ihtiyaçlarının okulda karşılanamadığı, “Okulda AB ile ilgili konulara yer veriliyor mu?” sorusuna %69,8'inin hayır diye cevaplamaları bu sonucu ortaya çıkarmaktadır. Ancak, öğrencilerin bu konudaki madde olan “Okulda AB ile ilgili ders olsun ister misiniz?” sorusuna %24,2 evet; %56,9 hayır cevabını vermeleri çelişki gibi görünmektedir. Bu bulgu, öğrencilerin AB'yi tanıma ihtiyacını dersle gidermeye istekli olmadıkları şeklinde yorumlanabilir. Bunun nedeni öğrencilerin çok yoğun olan ders yüklerine yeni dersler eklenmesini istememeleri ile ilgili olabilir. Bu durumda öğrencilere AB'yi tanıtıcı ders dışı etkinlikler düzenlemek daha doğru gibi görünmektedir.

4. 1. 5. AB ile İlgili Bilgi Kaynakları Hakkındaki Bulgular

Tablo 6. Öğrencilerin AB İle İlgili Haber ve Bilgi Alma Kaynaklarına Göre Dağılımı

Bilgi Kaynağı	Öğretmen	Ders Kitapları	Anne-Baba	Arkadaşlar	Televizyon	Gazeteler	Diğer	Toplam
N	32	5	22	7	242	44	26	378
%	8,5	1,3	5,8	1,9	64,0	11,6	6,9	100

Tablo 6 incelendiğinde, ilköğretim öğrencilerinin AB ile ilgili haber ve bilgi kaynakları açısından televizyonun %64,0 ile ilk sırada olduğunu; bunu sırasıyla %11,6 ile gazete, %8,5 öğretmen, %6,9 diğer kaynaklar, %1,9 arkadaşlar ve %1,3 ile ders kitapları izlemektedir. Öğrencilerin AB ile ilgili temel bilgi kaynağının televizyon olması, iletişim çağı olan günümüzde normal olarak görülebilir. Nitekim medya günümüzde bilgilendirme konusunda okul ile yarışır görünmektedir. Ancak bu konuda

televizyonun tek ve birinci kaynak olması, sağlıklı bir durum değildir. Çünkü televizyonlar, özellikle de özel sektör televizyonları zaman zaman taraflı bilgi ve haber verebilmektedir. Olması gereken öğrencilerin AB ile ilgili temel bilgileri okulda yani ders kitabı ve öğretmenlerden almasıdır.

Bu maddeye yönelik öğrenci görüşleri arasında, sadece baba eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı farklılık vardır (X^2 : 38,553, sd:18, p:0.003). Buna göre AB haberlerini almada TV'ye en fazla bağımlı olanlar, babası tahsilsiz olanlar (%46,7), en az bağımlı olanlar ise, babası yüksek öğretim mezunu olan öğrencilerdir (%16,1). Bu sonuca göre, babası yüksek öğretim mezunu olan öğrencilerin televizyona fazla bağımlılık göstermemesinin nedeni, babanın bilgilendirmesi veya evde gazete gibi farklı bilgi kaynaklarına ulaşma ihtimallerinin fazla olmasına bağlı olabilir.

4. 1. 6. AB Değerlerine İlişkin Bulgular

Tablo 7. Öğrencilerin AB'nin Temel Değerlerine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

Dağılım	Eğitim	Ekonomi	Demokrasi-İnsan Hakları	Çevre	Hepsi	Toplam
N	79	21	41	5	147	393
%	20,1	5,3	10,3	1,3	62,8	100

Tablo 7 incelendiğinde ilköğretim öğrencilerinin “Sizce AB'nin temel değerleri hangisidir?” sorusuna verdikleri cevapların oranı şöyledir: %62,8 hepsi, %20,1 eğitim, %10,3 demokrasi ve insan hakları, %5,3 ekonomi, %1,3 çevre cevabını vermişlerdir. Burada hepsinin en büyük oran olarak benimsenmesi, öğrencilerin Tablo 7'de verilen tüm değerleri önemli gördükleri şeklinde yorumlanabilir. Öğrencilerin bundan sonra en yüksek oran olarak “eğitim”i görmeleri de önemlidir. Bu bulgu, öğrencilerin AB ile eğitim olgusunu birlikte düşündükleri şeklinde yorumlanabilir. Bunu demokrasi ve insan haklarının izlemesi de yine AB değerlerine paralellik arz etmektedir. Ancak AB'de çok önem verilen çevre konusunun çok düşük oranda benimsenmesi öğrencilerin hem AB konusundaki eksik bilgilerini hem de çevre bilincinin düşük olmasından kaynaklanmıştır olabilir.

Bu maddeye yönelik öğrenci görüşleri arasında cinsiyet değişkenine göre, anlamlı bir ilişki vardır (X^2 : 18,125, sd:4, p:0.001). Buna göre, “eğitim”i AB'nin temel değerleri olarak görme oranı kızlarda %39,2, erkeklerde 60,8'dir. “ekonomi” yi AB'nin

değeri olarak görme oranı, kızlarda %19,0; erkeklerde %81'dir. Ancak, "demokrasi"yi AB değeri olarak görme oranı kızlarda %65,9 erkeklerde %34,1'dir. Bu bulgular, erkek öğrencilerin AB'yi ekonomi ve eğitim bağlamında düşünmelerine mukabil, kızların demokrasi ve insan hakları bağlamında düşündükleri şeklinde yorumlanabilir.

4. 1. 7. AB'nin Alternatiflerine Yönelik Bulgular

Tablo 8. Öğrencilerin AB'nin Alternatiflerine Yönelik Görüşlerinin Dağılımı

Dağılım	Türk Ülkeleri	İslam Ülkeleri	Türk- İslam Ülkeleri	Rusya	ABD	Toplam
N	44	47	254	13	15	373
%	11,8	12,6	68,1	3,5	4,0	100

Türkiye kamuoyunda zaman zaman AB'nin alternatiflerinin neler olduğu veya neler olması gerektiği tartışılmaktadır. Özellikle son yıllarda AB'den gelen olumsuz sinyaller bu tartışmaları daha da yoğun bir hale getirmektedir. Buna yönelik Tablo 8 incelendiğinde, araştırmaya katılan ilköğretim öğrencilerinin büyük bir çoğunluğuna göre (%68,1) Türkiye AB'ye giremediği takdirde, Türk-İslâm ülkeleriyle birlikte olmalıdır. Bunu sırasıyla İslam ülkeleri (%12,6), Türk ülkeleri (%11,8), ABD (%4,0) ve Rusya (%3,5) izlemektedir. Öğrencilerin AB'nin alternatifi olarak düşündükleri, ABD ve Rusya seçeneklerine sıcak bakmadıkları anlaşılmaktadır.

Bu maddeye yönelik öğrenci görüşleri arasında cinsiyet değişkenine göre, anlamlı bir fark vardır (X^2 : 22,605, sd:4, p:0.000). Buna göre AB alternatifi olarak Türk ülkelerini görme oranı, kızlarda %68,2 erkeklerde %31,8; İslam ülkeleri olarak görmede ise, bu oran, kızlarda %27,7; erkeklerde ise %72,3 tür. Türk-İslam ülkelerinde ise bu oran, kızlarda %44,1; erkeklerde %55,9'dur. Türk ülkelerini alternatif olarak görme oranı, kızlarda erkeklerin oranından iki kat fazladır. İslam ülkelerini alternatif görmede ise, erkeklerin oranı, kızların oranından iki kat fazladır. Bu bulgu, AB alternatifi konusunu kızların ağırlıklı olarak milli zeminde, erkeklerin ise dini temelde düşündükleri şeklinde yorumlanabilir.

4. 1. 8. AB Konusunda Açık Uçlu Sorulara İlişkin Bulgular

Öğrencilerin AB hakkındaki görüşlerini, herhangi bir sınırlama olmadan belirleyebilmek için, ankete AB ile ilgili açık uçlu sorular ilave edilmiştir. Bu sorulara

öğrencilerin verdiği cevaplar, kodlanarak sıklıkları hesaplanmış ve belirli başlıklar altında gruplandırılarak aşağıdaki gibi sıralanmıştır.

Sizce AB'ye girersek bize ne faydası olur?

- Her hangi bir fayda getirmez. 100
- Ekonomik bakımdan ilerleriz. 68
- Faydası olur. 41
- Fikrim yok. 33
- Serbest dolaşım imkanı doğar. 26
- Uygarlık düzeyimiz yükselir. 7
- Daha iyi eğitim imkanlarına kavuşuruz. 6

Bu başlık altındaki bulgular, öğrencilerin önemli bir kısmının, AB'ye girmenin herhangi bir fayda getirmeyeceği görüşünü benimserken; AB'yi büyük çapta ekonomik bağlamda desteklediklerini göstermektedir. Ayrıca serbest dolaşımında AB konusunda önemli bir öge olduğu görülmektedir.

Sizce AB'ye giremezsek ne zararı olur?

- Ekonomik bakımdan geri kalırız 176
- Herhangi bir zararı olmaz 149
- Fikrim yok 42
- Serbest dolaşım olmaz 11

Bu bulgular, öğrencilerin önemli bir kısmının AB'ye girmeme durumunda ekonomik bakımdan geri kalmayı öne çıkarırken, önemli bir kısmının ise bu durumda zarar görmeyeceğimizi düşündüklerini göstermektedir. Bu durum, öğrencilerin bu konuda zihinlerinin net olmamasından kaynaklanmış olabilir.

AB Ülkelerinden birinde yaşamak ister misiniz?

- Evet 128
- Hayır 121
- Kararsız 8

AB Ülkelerinden birinde eğitim almak ister misiniz ?

- Evet 149
- Hayır 196
- Kararsız 8

Bu bulgular, öğrencilerin AB ülkelerinde yaşamak istedikleri ancak bu ülkelerde eğitim alma konusunda zihinsel karmaşa içinde oldukları şeklinde yorumlanabilir. AB ile Türkiye'nin uyumunda eğitime çok önemli görevlerin yüklendiği hatırlanacak olursa, bu durum çözülmesi gereken bir sorun olarak düşünülebilir.

AB denilince aklınıza gelen ilk şeyler nelerdir ?

• Zenginlik	77
• Teknoloji ve bilim	51
• Hıristiyanlık	37
• Daha iyi eğitim imkanları	36
• Savaş	28
• Sömürgecilik	17
• Demokrasi ve İnsan Hakları	12
• Sağlık	3
• Siyaset	3
• Gelecek	2
• Seyahat	1

Öğrencilerin AB konusundaki görüşleri ele alındığında, kapalı uçlu sorularda verilen cevapların aksine, AB'yi daha çok ekonomik ve teknolojik temelde algıladıkları, bunu Hıristiyanlık, eğitim imkanının izlemekte olduğu anlaşılmaktadır. Bu algılar olumlu olarak görülebilir. Ancak AB'nin öğrencilerde az da olsa savaş ve sömürgecilik imgelerini çağrıştırması düşündürücüdür. Bu durum, AB tarafından zaman zaman veriler olumsuz mesajlara ve AB medyasında yer alan olumsuz haberlere bağlı olabilir.

4. 2. ÖRETMENLERE İLİŞKİN BULGULAR VE YORUMLARI

4. 2. 1. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Kişisel Bilgilerine İlişkin Bulgular ve Yorumları

Tablo 9 Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Kişisel Bilgileri

DEĞİŞKEN		N	%
Cinsiyet	Bay	163	54,3
	Bayan	137	45,7
Avrupa'da Akraba Bulunması	Evet	140	46,7
	Hayır	160	53,3
Mesleki Kıdem	1-5 yıl	74	24,7
	6-10 yıl	81	27,0
	11-15 yıl	66	22,0
	16-20 yıl	30	10,0
	21 yıl ve üstü	49	16,3
Branş	Sınıf öğretmeni	123	0,41
	Fen bilgisi	44	0,15
	Sosyal Bilgiler	73	0,24
	Diğerleri	60	0,20
Toplam		300	100

Araştırmaya katılan öğretmenlerin % 45,7'si (N=163) bayan; % 54,3'ü (N=137) ise erkektir. Bu öğretmenlerin % 46,7'sinin (N=140) Avrupa'da yaşayan akrabası bulunmakta; % 53,3'nün ise (N=160) bulunmamaktadır.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin meslekteki hizmet süreleri şöyledir: %24,7 (N=74) 1-5 yıl arası; %27 (N=81) 6-10 yıl arası; %22 (N=66) 11-15 yıl arası; %10 (N=30) 16-20 yıl arası ve %16,3 (N=49) ise 21 yıl ve üstüdür. Araştırmaya katılan öğretmenlerimizin branş dağılımı ise % (N=123) Sınıf Öğretmeni, % (N=44) fen bilgisi öğretmeni, % (N=73) Sosyal Bilgiler öğretmeni, % (N=60) ise diğer branşlar şeklinde dağılım göstermektedir.

4.2. 2. İlköğretim Öğretmenlerinin AB'ye Katılım İsteğine İlişkin Bulgular

Tablo 10. Öğretmenlerin AB'ye Girme Konusundaki Görüşlerinin Dağılımı

No	Madde	Evet		Hayır		Toplam	
		%	N	%	N	%	N
9	Türkiye AB'ye girmeli mi ?	64,5	193	35,6	106	299	100
8	Türkiye AB'ye girebilecek mi ?	38,5	115	62,5	184	299	100
14	Türkiye zengin olsa da yine de AB'ye girmeli mi?	50,5	150	49,5	147	297	100

Tablo 10 incelendiğinde, araştırmaya katılan ilköğretim öğretmenlerinin %64,5'inin Türkiye'nin AB üyeliğini desteklediği anlaşılmaktadır. Bu desteğin

öğrencilerde %52,9 olduğu hatırlandığında, öğretmenlerin AB üyeliği konusundaki desteğinin daha fazla olduğu söylenebilir. Ancak öğretmenlerin Türkiye AB'ye girebilecek mi? sorusuna %38,5 oranında evet demeleri ve bu oranın öğrencilerde %48 olduğu hatırlanırsa, AB'ye girme konusunda daha fazla istekli olan öğretmenlerin bu konuda öğrencilerden daha umutsuz oldukları söylenebilir. Bunun nedeni öğretmenlerin AB'den gelen olumsuz sinyal ve mesajları daha net olarak görebilmelerine bağlı olabilir.

Öğretmenler, “Türkiye zengin olsa bile AB'ye girmeli mi?” sorusuna %51 evet, %49 oranında hayır diye cevaplamışlardır. Bu oran öğrencilerde %35,5 evet, %64,5 hayır şeklinde idi. Bu bulgu, öğretmenlerin AB'yi sadece ekonomik bağlamda düşünmedikleri şeklinde yorumlanabilir.

Öğretmenlerin “Ülkemiz zengin olsa bile, yine de AB'ye girmeli miyiz?” maddesine yönelik görüşleri arasında, Avrupa'da yaşayan akraba değişkenine göre anlamlı bir farklılık vardır [$X^2=9.468$, $sd=2$, $p<.05$ ($p=.009$)]. Buna göre, söz konusu soruya Avrupa'da akrabası olanlar %53,6; olmayanlar ise %46,4 oranında evet demişlerdir. Bu durum, Avrupa'da akrabası olanların AB'yi ekonomik bağlamın dışında düşünmelerinden kaynaklanmış olabilir.

4. 2. 3. AB'yi Tanıma ve Eğitim İhtiyacına Yönelik Bulgular

Tablo 11. Öğretmenlerin AB'yi Tanıma ve Eğitimi Konusundaki Görüşlerinin Dağılımı

No	Madde	Evet		Hayır		Kararsızım		Toplam	
		%	N	%	N	%	N	%	N
10	AB'den birisinin size komşu olmasını ister misiniz ?	60,3	179	23,9	71	15,8	47	100	297
18	AB konusunda yeterince bilgi sahibi misiniz ?	31,8	95	56,2	168	12,0	36	100	300
11	AB'yi daha yakından tanımak ister misiniz ?	76,0	228	18,7	56	5,3	16	100	300
19	AB konusunda eğitim almak ister misiniz ?	46,5	138	39,1	116	14,5	43	100	297
22	Öğrenciler AB'ye uyum sağlayacak nitelikte midir ?	30,4	88	55,4	160	14,2	41	100	289
21	Müfredatlar AB'ye uyuma göre yeniden ele alınmalı mıdır	37,6	111	41,7	123	20,7	61	100	295
12	Sizce Okulda AB ile ilgili ders olmalı mı ?	44,8	134	42,1	126	13,0	39	100	299
13	Sizce AB Milli Kimliğe zarar verir mi?	44,3	133	39,3	118	16,3	49	100	300

Tablo 11 incelendiğinde öğretmenlerin %60,3'ü “AB’den birinin size komşu olmasını ister misiniz?” sorusuna evet, %23,9’u hayır derken; %15,8’i kararsız kalmıştır. Bu bulgu öğretmenlerin AB vatandaşları ile birlikte yaşama görüşüne sıcak baktıklarını göstermektedir. Ayrıca, bu oranın öğrencilerde %38,2 evet şeklinde olduğu hatırlanırsa, öğretmenlerin yabancı kültürle öğrencilerden daha fazla açık oldukları söylenebilir.

Araştırmaya katılan ilköğretim öğretmenlerinin %31,8’i kendilerini AB konusunda yeterince bilgi sahibi bulurken %56,2’si kendilerini yeterli bulmamakta; %12,8’i ise bu konuda kararsız kalmaktadır. Öğretmenlerin AB konusunda fazla bilgi sahibi olmadıkları tespit edilen bu soruda %12’lik bir kararsızlığın da olması; bilgilendirmenin yeterli olmadığını ortaya çıkarmaktadır.

“AB’yi daha yakından tanımak ister misiniz?” sorusunu yanıtlayan öğretmenlerin %76’sı evet yanıtını vermişlerdir. Bu bulgu öğretmenlerin AB konusundaki eğitim ve tanıma ihtiyacını göstermektedir. Ancak bu ihtiyaca rağmen, öğretmenlerinin % 46,5’inin AB ile ilgili eğitim almak istemeleri, öğrenciler gibi öğretmenlerin de AB konusunu eğitimle değil başka etkinlikler yoluyla tanıma isteğine bağlı olabilir.

Aynı tabloda yer alan “Öğrenciler AB’ye uyum sağlayacak nitelikte midir?” sorusuna öğretmenlerin sadece %30,4 oranında evet demeleri, bu konuda alınması gereken çok olduğu şeklinde yorumlanabilir. Ancak, “Müfredatlar AB’ye uyuma göre yeniden ele alınmalı mıdır?” sorusunu öğretmenlerin sadece %37,6’sı evet demekte ve “Okullarda AB ile ilgili ders olmalı mı?” sorusuna da %44,8 oranında evet demektedir. Bu bulgular, öğretmenlerin okulda AB eksenli değişimlere fazlaca açık olmadıkları şeklinde yorumlanabilir.

AB konusu ekonomik olduğu kadar sosyal ve kültürel olarak da çok tartışılmaktadır. Bu konuda zaman zaman AB’nin millî kültüre zarar vereceği dile getirilmektedir. Bu konuda öğretmenlerinin %44,3’ünün evet demesi de aynı endişenin kısmen de olsa öğretmenler tarafından paylaşıldığı şeklinde yorumlanabilir. Bu durumda AB ile ilgili düzenlemeler yapılırken millî kültürün de dikkate alınması gereği daha fazla dikkate alınmalıdır şeklinde bir değerlendirme yapılabilir.

Öğretmenlerin “Sizce AB milli kimliğe zarar verir mi?” maddesine yönelik görüşleri arasında, cinsiyet değişkenine göre, anlamlı bir fark vardır [$X^2=22.047$, $sd=2$, $p<.05$ ($p=.000$)]. Buna göre, erkek öğretmenlerin %63,2’si, kadın öğretmenlerin de %36,8’i, AB’nin millî kimliğe zarar vereceğini düşünmektedir. Bu bulgu, erkek öğretmenlerin bu konuda daha fazla endişe duydukları şeklinde yorumlanabilir.

Öğretmenlerin “AB konusunda yeterince bilgi sahibi olduğunuzu düşünüyor musunuz?” maddesine yönelik görüşleri arasında, cinsiyet değişkenine göre, anlamlı bir fark vardır [$X^2=14.389$, $sd=2$, $p<.05$ ($p=.001$)]. Bu soruya erkek öğretmenler %69,5 oranında “Evet” derken; bu oran, kadın öğretmenlerde %30,5’te kalmıştır. Bu bulgu, erkek öğretmenlerin AB konusunda kendilerini daha yeterli buldukları şeklinde yorumlanabilir.

Öğretmenlerin Tablo 11’de yer alan maddelere yönelik görüşleri arasında kıdem ve branş değişkenlerine göre anlamlı fark yoktur.

Öğretmenlerin “AB konusunda yeterince bilgi sahibi olduğunuzu düşünüyor musunuz?” maddesine (18) yönelik görüşleri arasında, Avrupa’da yaşayan akraba değişkenine göre, anlamlı bir fark vardır [$X^2=6.273$, $sd=2$, $p<.05$ ($p=.043$)]. Bu soruya erkek öğretmenler %58,3 oranında “Hayır” derken; bu oran, kadın öğretmenlerde %41,7’de kalmıştır.

4. 2. 4. AB İle İlgili Bilgi Kaynakları Hakkındaki Bulgular

Tablo 12. Öğretmenlerin AB İle İlgili Haber ve Bilgi Alma Kaynaklarına Göre Dağılımı

Bilgi kaynağı	İlgili Kitaplardan	Arkadaşlar	Televizyon	Gazeteler	Diğer Kaynaklar	Toplam
N	44	8	139	62	36	289
%	15,2	2,8	48,1	21,5	12,5	100

Araştırmaya katılan ilköğretim öğretmenlerinin AB ile ilgili haber ve bilgi alma kaynaklarına bakıldığında, %48,1 ile televizyonun ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Televizyonu sırasıyla gazete %21,5; kitap %15,2; diğer kaynaklar %12,5 ve arkadaşlar %2,8 takip etmektedir. Bu bulgu öğretmenlerin de öğrenciler gibi AB konusunda bilgi almada medyaya bağımlı olduklarını göstermektedir. Bu durum, iletişim çağı olarak adlandırılan günümüzde anlaşılabilir bir durumdur.

Öğretmenlerin AB konusundaki haber ve bilgi kaynaklarına yönelik görüşleri arasında, değişkenlere göre anlamlı fark yoktur.

4. 2. 5. AB Değerlerine İlişkin Bulgular

Tablo 13. Öğretmenlerin AB'nin Temel Değerlerine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

Dağılım	Eğitim	Ekonomi	Demokrasi-İnsan Hakları	Çevre	Hepsi	Toplam
N	81	9	37	2	170	299
%	27,1	3,0	12,4	0,7	56,9	100

Tablo 13 incelendiğinde, araştırmaya katılan ilköğretim öğretmenlerine yöneltilen “AB'nin temel değeri sizce hangisidir?” sorusuna verilen cevapların oranları şöyledir: %56,9 hepsi, %27,1 eğitim, %12,4 demokrasi ve insan hakları, %3.0 ekonomi, %0.7 çevre. Bu bulgu, öğrencileri gibi öğretmenlerin de tablo 13.de verilen değerlerin tümünü AB değerleri olarak gördüklerini göstermektedir. cevabını vermişlerdir. Benzer şekilde öğretmenlerin de çevre olgusunu bir AB değeri olarak görmedikleri anlaşılmaktadır

Öğretmenlerin AB değerlerine yönelik görüşleri arasında, değişkenlere göre anlamlı fark yoktur.

4.2. 6. AB'nin Alternatiflerine Yönelik Bulgular

Tablo 14. Öğretmenlerin AB'nin Alternatiflerine Yönelik Görüşlerinin Dağılımı

Dağılım	Türk Ülkeleri	İslam Ülkeleri	Türk-İslam Ülkeleri	Rusya	ABD	Hiçbiri	Toplam
N	42	19	164	4	2	62	293
%	14,3	6,5	56,0	1,4	0,7	21,2	100

Türkiye'nin AB'ye resmen aday statüsü kazanıp, bazı başlıklarda tarama sürecinin başlamasıyla birlikte, gerek AB'de ve gerekse Türkiye'de alternatif sesler yükselmeye başlamıştır. Bu durum AB'den gelen bazı sert ve rencide edici açıklamalarla iyice hızlanmıştır. Buna yönelik Tablo 14 incelendiğinde öğretmenlerin AB'nin alternatifi olarak, en fazla Türk-İslam ülkeleri (%56,0) seçeneğini benimsedikleri görülmektedir. Bunu Türk ülkelerini %14,3; İslâm ülkelerini %6,5, Rusya %1,4, ABD %0,7 ve hiçbiri %21,2 seçenekleri izlemektedir. Bu bulgular, öğretmenlerin de öğrenciler gibi, şayet Türkiye AB'ye giremezse Türk-İslâm ülkeleriyle bir birlik oluşturması görüşünü benimsedikleri şeklinde yorumlanabilir. Öğretmenlerin %21'2'sinin AB'nin alternatifleri olarak hiçbiri seçeneğini işaretlemiş olması, Türkiye'nin AB'den hariç alternatifinin olmadığını düşündükleri biçiminde

yorumlanabilir. Burada her iki kesime de önemli görevler düşmektedir. AB, Türkiye'ye üyelik konusunda daha net mesajlar vermeli ve Türkiye ile AB arasında daha çok ekonomik ve siyasî boyutta devam eden ilişkilere, güçlü bir sosyal boyut da eklemelidir. Türklerin yaklaşık iki asırdır süren Avrupalılaşıma macerasında oldukça yorgun düşüp, sabırsızlık gösterdikleri gözden uzak tutulmamalıdır¹⁷³.

İlköğretim öğretmenlerinin “Türkiye, AB'ye giremezse, sizce hangi oluşumlar içerisinde yer almalıdır?” maddesine yönelik görüşleri arasında, cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir fark vardır [$X^2=16,696$; $sd=5$; $p<.05$ ($p=.005$)]. Buna göre, Türk ülkeleri seçeneğini eşit oranda benimseyen öğretmenler, İslâm ülkeleri seçeneğinde ayrılmaktadırlar. İslâm ülkeleri seçeneğini erkekler %78,9 oranında benimserken; bu oran kadınlarda %21,1'de kalmıştır. Türk-İslâm seçeneğinin benimsenme oranı ise, erkeklerde %57,3; kadınlarda %42,7'dir.

4 2. 7. Öğretmenlerinin AB İmajı

Tablo 15. Öğretmenlerin AB'yi Tanımlamaya Yönelik Dağılımları

Dağılım	Uygarlık projesi	Ekonomik proje	Siyasî proje	Hıristiyan birliği	Başka	Toplam
N	34	107	39	91	11	282
%	12,1	37,9	13,8	32,3	3,9	100

Tablo 15 incelendiğinde araştırmaya katılan ilköğretim öğretmenlerine yöneltilen “Sizce aşağıdakilerden hangisi AB için en uygun tanımdır?” sorusuna, %37,9 ekonomik proje, %32,3 Hıristiyan birliği, %13,8 siyasî proje, %12,1 uygarlık projesi ve %3,9 oranında başka seçenekleri şeklinde cevap vermişlerdir. Bu bulgu, öğretmenlerin AB'yi ekonomik ağırlıklı, siyasî ve uygarlık boyutları olan bir Hıristiyan Birliği olarak algıladıklarını göstermektedir.

Öğretmenlerin bu maddeye yönelik görüşleri arasında, kıdem değişkenine göre anlamlı bir fark vardır [$X^2=29,597$; $sd=16$; $p<.05$ ($p=.020$)]. Buna göre, düşük kıdeme sahip öğretmenler, AB'yi uygarlık ve ekonomik-sosyal bir proje olarak algılamada yüksek kıdeme sahip olanlara göre daha iyimserdirler.

Öğretmenlerin bu maddeye yönelik görüşleri arasında, Avrupa'da yaşayan akraba değişkenine göre de anlamlı bir fark vardır [$X^2=10,542$; $sd=4$; $p<.05$ ($p=.032$)]. Buna göre, Avrupa'da akrabası olanların %61,5'si AB'yi siyasî bir birlik olarak tanımlarken; bu oran Avrupa'da akrabası olmayanlarda %38,5'te kalmaktadır. Avrupa'da akrabası olanların %35,2'si AB'yi Hıristiyan Birliği olarak tanımlarken; bu oran Avrupa'da akrabası olmayanlarda %64,8'dir.

4. 2. 8. AB Konusunda Açık Uçlu Sorulara İlişkin Bulgular

Öğretmenlerin AB hakkındaki görüşlerini, her hangi bir sınırlama olmadan saptamak için, ankete AB ile ilgili beş tane açık uçlu soru ilave edilmiştir. Bu sorulara öğretmenlerin verdiği cevaplar, sayısal hale getirilerek ve belirli başlıklar altında gruplandırılmıştır.

Sizce Türkiye AB'ye girerse ne faydası olur?

• Ekonomik bakımdan ilerleriz	74
• Uygarlık-İnsan Hakları düzeyimiz yükselir	32
• Her hangi bir fayda getirmez	17
• Daha iyi eğitim ve bilim imkanlarına kavuşuruz	6
• Emperyalistlerin kölesi oluruz	1

Sizce Türkiye AB'ye giremezse ne zararı olur?

• Ekonomik bakımdan geri kalırız	21
• Herhangi bir zararı olmaz	60
• Statü kaybederiz	9
• Demokrasi bakımından gerileriz	7
• AB kaybeder	3
• Türkiye içine kapanır	3
• Alternatif arayışlar başlar	3

Bu maddelere verilen cevaplardan, ilköğretim öğretmenlerinin AB'yi, ekonomik ağırlıklı bir uygarlık projesi olarak algıladıkları, ancak AB'ye girmemenin de felaket olmadığını düşündükleri sonucu çıkarılabilir.

AB üyesi ülkelerinden birinde yaşamak ister misiniz ?

- Evet 44
- Hayır 65

AB denilince aklınıza gelen ilk şeyler nelerdir ?

- Zenginlik ve refah-ekonomi 108
- Demokrasi, hukuk ve insan hakları 62
- Uygarlık-saygınlık-gelişmişlik 31
- Hıristiyanlık 16
- Yozlaşma 16
- Eğitim-bilim-teknoloji 4
- Türk düşmanlığı 4
- Kıbrıs 2

İlköğretim öğretmenlerinin açık uçlu sorulara verdiği cevaplardan, öğretmenlerin AB'yi ekonomik refah ve zenginlik üzerine kurulmuş, insan hakları ve demokrasiyi esas alarak bilim ve eğitimde fırsat ve faydalar sunan bir uygarlık projesi olarak algıladıkları söylenebilir. Ancak az da olsa, öğretmenlerin belirli bir oranda AB'ye yönelik olumsuz imajlara sahip olduğu da bu bulgulara dayalı olarak söylenebilir.

Öğrencilerimizin Avrupa da okumasını ister misiniz?

- Evet 116
- Hayır 78

Bu bulgu, öğretmenlerin öğrencilerinin Avrupa'da eğitim almasına sıcak baktıkları şeklinde yorumlanabilir.

İlköğretimde AB standartlarında Eğitim-öğretim için ne yapılmalı ?

- Eğitim-öğretim AB standartlarına ulaştırılmalı 25
- Fiziki şartlar iyileştirilmeli 24
- Sınıf mevcutları azaltılmalı 11
- Eğitimcilerin niteliği yükseltilmeli 8
- Öğrenci merkezli eğitim olmalı 8
- Aileler bilinçlendirilmeli 5
- AB için değil kendi ülkemizin kalkınması için yapmalıyız 5

Bu bulgular öğretmenlerin eğitimin AB standartlarına ulaştırılması için önerileri şeklinde ele alınabilir. Bu durumda AB eğitim programları önemli fırsatlar sunabilir.

4. 3. İLKÖĞRETİM SOSYAL BİLGİLER KİTAPLARINDA AB KONUSU

4. 3. 1. İlköğretim 6.Sınıf Sosyal Bilgiler Kitabında AB Konusuna İlişkin Bulgular

Tablo 16. Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Üniteleri

ÖĞRENME ALANI	ÜNİTELER	KAZANIM SAYILARI	PROGRAMA ORANI	SÜRE/DERS SAATİ
BİREY VE TOPLUM	Sosyal Bilgiler Öğreniyorum	6	12	11
İNSANLAR, YERLER VE ÇEVRELER	Yeryüzünde Yaşam	7	15	14
KÜLTÜR VE MİRAS	İpek Yolunda Türkler	9	24	23
ÜRETİM, DAĞITIM VE TÜKETİM	Ülkemizin Kaynakları	6	18	17
KÜRESEL BAĞLANTILAR	Ülkemiz ve Dünya	5	12	11
GÜÇ, YÖNETİM VE TOPLUM	Demokrasinin Serüveni	5	15	14
BİLİM, TEKNOLOJİ VE TOPLUM	Elektronik Yüzyıl	5	12	10
TOPLAM		43	108	100

Kaynak: <http://ttkp.meb.gov.tr/ogretmen>

6. Sınıf Sosyal Bilgiler Kitabında Avrupa Ülkeleriyle İlgili Konular

Tablo 16 incelendiğinde AB ile doğrudan olmasa da dolaylı olarak ilişkilendirilebilecek konular ve yer aldıkları üniteler şöyledir: 4. Ünite, "**Ülkemiz ve Dünya**"dır. Bu ünitenin program içerisindeki oranı % 18'dir.

Bu ünitenin içerisinde yer alan, "**Ekonomik İlişkilerimizin Yoğun Olduğu Ülkeler**" başlığı altında;

Almanya

'Ticaret hacmi yönünden dünyanın en önemli ülkeleri arasında yer alan Almanya, aynı zamanda AB'nin en güçlü üyesidir. Türkiye ile Almanya arasındaki ekonomik ve kültürel ilişkiler, uzun yıllardan beri yoğun biçimde devam etmektedir. İhracat ve ithalatımızın yaklaşık %20'sini bu ülke ile yapmaktayız' değerlendirmesi yer almaktadır.

Bilgi notu

Almanya'daki Türkler: Almanya'da 1 milyondan fazlası işçi olmak üzere, 2 milyonu aşkın Türk yaşamaktadır. Türklerin önemli sorunları vardır. Türkiye'nin kırsal kesimlerinden göç ederek Almanya'ya giden Türklerin bir kısmı, Türkiye'deki yaşama alışkanlıklarını orada da devam etmek istemekte ve topluma uyumsuzluk göstermekte, bu ailelerin çocukları da iki farklı kültür arasında bozmakta ve önemli sosyal uyumsuzluklar, psikolojik sorunlar yaşatmaktadır.

İtalya

Ekonomik ilişkilerimizin yoğun olduğu bir diğer ülkede İtalya'dır. İtalya, Avrupa Birliği'ne üye ülkelerden biridir. Türkiye ve İtalya arasındaki ekonomik ilişkiler özellikle 2001 yılında itibaren önemli artış göstermektedir. Türkler, özellikle fındık, kuru üzüm ve incirde İtalya'nın en büyük tedarikçisi konumundadır.

Fransa

Fransa, Avrupa Birliği'nin en önemli üye ülkelerinden biridir. Tarihsel olarak Türkiye ve Fransa ilişkilerinin seçmiş olduğu eskilere dayanır. Günümüzde de ekonomik ilişkilerimiz oldukça gelişmiştir.

İngiltere

İngiltere ekonomisi, Almanya'nın yaklaşık dörtte üçü katı olup, dünyanın en büyük dördüncü ekonomisi olma yönünde Fransa ile yarışmaktadır. İngiltere, Türkiye'nin toplam ithalatından aldığı %4,4'lük payla en fazla ithalat yaptığı yedinci ülkedir.

İlköğretim 6.Sınıf Sosyal Bilgiler Kitabında Avrupa Birliği'nin Temel Değerleri

Bilim-Teknoloji ve Bilimsel Düşünce

1. Ünite "Sosyal Bilgiler Öğreniyorum" ünitesinin bu ünitenin programı içerisindeki oranı %12'dir.

Bu ünite içerisinde "**Hayatımızda Önemli Yeri Olan Teknolojik Bir Ürün**

Televizyon" başlığı altında iki metin verilmiştir. İlk metinde televizyonun hayatınıza kattığı olumlu yönleri, ikinci metinde ise televizyonun olumsuz yönleri vurgulanmaktadır.

Yine 1. Ünite içerisinde bilim-teknolojisiyle ve bilimsel düşünce ile ilgili konular yer almaktadır.

Sosyal Bilgiler Sayesinde

Bu başlık altında, yaşadığımız çevrenin ve dünyanın coğrafi özelliklerini tanıyarak insanlar ile doğal çevre arasındaki etkileşimini açıklayabiliriz.

Bilgiyi uygun ve çeşitli biçimlerde (harita, grafik, tablo, küre, diyagram, zaman şeridi vb.) kullanır, düzenler ve geliştirebiliriz.

Farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgularız. Böylece, insanlar, nesnelere, olaylar ve olaylar arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirleriz, değişim ve sürekliliği algılarız.

Bilim ve teknolojinin gelişim sürecini ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini kavrayarak bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanırız.

Bilimsel düşünmeyi temel olarak bilgiyle ulaşma, bilgiyi kullanma ve bu üretimde bilimsel ahlakı gözetiriz.

Şehirlerimizle İlgili Olayları Araştırma

Bu başlık altında bilimsel bir araştırmanın nasıl yapılacağı, hangi yöntem ve tekniklerin kullanılacağı aşama olarak "Çanakkale" konusu seçilerek anlatılmıştır.

7. Ünite, "Elektronik Yüzyıl" ünitesidir. Bu ünitemin program içerisindeki oranı %12'dir. Bu ünite içerisindeki, "**Atatürk ve Bilim**" başlığı altında;

Atatürk'ün bilime verdiği önemi vurgulamak amacıyla Atatürk'ün bilimle ilgili sözlerine yer verilmiştir. Bunlardan birkaç tanesine aşağıda yer verilmiştir:

"Bir millet savaş meydanlarında ne kadar parlak zaferler elde ederse etsin, zaferlerin kalıcı sonuçlar vermesi ancak irfan ordusuyla mümkündür."

"Mektebi vereceği ilim ve fen sayesinde Türk milleti, Türk sanatı, iktisadiyatı, Türk şiir ve edebiyatı, bütün bedeliyle inkişaf eder."

"**Hayatınızda Neleri Değişsek**" başlığı altında bir dergi haberine yer verilerek teknolojik gelişmelerin insan hayatı üzerindeki olumlu etkilerine yer verilmiştir.

Çevre

1. Ünite içerisindeki çevre ile ilgili konular;

"Çevre Kirliliği Salgın Hastalıklara Neden Olur"

Temiz bir çevrede huzur ve mutluluk vardır. Temiz olan çevrede hastalıklardan söz edemeyiz. Eğer bir yerde temizlik yoksa orada hastalık vardır. Bazı hastalıklar salgın halini alırlar. Salgın hastalıklar, diğer hastalıklara oranla daha tehlikelidir. Çünkü dünyadaki ölüm oranı, normal bir hastalığa oranla salgın hastalıklarda daha yüksektir.

Peki, bu hastalıkların en önemli nedenlerinden biri olan çevre kirliliği, nasıl meydana gelir? Fabrika atıklarının kontrolsüzce dışarıya atılması çevre kirliliğine, o da salgın hastalıklara neden olur. İnsanların buldukları bölgeleri temiz tutmamaları çevre kirliliğinin temel nedenlerinden biridir.

Hava, su ve toprak kirliliği genel çevre kirliliğidir. Havayı, fabrikalarda ve evlerimizde bulunan bacalardan çıkan duman, sigara, kullandığımız parfüm ve diğer kokular kirletir.

Endüstriyel, tıbbi ve evsel (pil, naylon, pet şişe ve diğer çöpler) atıklar, çevreye yayılırsa toprağı kirletir.

Su, insanın hayat kaynağıdır. Bu hayat kaynağımızı, fabrika ve kanalizasyon atıkları, deniz taşıtları, plansız yapılaşma kirletir.

3. Ünite, "Ülkemizin kaynakları"dır. Bu ünitenin program içerisindeki oranı %24'tür. Bu ünite içerisindeki çevre ile ilgili konular;

Doğal Kaynaklarımız Tükenmesin

Doğal kaynakları, ormanlar, dağlar, sular (denizler akarsular, göller), kaplıcalar, milli parklar vb. şeklinde sıralayabiliriz. İnsan yaşamında çok önemli yeri olan doğal kaynakların bilinçsiz bir şekilde tüketilmesi, canlı yaşamını olumsuz etkilemektedir. Örnek olarak, fabrika atıklarını düşünelim. Bilinçsizce akarsu, göl ve denizlere bırakılan bu atıklar akarsuda yaşayan canlılara zarar verebilir. Kirli suların döküldüğü göl ve denizler bu sulardan etkilenebilir, içme suyuna karışan zararlı maddeler ise insan sağlığını olumsuz etkileyebilir.

Konunun devamında "**Beklenen Kazanın Getirdiği Ekolojik Sorunlar**" adlı bir dergi haberine yer verilmiştir.

2. Ünite " **Yeryüzünde Yaşam**" ünitesidir. Bu ünitenin program içerisindeki oranı % 15'tir. Bu ünite içerisindeki çevre ile ilgili konular:

Ormanlarımız Değil Geleceğimiz Yok Oluyor

Sizce, "**Ormanları Korumak İçin Ne Yapmalıyız?**" sorusuyla başlanarak öğrencilerin çevreye olan dikkati çekilmek istenmiştir. Devamında:

Amazon Ormanları Alarm Veriyor!

Brezilya'daki dünyanın en büyük yeşil alanı olan Amazon Ormanları hızla yok oluyor. İstatistikler dünyanın akciğeri sayılan bölgenin 2003 yılında rekor düzeyde ormanlık alanları yok edip tarlalar açıyor. Bilim adamları, Amazon Ormanlarının yitirilmesinin, küresel iklime doğrudan etkisi olacağını vurguluyorlar. Küresel yağış rejiminin bozulmasının yanı sıra bölgeye özgü bitki ve hayvanlarında yok olması, Güney Amerika'daki ekolojik dengeleri alt üst edebilecek düzeyde.

Dünya'nın İlaç Deposu

Avrupa kıtasına yakın büyüklükteki Amazon Ormanları, ürettiği oksijen miktarıyla dünyanın akciğeri olarak nitelendiriliyor. Bölge, dünyanın tüm bitki ve hayvanlarının yaklaşık %30'una ev sahipliği yapıyor. Bitki zenginliği sayesinde, Amazon Ormanları birçok ilacı hammaddesini içeriyor. Tedavisi bulunmamış bir hastalığın ilacı, Amazon Ormanlarındaki bir bitkinin çiçeklerinde saklı olabiliyor. Ancak bu bölgenin yok olması, tıbbî değeri yüksek birçok ilacın hammaddesinin de yok olması anlamına geliyor

Afrika, Yağmur Ormanlarını Kaybediyor

Afrika'daki yağmur ormanları, yok olma tehlikesiyle karşı karşıya. Son yıllarda Afrika'da doğal yaşamın kaynağı sayılan bu ormanlar ya çiftçiler tarafından yakılıyor ya da ağaçları kesilerek yok ediliyor.

Son yıllarda özellikle Afrika'daki ormanların yakılarak yok edilmesi yüzünden çok sayıda canlı yok olma tehlikesiyle karşı karşıya. Çevre örgütü Greenpeace son otuz yılda Afrika kıtasının ormanlık alanının üçte ikisini yitirdiğine dikkat çekiyor.

Yağışlar Azalıyor

Uzmanların tahminleri doğru çıkarsa Afrika kıtası önümüzdeki yirmi yıl içinde şu anda olduğundan daha az yağış alacak. Ormanlar ve yeşillik alanların bu hızla yok olmasıyla kuraklık yaşanan bölgelerdeki su sıkıntısı daha da artacak.

Yeşil alanlara düşen yağmur suları, bitkilerce toplanıp buharlaşmayla yükseliyor. Bu da yeni yağışlara neden oluyor ve böylece su döngüsü sağlanıyor. Bitki miktarının azalması bu etkiyi ortadan kaldırdığı için çölleşmeyi de beraberinde getiriyor.

Duyarlılık

1. Ünite, "**Sosyal Bilgiler Sayesinde**" başlığı altında; insanlığın bir parçası olduğumuz bilincini taşıyarak ülkemizi ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık gösteririz.

7. Ünite, "**Doktorumuzu Dinleyelim**" başlığı altında, ilköğretim öğrencisi Murat'ın organ nakli konusunda yapmış olduğu röportaja yer verilmiştir.

Farklılık

1. Ünite "Sosyal Bilgiler Sayesinde" başlığı altında, farklı dönem ve mekanlara ait tarihsel kanıtları sorgularız. Böylece, insanlar, nesnelere, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirleriz, değişim ve sürekliliği algularız.

Bireyin Değerliliği

Özgür bir birey olarak fiziksel duygusal özelliklerimizin, ilgi, istek ve yeteneklerimizin farkına varırız.

Yetişmiş İnsan Gücü

1. Ünite "Sosyal Bilgiler Sayesinde" başlığı altında;
Meslekleri tanıyarak çalışmanın toplumsal yaşamdaki önemini ve her mesleğin olduğuna inanırız.

3. Ünite, "**Hangi Meslek**" başlığı altında;

Nitelikli insan, işini profesyonelce yapan ve üretime katkı sağlayan insandır. Nitelikli insan gücüne bir oto tamircisini, bir kuaförü ya da inşaat mühendisini verebiliriz.

Ayrıca, ülkemizi dünyaya tanıtan Eurovision birincisi Sertap Erener ve ABD'deki basketbolcumuz Hidayet Türkoğlu da bu durum için örnek verebileceğimiz isimlerdir. Bazen okulda iyi bir eğitim alıp meslek sahibi olan kişiler, bazen de usta çırak ilişkisi ile kendini yetiştiren kişiler nitelikli insan gücünü oluştururlar.

Konunun devamında, dört öğrenci ileri de olmak istedikleri meslekleri niçin seçtiklerini ve hedeflerine ulaşmak için neler yapacaklarını anlatan okuma parçasına yer almıştır.

Yine 3. Ünite, "**Nitelikli İnsan Gücü ve Girişimcilik**" başlığı altında ; "**Almanlara Fabrika Kapattıran Beşli** " adlı gazete haberi yer almaktadır.

Vatandaşlık Bilinci

1.Ünite "**Sosyal Bilgiler Sayesinde**" başlığı altında ;

Dilekçe ve bilgi edinme hakkı, bizlerin en önemli en doğal haklarından. Sosyal Bilgiler dersi sayesinde dilekçe ve bilgi edinme haklarıyla ilgili bilgiler ediniriz. Bu hakları, yaşadığımız herhangi bir durumda kullanmaya ihtiyaç duyarız. Her insanın bu tür ihtiyaçları olabilir. Dolayısıyla bizler de Sosyal Bilgiler dersi sayesinde dilekçe ve bilgi edinme hakkı ile ilgili bilgiler öğreniyoruz.

Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak vatanımızı ve milletimizi sever, haklarımızı bilir ve kullanırız. Sorumluluklarımızı yerine getirecek ulusal bilince sahip bir vatandaş olarak yetişiriz.

Atatürk ilke ve inkılaplarının, Türkiye Cumhuriyeti'nin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrarız; laik, demokratik, ulusal ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli oluruz.

Ayrıca 1. Ünite içerisindeki "Afacan Hasan" adlı hikayeyle toplumsal bilinci ve sorumluluğu kazandırmak amaçlanmıştır.

Yine 3. Ünite "**Korsanla mücadele**" başlığı altında "**Korsan** kitap CD

baskınında dört gözaltı" adlı internet haberiyle toplumsal sorumluluk ve vatandaşlık bilincine dikkat çekilmiştir.

Hoşgörü

3. Ünite, "**Milli Dış Politikamız ve Uluslar Arası İlişkilerimiz**" konusu çerisinde;

Tüm milletlerin örf ve adetleri hoşgörüyle karşılamalıyız. Atatürk, diğer milletlerin örf adet ve geleneklerine hoşgörülü yaklaşmıştır.

Hukuk Üstünlüğü

1. Ünite "**Sosyal Bilgiler Sayesinde** " başlığı altında;

Hukuk kurallarının herkes için bağlayıcı olduğunu; tüm kişi ve kuruluşların yasalar önünde eşit olduğunu gerekçeleriyle biliriz.

Demokrasi ve insan Hakları

6. Ünite, "**Demokrasinin Serüveni**" ünitesidir. Bu ünitenin program içerisindeki oranı %15'tir. Bu kısımda sadece ünite içerisinde geçen konu başlıklarına yer verilmiştir.

Bu ünite,deki konu başlıkları şunlardır:

Demokrasi Yolunda Az Gittik Uz Gittik.

Demokrasi Toplum Oluşuyor.

Başlangıcından Günümüze Demokrasi Yolculuğumuz

Mumu Söndür Kitabı Aç; Çünkü Kitap Altına Da Işık Verir.

Temel İnsan Haklarımızı Tanıyalım.

Geçmişten Bugüne Belgelerle İnsan Hakları.

Her Zaman Türk Kadınıyla Birlikteyiz.

Değerlerimize Sahip Çıkıyoruz¹⁷⁴.

Başlıkları altında; farklı yönetim şekilleri, farklı kültürlerin demokrasi ve insan hakları konusunda yapmış oldukları katkılarla ilgili bilgiler yer almaktadır.

Buraya kadar olan tarama sonuçları, 6. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde AB

---

¹⁷⁴ Adnan ALTUN, Yasin DOĞAN, Efan UZUN, **İlköğretim Sosyal Bilgiler 6**, Ankara, 2006, s.12-1.

konusunun doğrudan değil, dolaylı şekilde AB temel değerleri bağlamında ele alındığı şeklinde değerlendirilebilir. Burada AB'nin de temel değerleri olan vatandaşlık, demokrasi ve insan hakları, farklılık, hoşgörü, birey, şehir yaşamı ve çevre bilinci üzerinde durulması AB ilgili dolaylı konular olarak sayılabilir. Buradan hareketle Sosyal Bilgiler 6. sınıf programında AB'de önemli olan ve ön plana çıkarılan konuların dolaylı olarak ele alındığı söylenebilir. Bu durum MEB'in ilköğretim öğrencilerini AB değerleri ile donatma isteği şeklinde değerlendirilebilir.

Ayrıca, AB'nin önde gelen ülkelerine Türkiye ile olan ekonomik ve sosyal ilişkiler bağlamında yer verildiği görülmektedir. Bu durum, MEB'in AB konusunu ileride içinde yer alma olasılığı olan bir birlik olmaktan çok, ekonomik ve dış ticaret konusu bağlamında ele aldığı şekilde yorumlanabilir.

4. 3. 2. İlköğretim 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Kitabında AB Konusuna İlişkin Bulgular

Tablo 17. Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Üniteleri

ÜNİTELER	AMAÇ SAYISI	ÖN GÖRÜLEN DERS SAATİ	ORANI (%)
1.TÜRKİYE'NİN COĞRAFİ BÖLGELERİ	24	24	22
2.İSTANBUL'UN FETHİ VE SONRASI	11	18	18
3.AVRUPA'DA YENİLİKLER	5	9	8
4.17. VE 18.YÜZYILLARDA OSMANLI DEVLETİ	8	12	11
5.19. VE 20.YÜZYILLARDA OSMANLI DEVLETİ	10	12	11
6.OSMANLI KÜLTÜR VE UYGARLIĞI	4	9	8
7.YURDUMUZUN KOMŞULARI VE TÜRK DÜNYASI	23	24	22

Kaynak: MEB.1998, "İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı" Tebliğler Dergisi.

7. Sınıf Sosyal Bilgiler Kitabında Tarih Konuları İçinde AB Konuları

7. sınıf Sosyal Bilgiler kitabında AB ile ilgili doğrudan ve dolaylı olarak yer alan konuların tasnifi ve program içindeki oranları aşağıda gösterilmiştir.

2. Ünite, "**İstanbul' un Fethi ve Sonrası**" dır. Bu ünitenin program içindeki oranı %18'dir. Bu üniteye yer alan tarih konuları içerisindeki AB, aşağıdaki başlıklar altında yer almaktadır.

İstanbul'un Fethi Nedenleri ve Sonuçları

Avrupa devletlerinin, Türkleri balkanlardan atma ümidi de yok olacaktı. Bizans imparatorları, Avrupa devletlerini ve Anadolu'daki Türk beyliklerini Osmanlı'ya karşı kışkırtıyorlardı.

Bizans'ın Savunma İçin Yaptığı Hazırlıklar

Ayrıca Avrupa devletlerinden Türklere karşı yardım istedi.

İstanbul'un Kuşatılması ve Fethi

İmparator kalın surlara ve Avrupa'dan gelecek yardıma güvenerek teklifi reddetti.

İstanbul'un Fethinin Sonuçları

Avrupalıların Türkleri balkanlardan atma umudu kalmadı. Bunun üzerine Avrupalı devletler doğu ile ticaret yapmak için yeni yollar aramaya başladılar. Bu da coğrafi keşiflerin başlamasına neden oldu.

Osmanlı Devleti'nin Batıdaki İlerlemeleri

İstanbul'un Türkler tarafından fethi Avrupa'da büyük yankı uyandırdı. Batı dünyasını öncülüğünü yapan papa Avrupa devletlerini yeni bir haçlı ordusu kurmaya çağırdı.

Mora'nın Alınması

Mora, Bizans İmparatoru'nun kardeşleri tarafından yönetiliyordu. Avrupalılar, Osmanlı topraklarında burayı üs olarak kullanıyorlardı.

Osmanlı- Fransız İlişkileri

Fransa kralı, Avrupa'da üstünlüğü ele geçirmek isteyen Kutsal Roma - Germen İmparatoru ile yaptığı mücadelede başarısız olarak esir düştü. Kanuni, Kutsal Roma -

Germen İmparatoru'na karşı mücadele ederek Fransa ile anlaşmayı uygun buldu. Amacı Fransa'yı yanına çekerek Avrupa Hıristiyan birliğini parçalamaktı. Macaristan üzerine sefere çıkarak Fransa'yı güç durumdan kurtardı ve Şarlken'in Avrupa'daki üstünlüğüne son verdi. Osmanlı - Fransız ilişkileri her geçen gün daha da gelişti. 1535'de Fransızlarla bir dostluk ve ticaret antlaşması imzalandı.

Osmanlılar bu anlaşma ile Avrupa Hıristiyan birliğini parçalayarak Fransız limanlarından serbestçe yararlandılar. Zamanla kapitülasyonların kapsamının genişletilmesi ve bundan diğer Avrupa devletlerinin de yararlanması ile Osmanlılar sanayi alanında gelişemedi.

Osmanlı Devleti'nin Denizlerdeki İlerlemeleri

Trabzon'un Fethi: IV. Haçlı seferi sonrasında Trabzon'da bir Rum Devleti kurulmuştu. Bu devlet, Osmanlılara karşı düşmanca bir tutum izliyor ve Avrupa devletleriyle ortak hareket ediyordu.

Preveze Deniz Savaşı: Osmanlı Devleti'nin Akdeniz'deki gücünün giderek artması, Korta Adasını kuşatması ve Venediklilerin elindeki adaları alması Avrupa'yı telaşlandırdı. Bunun üzerine Alman İmparatoru Şarlken ve Venedikliler Papa'nın da kışkırtmasıyla Osmanlı Devleti'ne karşı büyük bir haçlı donanması hazırlattılar.

İnebahtı Deniz Savaşı: Doğu Akdeniz'de stratejik bir konumda bulunan Kıbrıs'ın kuşatılmasıyla Venedikliler, Avrupa devletlerinden yardım istemişlerdi. Papa'nın da kışkırtmasıyla İspanya, Venedik ve Malta'nın katıldığı Avrupa devletleri büyük bir haçlı donanması hazırladı. Bu yenilgi Avrupa'da büyük bir sevinçle karşılandı.

4. Ünite, “**XVII. ve XVIII. Yüzyıllarda Osmanlı Devleti**” ünitesidir. Bu ünitenin program içindeki oranı %11'dir. Bu üniteye yer alan tarih konuları içerisindeki AB, aşağıdaki başlıklar altında yer almaktadır.

Osmanlı Devleti'nin Avrupa Siyaseti

XVII. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin Avrupa siyasetini Lehistan, Venedik, Avusturya ve Rusya ile olan ilişkileri belirledi. Bu devletler bazen yalnız, bazen de birlikte Osmanlı Devleti ile savaştılar.

Osmanlı - Avusturya İlişkileri

Avusturya'nın Erdel'in iç işlerine karışması üzerine sadrazam Köprülü Fazıl Ahmet Paşa bir ordu ile Avusturya üzerine sefere çıktı. Avrupa'nın en güçlü kalesi Uyvar'ı aldı. Uyvar'ın alınışı, Avrupa'da büyük yankı uyandırdı. Bu olay, "Uyvar önünde bir Türk gibi kuvvetli." atasözünün doğmasına neden oldu.

İkinci Viyana Kuşatması ve Karlofça Antlaşması

Bu sırada Viyana'nın kuşatılması Avrupa'da heyecana neden oldu. Papa'nın isteğiyle Avrupalılar, Almanlar ve Lehlerden oluşan bir ordu hazırlandı. Bu ordu Viyana'ya geldi. Yardıma gelen Haçlı ordusuyla yapılan savaşta Osmanlı ordusu büyük bir yenilgiye uğradı.

Viyana bozgunu Avrupa'da büyük bir sevinç yarattı. Avrupalı devletler, Türkleri Avrupa'dan atmak için umuda kapıldılar. Ancak Sadrazam Merzifonlu Kara Mustafa Paşa, Viyana'yı alarak Avrupa'daki direnişi kırmak istediğinden, padişah IV. Mehmet'i savaş için ikna etti. Bu sırada Viyana'nın kuşatılması Avrupa'da heyecana neden oldu. Papa'nın isteğiyle Avusturyalılar, Almanlar ve Lehlerden oluşan bir ordu hazırlandı. Yardıma gelen haçlı ordusuyla yapılan savaşta Osmanlı ordusu ağır bir yenilgiye uğradı.

Viyana bozgunu Avrupa'da büyük bir sevinç yarattı. Avrupalı devletler Türkleri Avrupa'dan atmak için umuda kapıldılar. Papa'nın çağrısı ile Osmanlılara karşı bir Kutsal İttifak kurdular.

Osmanlı - Venedik İlişkileri

1645 yılında başlayan Girit kuşatması, 25 yıla yakın sürdü. Ada 1669 yılında alındı. Bu savaş Osmanlı deniz gücünün, Avrupa denizciliğine göre geri kaldığını gözler önüne serdi. Venedik ile savaşlar, Venediklilerin Kutsal İttifak'a katılmasıyla yeniden başladı.

XVIII. Yüzyılda Osmanlı Devleti

Yenileşme Hareketi

Oysa XVIII. yüzyılda ıslahat hareketlerinde devletin; bilim, askerlik, teknik ve yönetim bakımından Avrupa'dan çok geri kaldığı anlaşıldı. Bu nedenle ıslahatçı devlet

adamları, hem geri kalmışlığın nedenleri üzerinde durdular hem de Avrupa'nın bilim ve tekniğinden yararlanmanın gerekliliğine inandılar.

Lale Devri

Bu dönemde sanat ve edebiyat alanında çalışmalar hız kazanırken, Avrupa'nın teknik bilgisinden ilk defa yararlandı.

Avrupa'dan getirilen matbaa dönemin en büyük yeniliğidir (1727). Batıdaki gelişmeleri incelemek amacıyla Fransa'ya ilk defa gönderildi.

Islahat Hareketleri

Avrupa'nın savaş sanayisinde ve askerlik sanatında çok ilerlediğini gördü. Osmanlı ordusunu da Avrupa orduları gibi düzenlemek istedi. Bu nedenle askerî konularda aslen bir Fransız olan Humbaracı Ahmet Paşaya görev verdi.

Şehzadeliği döneminde iyi bir eğitim almış olan III. Selim, devletin içinde bulunduğu sorunları biliyordu. Bu nedenle padişah olur olmaz, köklü yenilikler yapmak için çalışmalara başladı. Güvendiği devlet adamlarını Avrupa'ya göndererek oradaki gelişmeler hakkında raporlar hazırlattı.

III. Selim döneminde önemli Avrupa kentlerinde sürekli elçilikler kuruldu. Elçiliklerin kurulmasındaki amaç, Avrupa devletlerinin Osmanlılara karşı tutumları zamanında öğrenmekti. Avrupa'ya giden elçilik görevlileri, İstanbul'a döndükten sonrada yararlı oldular.

5. Ünite, “**XIX. ve XX. Yüzyıllarda Osmanlı Devleti**”dir. Bu ünitenin program içerisindeki oranı %11'dir.

XIX. YY.' da Osmanlı Devleti

Fransız İhtilali ve Osmanlı Devleti'ne Etkileri

Fransız İhtilali, dünyanın bütün devletlerini etkilediği gibi Osmanlı Devleti'ni de etkiledi. Osmanlı ülkesinde yaşanan uluslar, milliyetçilik akımının etkisi ve kendi

devletlerini kurma düşüncesi ile isyanlar başlattılar. Bu uluslardan Sırlar, Yunanlar ve Bulgarlar, Osmanlı Devleti'ni parçalamak isteyen Avrupalı devletlerin yardımıyla bağımsız devletlerini kurdular.

Osmanlı Devleti'nin yıkılması, Avrupa devletleri arasında büyük çatışmaların yaşanmasına sebep olabilirdi. Bu nedenle bazı Avrupa devletleri, Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğünün korunmasını istiyordu. Şark meselesi adı, başlangıçta Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğünün korunması anlamında kullanılıyordu. Ancak XIX. yüzyıla gelindiğinde durum değişti. Bu ad, XIX. Yüzyılın sonlarına doğru Avrupa'daki Osmanlı topraklarının, XX. yüzyılda ise Osmanlı Devleti'nin tamamının paylaşılması anlamına geliyordu. Osmanlı - Rus Savaşı sırasında Avrupa devletlerinin Osmanlı topraklarını paylaşma konusundaki kararlılığını görünce düşüncesini değiştirdi. O da paylaşımına katılmak istedi.

Rusya'nın ve öteki Avrupa devletlerinin kışkırtmalarıyla Ermeniler ayaklandılar. Böylece Avrupa devletleri, Türk - Ermeni ilişkilerine müdahale etme hakkı kazanıyorlardı.

Osmanlı Hükümeti, Avrupa devletlerinin isteğini yerine getirmek için Doğu Anadolu'ya bir heyet gönderdi. Bu heyetin verdiği rapor doğrultusunda Avrupa devletlerine şu konularda ıslahat yapılacağı bildirildi:

Osmanlı ordusunun durumu müdahale etmesi halkın Ermenilere karşı harekete geçmesine neden oldu ve pek çok kişi öldü. Padişah, bu olaylar üzerine Avrupa devletlerinin isteklerini kabul etti. Ancak bu isteklerin uygulanması olanaksızdı.

Ermeniler, Avrupa'nın kendi lehlerine müdahalesini sağlamak için, yeniden harekete geçtiler.

Bütün bu olaylar sırasında Avrupa devletleri, sürekli olarak Osmanlı Devleti'ni protesto etti. Avrupa'da "Ermeni Katliamı" adı verildi. Buna göre altı ilde oluşan tek bir eyalet kurulacak ve burası Avrupalı ya da Hıristiyan bir vali tarafından yönetilecekti.

Yunan isyanı

Bu durum Avrupa devletlerini rahatsız etti. Çünkü Doğu Akdeniz'de Mehmet Ali Paşa gibi bir gücün varlığı çıkarlarına uygun değildi.

Mısır ve Boğazlar sorunu

Öneriyi kabul eden Rusya, İstanbul'a bir donanma gönderdi. Rus donanmasının İstanbul'a girmesi ve Osmanlı padişahı ile görüşmelere başlaması, Mısır sorununu bir Avrupa sorunu haline getirdi.

Kırım Savaşı

Bu sırada İtalya siyasî birliği kurmak için Avrupa devletlerinden yardım almayı amaçlayan Piyemonte Devleti de Osmanlı Devleti yanında savaşa katıldı.

Bu antlaşmaya göre Osmanlı Devleti bir Avrupa devleti sayılacak ve Avrupa devletlerinin hukukundan yararlanacaktı. Osmanlı topraklarının bütünlüğü Avrupa devletlerinin garantisi altında bulunacaktı.

1877 - 1878 Osmanlı Rus Savaşı

Osmanlı Devleti, konferansın toplandığı gün Avrupalı devletlerin iç işlerine karışmasını önlemek için I. Meşrutiyeti ilan etti (1876). 1877 - 1878 Osmanlı Rus savaşları sonunda önce Yeşilköy Antlaşması imzalandı.(1878). Ancak Avrupalı devletlerin kabul etmemesi üzerine antlaşma uygulanmadı.

XIX. Yüzyılda Yapılan Yenilikler ve Demokratikleşme Çabaları

II. Mahmut döneminde yapılan yenilikler

Avrupa'daki eyaletlerde Hıristiyan halk, merkezde ise yeniçeriler sürekli olarak ayaklandılar. Bu ocaktaki askerler, Avrupalı askerler gibi eğitildi. Önce Avrupa devletlerinin örnek olarak Asker-i Mansure-i Muhammediye adlı bir ordu kuruldu.

Islahat ve Tanzimat Fermanları

Tanzimat Fermanı

Osmanlı yönetiminin Müslüman olmayanlara ve bu arada Ermenilere gösterdiği hoşgörünün o yıllarda Avrupa'da görülmediği bilinmektedir. Osmanlı Devleti'nin güçlenmesini istemeyen Avrupalı devletler ve özellikle Ruslar, iç işlerimize karışıyor, azınlıkları ayaklanmaları için kışkırtıyordu.

Islahat Fermanı

Oysa azınlıkların durumu, Avrupa devletlerinde ve Rusya’da yaşayan halkın durumundan çok daha iyiydi. Bu devletler, yalnızca azınlıkları bahane ederek kendi çıkarlarını kolluyorlardı. Osmanlı Devleti’nin parçalanması ve topraklarının kendi aralarında paylaşılması için azınlıkları kullanıyordu.

II. Meşrutiyet

İttihat ve Terakki Cemiyeti, Avrupa devletlerinin iç işlerimize karışmasını önlemek amacıyla üçüncü ordu subaylarıyla bir ayaklanma hazırladı.

XX. Yüzyıl Başlarında Osmanlı Devleti ve Yıkılışı

Osmanlı Devleti, Berlin Antlaşması’ndan sonra bir çok sorunla uğraşmak zorunda kaldı. Sorunlarını çözmeye çalışırken bir de Avrupa devletleriyle savaşa girmek istemedi. Bu durumu değerlendirirken Avrupalı devletler, bir kısım Osmanlı toprağını ele geçirdi.

Osmanlı Devleti’nin Savaştığı Cepheler

Osmanlı Devleti’nin tehcir uygulaması, Avrupa’da büyük tepkilere neden oldu. Çeşitli Avrupa kentlerinde yapılan protesto ve mitinglerde Ermeniler savunuldu. İtilaf devletlerinden bağımsız Ermenistan Devleti’nin kurulması için harekete geçmeleri istendi.

7. Sınıf Sosyal Bilgiler Kitabında Avrupa İle İlgili Konuları

3. Ünite “Avrupa’da Yenilikler” ünitesidir. Bu ünitenin program içindeki oranı %8’dir. Bu ünite içerisinde Avrupa ile ilgili konular aşağıdaki başlıklarda yer almıştır.

Yeni Buluşlar ve Sonuçları

XV. ve XVI. yüzyılda Avrupa, birçok ve buluşun yapıldığı bir kıta oldu. Ancak, Avrupa için yeni sayılan bu buluşlar başka uluslar tarafından biliniyor ve kullanılıyordu.

Avrupalılar bunları geliştirdiler ve daha kullanışlı hale getirdiler. Barut, Avrupa’ya Türkler aracılığıyla, Haçlı seferleri sırasında gelmiştir. Avrupalılar, Haçlı seferleri sırasında pusulayı Müslümanlardan öğrendiler. Daha sonra pusulayı geliştiren Avrupalılar, denizcilikte kullanmaya başladılar.

Kâğıt Yapımı ve Matbaanın Bulunması: Orta Çağın başlarında kâğıt Çinliler ve Türkler tarafından biliniyordu. Aynı dönemde Avrupalılar ipek ve pamuğun azlığı nedeniyle taş, tahta, kil tabletleri vb. üzerine yazıyorlardı. Ancak Avrupalılar selülozdan kâğıt yapmayı buldular ve çok ucuza mal ettiler.

Matbaanın bulunması ve kâğıdın ucuza mal edilmesiyle çok sayıda kitap basıldı. Böylece yeni buluşlar ve farklı düşünceler geniş kitlelere ulaşma olanağı buldu. Tüm bunların sonucu olarak Avrupa'nın kültür ve düşünce yaşamında büyük bir gelişme başladı.

Keşifler ve Sonuçları

Avrupalıların, dünyanın zenginliklerinden yararlanmak, yeni ticaret yolları ve bilinmeyen ülkeleri bulmak için başlattıkları gezilere coğrafi keşifler denir.

Doğu Ülkelerinin Zenginliği

Çin'den kervanlarla Karadeniz'e getirilen mallar, Ceneviz gemileriyle önce İtalya'da sonra da tüm Avrupa'ya dağıtılırdı. Buraya getirilen mallar Venedikli tüccarlarca Avrupa ülkelerine ulaştırılırdı. Her iki yola getirilen ipek kumaş, kür, baharat ve mücevherler alıcısına kadar birkaç aracıdan geçer ve fiyatı çok yükselirdi. Avrupalılar bunu önlemek ve malları ucuz fiyata almak için Hindistan'a, Çin'e doğrudan ulaşmanın yollarını aramaya başladılar. Bu ülkeler Avrupa'da büyük yankı uyandırdı.

Coğrafya Bilgisinde İlerleme

Avrupalılar, Orta Çağın sonlarına kadar dünya hakkında çok az ve yanlış bilgilere sahiptiler Haçlı seferleri sırasında Dünya'nın düz değil, yuvarlak olduğunu öğrendiler Müslümanların coğrafya bilgisinden yararlanarak daha doğru haritalar çizdiler.

Keşiflerin Sonuçları

Yeni ülkelerde bol miktarda bulunan altın ve gümüşün Avrupa'ya getirilmesiyle ticaretle uğraşanlar zenginleşti. Onlar, soyluların topraklarını satın aldılar. Böylece soylular eski nüfus ve güçlerini kaybettiler.

- Yeni keşfedilen ülkelerde üretilen şeker, pamuk, mısır, tütün, kakao, patates ve domates gibi ürünler Avrupa'ya getirildi. Avrupalılar bunları tanıdı.
- Keşfedilen yerlerle özellikle Amerika'ya, Avrupa'dan birçok insan göç etti.

Rönesas

XV. ve XVI. yüzyıllarda önce İtalya’da daha sonra da bütün Avrupa’da görülen kültür, sanat, bilim ve edebiyat alanındaki yenileşme hareketlerine “Rönesans” denir.

Rönesans’ın gelişmesinde Coğrafi Keşifler sonrası Avrupa’nın zenginleşmesi, sanattan ve edebiyattan zevk alanların, sanatçıları destekleyenlerin çoğalması etkili oldu.

Reform

Avrupa’da yeni çağda Rönesansla birlikte başlayan gelişmeler, din alanında da değişikliklerin yapılmasına neden oldu. Bu gelişmeler sonucu XVI. yüzyılda Hıristiyanlığın Katolik kilisesinde yapılan değişiklik ve düzenleme hareketlerine “Reform” denir.

Reform Hareketinin Sonuçları

- Reform hareketleri sonucunda, Avrupa’da mezhep birliği bozuldu. Katolik ve Ortodoks mezheplerin yanı sıra Protestanlık, Kalvenizm ve Anglikanizm mezhepleri ortaya çıktı.
- Reform hareketleri, Avrupa’nın kültür hayatı üzerinde etkili oldu. Kilisenin eğitimin üzerindeki baskısı azaldı. Laik eğitime geçildi.

Aydınlanma Çağı

Orta çağın sonunda, Rönesans ve Reform etkisiyle düşünce yapısı değişti. Pozitif bilimler gelişti. Bu gelişmelerin hızlandığı XVII. ve XVIII. yüzyıla Avrupa’da Aydınlanma Çağı adı verildi. Aydınlanma Çağının başlıca özelliği aklın kazanmış olduğu önemlidir. İnsan aklına önemli görevler yüklenmiş, onun iyi bir yönetim ve iyi bir toplum yaratma konusunda öncülük edebileceği ileri sürülmüştür.

Sanayi İnkılâbı

Sanayi İnkılabı, insan ve hayvan gücüne dayalı üretim şeklinden makine gücüne dayalı üretime geçiştir. XVIII yüzyılda pozitif bilimlerin üretime uygulanmasıyla önce İngiltere’de ortaya çıktı.

Sanayileşen ülkelerin hammadde kaynakları edinmek ve ürettikleri malları satabilmek için yeni pazar arayışları sömürgecilik hareketinin başlamasına neden oldu. Bu da Avrupa devletleri arasında rekabeti başlattı. Köyden kente göç başladı.

Fabrikalaşmayla işçi sınıfı beraberinde yeni sorunlar getirdi. Sanayi İnkılâbı'nın etkileri ve sonuçları günümüzde sürmektedir.

7. Sınıf Sosyal Bilgiler Kitaplarında Avrupa Ülkeleriyle İle İlgili Konular

7. Ünite, “**Yurdumuzun Komşuları ve Türk Dünyası**” ünitesidir. Bu ünitenin program içindeki yeri %22'dir. Bu ünite içerisinde yer alan Avrupa ülkeleriyle ilgili konu başlıkları:

Yurdumuzun Komşuları

Yunanistan

Yunanistan'daki Türkler, Lozan Barış Anlaşması ile bir takım haklar elde etmişlerdir. Ancak Yunan hükümetlerinin baskıcı tutumundan dolayı bazı sorunlar yaşamaktadırlar. Bu sorunlar Türkiye ile Yunanistan arasındaki görüşmeler yoluyla çözülmeye çalışılmaktadır.

Yunanistan'ın 1980'de Avrupa Birliği'ne girmesiyle sanayi gelişmeye başlamıştır. En önemli sanayi kolları; tekstil, elektrikli aletler, çimento ve alüminyumdur. Turizm ve gemi taşımacılığı ekonomisinde önemli bir yer tutar.

Türkiye - Yunanistan ilişkileri son yıllarda iki ülkenin gayretleriyle gelişme sürecine girmiştir. Yunanistan'a daha çok su ve tarım ürünleri, jet yakıtı, krom, bakır, benzin satmaktayız. Bu ülkeden ilaç, ham deri, kimyasal maddeler ve demir-çelik ürünleri almaktayız.

Avrupa'da Türklerin Yaşadığı Diğer Ülkeler ve Bölgeler

Romanya

Romanya Doğu Avrupa'da yer alır. Romanya, yaklaşık 450 yıl Osmanlı egemenliğinde kalmıştır. Ülkede 100 bine yakın Türk bulunmaktadır. Türkler özellikle Dobiuco'da yoğun olarak yaşamaktadır. Ulusal benliklerini korumakta ve örflerini günümüze kadar devam ettirmektedirler.

Türkiye - Romanya ilişkileri oldukça gelişmiştir. Ekonomik ve ticari alanda bir çok projeyi birlikte yürütmektedirler.

Makedonya

Makedonya nüfusunun %5'ini Türkler oluşturur. Türkler yoğun olarak, İştup, Üsküp, Manastır, Pirlpe ve Struga çevresinde yaşamaktadır. Bugün birçok siyasî ve ekonomik sorunla karşı karşıya olan, Makedonya'ya Türkiye her konuda yardımcı olmaktadır.

Arnavutluk

500 yıl Osmanlı egemenliğinde kalan Arnavutluk'ta en büyük etnik grubu Türkler oluşturur. Bu ülkede 50.000'e yakın Türk yaşamaktadır.

Arnavutluk'un 1990 yılında demokrasiye geçmesiyle, Türkiye - Arnavutluk ilişkileri gelişmiştir. Türkiye, kardeş ülke Arnavutluk'a her konuda olmaktadır. Arnavutluk'a un, tekstil ürünleri ve şeker satarız. Bu ülkeden ham deri satın alırız.

Bosna Hersek

Bosna Hersek - Türkiye ilişkileri Osmanlıların Bosna topraklarını fethiyle başlamıştır. Bu gün de Müslüman Boşnak halkıyla Türk halkı arasındaki ilişkiler çok iyi düzeydedir. 1992 yılında ülkenin yaşadığı acıların sona erdirilmesi konusunda Türkiye, dünya kamuoyunun dikkatlerini bu bölgeye çekmek için büyük gayretler göstermiştir. Türkiye hem ekonomik hem de siyasî alanda Bosna Hersek devletini desteklemektedir.

Sırbistan ve Karadağ

Ülke toprakları, 400 yıldan fazla Osmanlı hakimiyetinde kalmıştır. 1990 yılında Yugoslavya'nın dağılmasıyla kurulan Yugoslavya Federal Cumhuriyeti, diğer cumhuriyetlere karşı toprak kazanmak için saldırgan bir politika izlemiştir. Bosna Hersek'teki Müslümanlara karşı acımasız bir etnik arındırma politikası takip ettiği için 1992'den beri Birleşmiş Milletler tarafından ekonomik ambargo uygulanmaktadır.

Avrupa'da Türk Topluluklarının Yaşadığı Diğer Yerler

Finlandiya'da yaşayan Fin Türkleri, Rusların baskısıyla bu günkü Finlandiya'ya gelmişlerdir. Finlandiya'nın her tarafında dağınık bir şekilde yaşamaktadırlar.

Macaristan ve İngiltere'de gerek yerleşik gerekse daha sonra yakın Kıbrıslı Türk göçmen bulunmaktadır.

Türkiye Dışında Yaşayan Vatandaşlarımız

Türkiye'den Batı Avrupa'ya işçi göçleri 1960'lı yıllarda başlamıştır. 1961-1965 yılları arasında batı Avrupa ülkeleri ve Türkiye, II. Dünya Savaşı sonrasında Avrupa'nın işçi açığını kapatmak için anlaşmalar yapmışlardır. Bu anlaşmalar gereği, Batı Avrupa'ya giden Türkler, iş ve işçi bulma kurumu tarafından yönlendirilmiştir.

Bu gün 3 milyona yakın Türk, Almanya'da yaşamaktadır. Alman ekonomisine Türklerin katkısı oldukça büyüktür. Almanya'da yaşayan Türkler, ana yurtla bağlarını koparmamışlardır. Bu ülke dışında diğer Avrupa ülkelerine Fransa, Avusturya, Belçika, Hollanda, İsveç, Norveç, İsviçre ve Finlandiya'da sayıları 500 bini aşan Türk işçi bulunmaktadır.

7.Sınıf Sosyal Bilgiler Kitabında Avrupa Birliği İle İlgili Doğrudan Bilgiler

Avrupa Birliği ile ilgili doğrudan bilgi, 7. Ünite içerisinde yer almaktadır. 7. Ünitenin “**Uluslar arası Kuruluşlar**” konusu içinde yer almaktadır.

Avrupa Birliği Başlığı Altında;

Avrupa Birliği ekonomik ve siyasî bir kuruluştur. Almanya, Belçika, Lüksemburg, İtalya ve Hollanda'nın katılımıyla 25 Mart 1967'de kurulmuştur. Başlangıçta 6 üyesi bulunan birliğe çeşitli tarihlerde İngiltere, Danimarka, İrlanda, Yunanistan, İspanya, ve Portekiz katılmış böylece üye sayısı 12 ye yükselmiştir. Birliğin merkezi Belçika'nın başkenti Brüksel'dedir.

Kuruluşunda bir yıl sonra yürürlüğe giren birliğin amacı; bütün üye ülkelerin önce ekonomik, daha sonra siyasal bir birlik içinde kurmak; mal, hizmet ve insanların serbest dolaşımını gerçekleştirmektedir. Birlik, bu amaçla ortak para birimi olan Euro'yu kabul etmiştir.

Türkiye ve Avrupa Birliği arasındaki ilişkilerin temeli, Eylül 1963'te Ankara'da imzalanan Ortaklık Anlaşması ile atılmıştır. Bu antlaşmanın gereği olarak 1996 yılında Gümrük Birliği'ne üye olmuştur. Birliğe tam üyelik başvurusunu yapan ülkemiz, bunun için çalışmalarını sürdürmektedir.

7. Sınıf Sosyal Bilgiler Kitabında Avrupa'nın Değerleri İle İlgili Konular

Akılcılık ve Bilim

7. sınıf Sosyal Bilgiler kitabında sadece 3. Ünite'de; '**Akılcılık ve Bilim**' başlığı altında;

Bilim: Evrenin veya olayların bir bölümünü konu olarak seçen, deneye dayanan, yöntemler ve gerçeklikten yararlanarak yasalar çıkarmaya çalışan düzenli bir bilgidir. Bilim, gerçekleri, ortaya koymaya çalışırken kullandığı yöntemler deney ve gözlemdir. Bilim akılcılığın ışığında, deneyi ve gözlem yoluyla sürdürür. Akılcılık ve bilim, cehaleti yok eder; mutlu bir yaşamın yolunu açar. Bilim sayesinde bütün insanlar, ortak düşünme kararlarının doğruluğu konusunda birleşirler. Yaşamlarına bilim yardımıyla yön verirler. Bilime gerekli önemi veren ülkeler teknolojik ve ekonomik alan da çok hızlı bir gelişme gösterdiler. Ülkelerin gelişmişlik düzeyleri, bilimsel alanda ortaya koydukları buluşlarla ve teknolojiyi uygulamadaki başarıyla ölçülmektedir. Günümüzde ekonomik bağımsızlığın tek yolu bilme büyük kaynaklar ayırarak geliştirmek ve teknolojiyi üretmektir. Bilime yeterli oranda kaynak ayırmayan ve kullandığı teknolojiyi başka ülkelere satın alan ülkelerin, yolsuzluktan kurtulmaları olanaksızdır. Çünkü teknolojiyle bilimin bir ürünüdür. Kullandığımız elektrik, otomobil ve daha bir çok şey bilimin ve teknolojiyle ortaya konulmuştur. Bunlar, insan yaşamını çok büyük oranda kolaylaştırmıştır.

Bizler, Türk ulusunun bir ferdi olarak kendimize her zaman akılcılığı ve bilimi yol seçmeliyiz. Tüm çalışma ve uygulamalarımızı akıl süzgecinden geçirmeli, bilimsellik temeline oturtmalıyız. Ulusumuzun gelişmesi için bilimsel yöntemlerin aklın ışığında durmalıyız. 175

7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında yer alan AB ile ilgili konulara yönelik buraya kadar yapılan taramada şu sonuçlara ulaşılmıştır:

AB konusu 7. sınıf Sosyal bilgiler kitabında doğrudan Avrupa Birliği ile ilgili doğrudan 7. Ünite'de "**Uluslar Arası Kuruluşlar**" konusu içerisinde yer almaktadır.

Bu başlık altında AB'nin kuruluşunun tarihine yer verilmekte ve birinci kuşak üye ilkelerin isimleri belirtilmektedir. Burada Türkiye'nin birlik ile ilişkileri tarihi seyir içinde kısaca yer almakta ve gümrük birliği anlaşmasına atıfta bulunmaktadır. Ancak bundan sonra gerçekleşen çok önemli aşamalardan söz edilmemektedir. Dolayısıyla 7. sınıf Sosyal Bilgiler kitabında AB konusunun oldukça yetersiz yer aldığı söylenebilir. Öğrencilerin hemen her akşam TV haberleri ile gazete başlıklarında AB ile ilgili haber ve yorumlara rastladığı bir ortamda, sosyal bilgiler dersinin bu konuya bu kadar az yer vermesi, öğrencilerin sosyal yaşamı anlaması bakımından çok yetersizdir. Kaldı ki, son yıllarda Türkiye ve AB ilişkilerinde yaşanan çok önemli gelişmelerden bahsedilmemesi, öğrencilerin geleceğe hazırlanması ve mevcut durumu anlamlandırmaları bakımından büyük bir eksikliklerdir. Sosyal bilgiler 7. sınıf ders kitabında bu başlıktan başka, AB ile ilgili konulara dolaylı atıf sayılabilecek konulara genişçe yer verildiği görülmektedir. Bu konular Türkiye ile Avrupa ülkeleri arasındaki tarihi ilişkiler bağlamında ele alınmakta ve günümüzde Avrupa'da yaşayan Türkler ile devam etmektedir. Avrupa konusu komşularımız bağlamında da işlenmektedir. Yine Türkiye'nin Batılılaşması bağlamında bugün AB ile ilişkilendirilebilecek olan yenilik ve reform hareketlerine de yer verilmiştir. Ayrıca, Sosyal bilgiler 7. sınıf ders kitabında AB'nin temel değerleri sayılan ve AB'nin esaslarını teşkil eden Akılcılık, Rönesans, Sanayi Çağı gibi büyük olaylara tarihi silsile içinde yer verilmektedir

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırmadan elde edilen bulgulara dayalı sonuçlar ve bu sonuçlara dayalı öneriler yer almaktadır.

5.1. SONUÇLAR

5.1.1. Öğrencilerin AB'ye Yönelik Görüşlerine İlişkin Sonuçlar

1. Araştırmaya katılan öğrencilerin yarısından fazlası (%52,8) Türkiye'nin AB'ye girmesini desteklemekte ve ancak bunun gerçekleşme olasılığını %48 olarak görmektedir. Öğrencilerin büyük kısmı (%64,5), Türkiye'nin zengin olduğunda AB'ye girmemesi yönünde görüşe sahiptirler.
2. Araştırmada görüş bildiren öğrenciler, Avrupalı bir komşu ile yaşamaya konusuna fazlaca sıcak bakmamaktadırlar (%38,2 Evet, %32,7 ve %29,1 Kararsızım). Ancak bu öğrencilerin büyük bir kısmı (60,8) AB'yi yakından tanımak istemektedirler. Öğrencilere göre okulda AB konularına yeterince yer verilmemektedir. Buna rağmen öğrencilerin AB ile ilgili ders istememektedir (%56,9).
3. Araştırmada öğrencilerin AB ile bilgi kaynaklarının sırayla TV, gazeteler, öğretmen, diğer kaynaklar, anne-baba, arkadaş ve ders kitaplarıdır. Bu sonuç okul ve ders kitaplarının AB konusundaki bilgilendirici rolünü yerine getiremediğini göstermektedir.
4. Öğrenciler, AB temel değerleri olarak sıralanan “demokrasi ve insan hakları, eğitim, ekonomi ve çevre” öğelerini bir bütün olarak benimsemekle birlikte, bunlardan en az çevre ve ekonomi öğelerini benimsemişlerdir.
5. Öğrenciler, Türkiye AB'ye üye olamadığı takdirde Türk –İslam ülkeleriyle birlikte olmalıdır görüşüne sahiptirler (%68,1). Bunu sırasıyla İslam ülkeleri (%12,6), Türk ülkeleri (%11,8), ABD (%4,0) ve Rusya (%3,5) izlemektedir.

6. Araştırmaya katılan öğrencilerde AB olgusunun sırayla zenginlik, teknoloji ve bilim, Hıristiyanlık, eğitim, savaş, demokrasi ve insan haklarını çağrıştırdığı belirlenmiştir.

5.1.2.Öğretmenlerin AB'ye Yönelik Görüşlerine İlişkin Sonuçlar

1. Araştırmaya katılan öğretmenlerin büyük kısmı (%64,5) Türkiye'nin AB'ye girmesini desteklemekte ve ancak bunun gerçekleşme olasılığını düşük olarak görmektedirler (%38,5). Öğretmenlerin yarısı (%50,5), Türkiye'nin zengin olduğunda bile AB'ye girmeli yönünde görüş bildirmişlerdir.
2. Öğretmenlerin yarıdan fazlası (%60,3) Avrupalı bir komşu ile yaşamaya açıktır. Öğretmenler AB konusunda yetersiz bilgi sahibi olduklarını düşünmekte (%56,2) ve AB'yi yakından tanımayı arzu etmektedirler (%76). Ancak bu konuda eğitim almaya çok fazla sıcak bakmamaktadırlar (%46,5). Ayrıca öğretmenler, öğrencilerin AB'ye uyum sağlayacak niteliklere sahip olmadıklarını düşünmektedirler (%55,4).
3. Öğretmenlerin %44,3'ü AB'nin milli kimliğe zarar verdiğini düşünürken, zarar vermediğini düşünenlerin oranı %39,3; kararsız kalanların oranı ise %16,3'tür.
4. Araştırmada öğretmenlerin AB ile bilgi kaynaklarının sırayla TV, gazeteler, ilgili kitaplar, diğer kaynaklar ve arkadaşlar olduğu belirlenmiştir.
5. Öğretmenler, AB temel değerleri olarak sıralanan "demokrasi ve insan hakları, eğitim, ekonomi ve çevre" öğelerini bir bütün olarak benimsemekle birlikte, bunlardan en az çevre ve ekonomi öğelerini benimsemişlerdir.
6. Öğretmenler, Türkiye AB'ye üye olmadığı takdirde Türk –İslâm ülkeleriyle birlikte olmalıdır görüşüne sahiptirler (%56). Bunu sırasıyla hiçbiri (%21,2), Türk ülkeleri (%14,3), İslam ülkeleri (%6,5), Rusya (%1,4) ve ABD (0,7) izlemektedir.
7. Araştırmaya katılan öğretmenler, AB'yi ekonomik ağırlıklı siyasî ve uygarlık boyutları bulunan bir Hıristiyan birliği olarak görmektedirler.

5. 1. 3. İlköğretim Sosyal Bilgiler Kitaplarında AB Konusuna İlişkin Sonuçlar

İlköğretim 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Kitabında AB Konusuna İlişkin Sonuçlar

İlköğretim 6. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında AB konusunun doğrudan değil, dolaylı şekilde AB temel değerleri bağlamında ele alınmıştır.

6. sınıf Sosyal Bilgiler kitabında AB'nin de temel değerleri olan vatandaşlık, demokrasi ve insan hakları, farklılık, hoşgörü, birey, şehir yaşamı ve çevre bilinci üzerinde durulmuştur.

Sonuç olarak, 6. Sosyal Bilgiler ders kitabında AB'de önemli olan ve ön plana çıkarılan konuların dolaylı olarak ele alındığı söylenebilir. Bunun ise, ilköğretim öğrencilerinin AB değerleri ile donatmasında yararlı olabileceği söylenebilir. Bu durum ayrıca, AB konusunun ders kitaplarında ileride içinde yer alma olasılığı olan bir birlik şeklinde değil de, ekonomik ve dış ticaret konusu bağlamında ele alındığı şeklinde değerlendirilebilir.

İlköğretim 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Kitabında AB Konusuna İlişkin Sonuçlar

7. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında AB konusu, doğrudan sadece 7. ünite de "Uluslar Arası Kuruluşlar" konusu içerisinde yer almaktadır. Bu başlık altında AB'nin kuruluş tarihine yer verilmekte ve üye ülkelerin isimleri yer almaktadır. Burada Türkiye'nin Birlik ile ilişkileri tarihi seyir içinde kısaca yer almakta ve Gümrük Birliği Anlaşması'na atıfta bulunmaktadır. Ancak bundan sonra gerçekleşen çok önemli aşamalardan söz edilmemektedir.

Sonuç olarak, 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında AB konusunun oldukça yetersiz yer aldığı söylenebilir. Türkiye gündemini çok fazla meşgul eden AB konusunun, Sosyal Bilgiler dersinde yeterince yer almaması, öğrencilerin geleceğe hazırlanması ve mevcut durumu anlamlandırmaları bakımından ve güncel yaşamı doğru anlayabilmeleri bakımından büyük bir eksikliklerdir.

5.2. ÖNERİLER

1. İlköğretim öğrencilerini, güncel yaşama ve geleceğe daha sağlıklı ve donanımlı olarak hazırlayabilmek için 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarında AB ile ilgili konulara daha fazla yer verilmelidir.
2. İlköğretim programlarına, AB ile ilgili derslerin eklenmesi düşünülmeli veya ilgili dersler içerisinde AB konularına daha fazla yer verilmelidir.
3. İlköğretim öğrencilerine yönelik AB'yi tanıtıcı yarışma etkinlikleri düzenlenmelidir.
4. MEB, ilköğretim okullarını, AB ülkelerindeki ilköğretim okullarıyla “kardeş okul” benzeri isimlerle daha fazla iletişim kurmalarını teşvik etmelidir.
5. İlköğretim öğrencilerine yönelik olarak AB'yi tanıtıcı çizgi filmler, sinema, tiyatro etkinlikleri düzenlenmeli ve bu konuda kitap ve broşür dağıtılmalıdır.
6. İlköğretim öğrencilerine AB hakkında tanıtım yapmak üzere okullara ilgili uzmanlar davet edilmelidir.
7. İlköğretim öğretmenlerine AB'yi tanıtıcı TV programları, web sayfaları, konferans vb. etkinlikler düzenlenmelidir.
8. İlköğretim öğretmenlerinin AB'yi daha yakından tanıyabilmeleri için AB fonlarından yararlanarak öğretmenlerin AB ülkelerine seyahat olanakları sağlanmalıdır.

KAYNAKLAR

AKIN, Gürcan, “**Türkiye Avrupa Birliği İlköğretim Okulları Sanat Programlarının Karşılaştırılması**”, MÜBE ,Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2005.

AKINOĞLU,Orhan, “**Gelişim ve Öğrenme**”,**Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi** (Editör:Cemil Öztürk, Dursun Dilek), Pegem Yayıncılık, İstanbul, 2004.

AKMAN, Vedat, Avrupa Topluluğu ve Türkiye (**Uluslar arası Antlaşmalar ve Ekonomik Birliğin Ötesinde Avrupa**), İstanbul,1995.

AKPINAR, Burhan, Avrupa Birliğine Uyum Sürecinde Türk İlköğretim Öğrencilerinin Avrupa Birliği İmajı, **Eğitimde Politika Analizleri ve Stratejik Araştırmalar Dergisi**, C.1, S.1, 2006.

AKPINAR, Burhan, **Avrupa Birliğine Uyum Sürecinde Türk İlköğretim Öğretmenlerinin Avrupa Birliği İmajı**, Yayınlanmamış Araştırma, 2004.

AKTAN, Gündüz, “Türkiye-AB , Dünden Yarına”, **Türk Sanayicileri ve İşadamları Yayın Organ**, Ekim-İstanbul ,1998.

AKYÜZ, Yahya, **Türk Eğitim Tarihi**, İstanbul,1993.

ALTUN, Adnan, DOĞAN, Yasin, UZUN, Efkan, **İlköğretim Sosyal Bilgiler 6**, Altın Kitapları, Ankara, 2006.

ALTUN, Birol, **Avrupa Birliği Yurttaşlığı ve Avrupa Kimliği Tartışmaları**, AÜSBF, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

ARI, Asım, “Ülkemizde İlköğretim Ders Yılıının Diğer Bazı Avrupa Ülkeleri ile Karşılaştırılması ve Farklı Uygulamalar”, Milli Eğitim Yayınları, **Milli Eğitim Dergisi**, S.167, Ankara, 2005.

ASLAN,A.,Cengiz,GÖKKAYA,Kürşat, “Avrupa Birliğinin Eğitim Politikalarının Sosyal Bilgiler Dersinin Genel Amaçlarına Etkisi”, **Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi**, C.24, S.3, Ankara, 2004.

ATABAY, Sevinç, “AB Eğitim Politikası”,Avrupa Birliği ve Eğitim Sempozyumu, **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları**, No:192, Ankara, 2003.

ATABAY,Sevinç, “Avrupa Birliğinde Eğitim ve Türkiye”, Eğitim Birsen Yayınları, **Eğitime Bakış Dergisi**, S.2, Aralık, 2006.

Avrupa Topluluğu ve Türkiye, T.C.Başbakanlık Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı, Ankara, 1991.

BAÇ,M.,Meltem, “Avrupa Birliğinin Tarihsel Gelişim Süreci”, Tuba Yayınları, **Günce Dergisi**, S.21, Ankara, 2003.

BALOĞLU,Nihal, “Socrates Eğitim Programı Çerçevesinde ‘Erasmus’, Avrupa Birliği ve Eğitim”, (Editör:Veysel Sönmez), **Eğitim Araştırmaları Dergisi**, Anı Yayınları, S.12, Ankara, 2003.

BARDAKÇI, Mustafa, “Ders Kitapları ve İlköğretimde Ders Kitabı Dağıtım Projesi”, Milli Eğitim Yayınları, **Milli Eğitim Dergisi**, S.165, Ankara, 2005.

BARHT,J., L., DEMİRTAŞ, A., **İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretimi Kaynak Üniteler**, Ankara, 1997.

BİNBAŞIOĞLU, Cavit ,**Genel Öğretim Bilgisi:Öğretim İlke Yöntem ve Teknikleri**, Ankara, 1981.

BULAÇ, Ali, **Avrupa Birliği ve Türkiye**, Feza Gazetecilik, İstanbul, 2001.

ÇOLAKOĞLU, Jale, “Yaşam Boyu Öğrenmede Motivasyonun Önemi”, Millî Eğitim Yayınları, **Millî Eğitim Dergisi**, S.155, Ankara, 2002.

DEMİREL, Özcan, “Eğitimle İlgili Temel Kavramlar”, **Öğretmenlik Mesleğine Giriş**, Ankara, 2001.

DIŞİŞLERİ GÜNCEİ, “Helsinki Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi Sonrasında Türkiye-AB İlişkileri Hakkında Bilgi Notu”, Dışişleri Bakanlığı Yayınları, Aralık, 1999.

DOĞAN, Hıfzı, **Eğitimde Program ve Öğretim Tasarımı** , Ankara, 1997.

DOĞANAY, Ahmet, “Sosyal Bilgiler Öğretimi”, **Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi** (Editör: Cemil Öztürk, Dursun Dilek), Pegem Yayıncılık, Ankara, 2004.

DOĞANAY, Ahmet, “Türk Politik Kültürü ve Gençlik Eğitimi”, **Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, C.2, S.16, Aralık, Adana, 1997.

DOĞANAY, Hayati, Zaman, S., “Orta Öğretim Coğrafya Eğitiminde Hedefler-Stratejiler ve Amaçlar”, **Doğu Coğrafya Dergisi**, S.8, Erzurum, 2004.

DUMAN, Tayip, Avrupa Birliği Eğitim Programları “Leonardo da Vinci Program”, Millî Eğitim Yayınları, **Millî Eğitim Dergisi** ,S.150, Nisan, 2001.

DUMAN, Tayip, Avrupa Birliği Eğitim Programları “Socrates Programı”, Millî Eğitim Yayınları, **Millî Eğitim Dergisi**, S.149, Ocak, 2001.

ERALP, Atilla, “Soğuk Savaştan Günümüze Türkiye-AB İlişkileri”, Tuba Yayınları, **Günce Dergisi**, S.25, Ankara, 2004.

ERDEN, Münire, “**Sosyal Bilgiler Öğretimi**”, Alkım Yayınevi, İstanbul.

EREŞ, Figen, “Eğitimin Sosyal Faydaları:Türkiye-AB Karşılaştırılması”, Millî Eğitim Yayınları, **Millî Eğitim Dergisi**, S.167, Ankara, 2005.

ERTÜRK, Selahattin, **Eğitimde Program Geliştirme**, Meteksan Yayınları, No:94, Ankara,1996.

EVSİLE, Mehmet, “Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerinin Tarihi Boyutu”, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, C.15. , S.45, Kasım,1999.

FİDAN, Nurettin, ERDEN, Münire, **Eğitime Giriş**, Ankara,1994.

GÜLCAN,G., Murat, “Avrupa Birliği Eğitim Politikalarını Etkileyen Proje ve Kararlar”, **Avrupa Birliği ve Eğitim**, Anı Yayınları, (Editör:Veysel Sönmez), S.12, Ankara, 2003.

GÜLERYÜZ, H., “**En Son Değişikliklerle İlköğretim Okulu Programları**”, Pegem Yayıncılık, Ankara, 2001.

ILGAZ, Deniz, “Avrupa Birliği’ne Uyum Sürecinde Türkiye Cumhuriyetinde **Eğitim**”,Marmara Üniversitesi Avrupa Topluluğu Enstitüsü Yayını, **Marmara Avrupa Araştırmalar Dergisi**, C.10, S.2, İstanbul, 2002.

İŞERİ, Alaattin, “**Avrupa Birliği Giriş Sürecinde Erasmus Programı Uygulamasına İlişkin Uzman Görüşleri**” , AİBÜ, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2005.

KARAGÖZ, Yelda, “**Avrupa Birliğine Aday Ülkelerde Demokratikleşme**”, BÜSBYİ, Yayınlanmamış Yüksel Lisans Tezi.

KARAHOCAGİL, Sadrettin, “Avrupa Birliği Eğitim ve Gençlik Programlarına Türkiye’nin Katılımı ile İlgili Çalışmalar”, **Avrupa Birliği ve Eğitim Sempozyumu**, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, No:192, Ankara, 2003.

KARLUK, Rıdvan, “**Avrupa Birliği ve Türkiye**”, Beta Yayım, İstanbul, 2002.

KAYA, Erdoğan, “**Türkiye’nin Avrupa Birliği ile Bütünleşmesi Sürecinde Sosyal Bilgiler Dersinin İşlevselliği**”, AÜEBE, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Eskişehir, 2006.

KILIÇ, Abdurrahman, ATİLLA, Resul, BAYKAN, Öznur, “Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yaşanan Güçlükler”, Tekişik Yayınları, **Çağdaş Eğitim Dergisi**, S.293, Aralık, Ankara, 2003.

KISAKÜREK, M., Ali, “Sosyal Bilgiler Öğretiminin Niteliği, Kapsamı ve Amaçları”, **Sosyal Bilgiler Öğretimi**, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları, No: 196, Eskişehir, 1998.

KISAKÜREK, M.,Ali, “**Avrupa Birliği ve Eğitim**”,Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, No: 192 , Ankara, 2003.

KOCA, Özün, “**Eğitim Politikasının Avrupa Kimliğinin İnşasındaki Rolü**”, MÜATE, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2005.

KÖKEN, Nevzat, “Sosyal Bilgiler Öğretiminde Soru Sorma Metodunun Önemi”, **Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilgiler Dergisi**, C.IV, S.2, Aralık, 2002.

KÖKSAL, Füsün, “Avrupa Birliği ve Türk Eğitiminden Beklenenler”, **Avrupa Birliği ve Eğitim Sempozyumu**, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, Ankara, 2003.

KÖSTÜKLÜ, Nuri, **Sosyal Bilgiler ve Tarih Öğretimi**, Konya, 2001.

KÜÇÜKAHMET, Leyla, **Eğitim Programları Öğretim İlke ve Yöntemleri**, Ankara, 1997.

M.E.B., 1998, “**İlköğretim Okulu Ders Programları**”, İstanbul, 2002.

M.E.B., 1998, “İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı”, **Tebliğler Dergisi**, S.2487.

MOFFAT, M., P., **Sosyal Bilgiler Öğretimi**, (Çevirmen:N.Oran), İstanbul, 1997.

NAS, Recep, **Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi**, Bursa , 2003.

OKTAY, Ayla, “**21.Yüzyılda Yeni Eğilimler ve Eğitim**”, **21.Yüzyılda Eğitim ve Türk Eğitim Sistemi**, (Editör:Orhan Oğuz), Serdar Eğitim Araştırma Yayıncılık, İstanbul, 2001.

ÖNİŞ, Ziya, “Helsinki ve Kopenhag Sonrası Türkiye-AB İlişkileri”, Tuba Yayınları, **Günce Dergisi**, C.10, S.2, İstanbul, 2002.

ÖZTÜRK, Cemil, “Sosyal Bilgiler Toplumsal Yaşama Disiplinler Arası Bir Bakış”, **Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi**, Pegem Yayıncılık, Ankara, 2006.

ÖZTÜRK, Cemil, DİLEK, Dursun, “Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programları”, **Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi**, Pegem Yayıncılık, Ankara, 2004.

ÖZTÜRK, Hande, “**Avrupa Birliği,Avrupalaşmanın Ulus-Devlet Kimlikleri Üzerindeki Etkisi ve Türkiye Boyutu**”, MÜATE, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

PAYKOÇ, Fersun, **Tarih Öğretimi**, Anadolu Üniversitesi Açık öğretim Fakültesi Yayınları; No:167, 1991.

SAĞLAM, H.,İbrahim, “Sosyal Bilgiler Dersinin Demokratik Tutum Geliştirmedeki Rolü”, Millî Eğitim Yayınları, **Millî Eğitim**, S.14, Nisan, Ankara, 2001.

SAĞLAMER, Ersin, “**Sosyal Bilgiler Öğretimi**”, Ankara, 1983.

SELVİ, Kıymet, **Öğretim Amaçlarının Belirlenmesi**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, No:1034, Eskişehir, 1998.

SERBEST, Fatma, “Avrupa Birliği Yükseköğretim Programı Erasmus ve Türkiye’nin Katılımı”, **Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi**, C.4, S.2, Ankara, 2005.

Socrates, Leonardo da Vinci, Gençlik Haberleri, **Eğitim ve Gençlik Dergisi**, Avrupa Birliği Eğitim ve Gençlik Programları Merkezi Başkanlığı Yayını, S.12, Eylül, 2006.

SÖNMEZ, Veysel, “**Sosyal Bilgiler Öğretimi**”, Pegem Yayıncılık, Ankara, 1994.

SÖNMEZ, Veysel, **Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Öğretmen Kılavuzu**, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul, 1999.

SÖZER, Ersan, “Sosyal Bilgiler Programının Amaçları, İlkeleri ve Temel Özellikleri”, **Sosyal Bilgiler Öğretimi**, (Editör:Gürhan Can), Anadolu Üniversitesi Yayınları; No:1064, Eskişehir, 1998.

TEKİNALP, Gülören, TEKİNALP, Ünal **Avrupa Birliği Hukuku**, Beta Yayım, İstanbul, 1997.

TERTEMİZ, Neşe, ERCAN, Leyla, KAYABAŞI, Yücel, **Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu**, Nobel Yayınları, Ankara, 2001.

TERZİ, Çetin , “Uyum Sürecinde Türkiye Eğitim Politikalarının Avrupa Birliği Eğitim Politikaları Doğrultusunda Değerlendirilmesi”, AÜEBE.Yayınlanmamış Doktora Tezi, Eskişehir, 2005.

TOP, M., Veysel, “Avrupa Birliği Eğitim ve Gençlik Programlarına İlişkin Öğretmen ve Yönetici Görüşleri, FÜSBE, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ, 2006.

TOPSAKAL, Cem, HESAPÇIOĞLU, Muhsin, “Avrupa Birliği ve Eğitim”, **Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi**, C.I , S.2, Aralık, İstanbul.

TURGUT, Rıfat, KARABULUT, Ezdihar, ŞENÜNVER , Güler, “İlköğretim Sosyal Bilgiler 7”, İstanbul, 2005.

TUZCU, Gökhan, “Avrupa Birliğine Geçiş Sürecinde Türk Eğitiminin Planlanması”, Milli Eğitim Yayınları, **Milli Eğitim Dergisi**, S.150 , Ankara, 2005.

TÜRNÜKLÜ, Abbas, “Sosyal ve Duygusal Öğrenme”, **Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi**, S.37, Ankara, 2004.

ÜNAL, Semra, ÇOLAK, Esmâ, “AB Ülkelerinden Portekiz ve İspanya Eğitim Sistemlerinin İncelenmesi ve Türk Eğitim Sistemi ile Karşılaştırılması”, Milli Eğitim Yayınları, **Millî Eğitim Dergisi**, S.167, Ankara, 2005.

VARDAR, Deniz, “Avrupa Topluluğu/Avrupa Birliği İlişkileri”, **Türk Dış Politikasının Analizi**, İstanbul, 2001.

VARIŞ, Fatma, **Eğitimde Program Geliştirme “Teori ve Teknikler”**, Alkım Yayıncılık, Ankara, 1996.

YAYAN, Melik, “AB Eğitim Programları ve Türkiye’nin Yararlanma Kabiliyeti”, Millî Eğitim Yayınları, **Millî Eğitim Dergisi**, S.158, Ankara, 2003.

“AB Yolunda Türkiye’den Beklentiler”, Türk Sanayicileri ve İşadamları Yayın Organı, **Görüş Dergisi** (Özel Sayı), İstanbul, 2003.

MEB, **2001 Yılı Başında Milli Eğitim**, “Zorunlu Eğitim”, Ankara, 2001.

MEB, **2002 Yılı Başında Milli Eğitim** “AB Mevzuatına Uyum Çalışmaları” Millî Eğitim Yayınları, Aralık, 2001.

İnternet Kaynakları

[www.meb.gov.tr/duyurular/Avrupa Birliği/2004/AB Eğitim Programına Türkiye’nin Katılımı/htm](http://www.meb.gov.tr/duyurular/Avrupa_Birligi/2004/AB_Egitim_Programina_Turkiye_nin_Katilimi/htm)

[www.yok.gov.tr/egitim/endüstriyel myo.drum](http://www.yok.gov.tr/egitim/endustriyel/myo/drum)

[www.meb.gov.tr/stats/Abk 2002/503.htm.ztk](http://www.meb.gov.tr/stats/Abk_2002/503.htm.ztk)

www.ceterisparibus.net/ab/ab.makaleler.htm.

www.belgeler.com/arşiv/ab/ab-rapor/htm/

<http://www.gazate.tv/avrupabirligi-tarihçesi.php>

[http://www.dtm.gov.tr/ab/AB %20 Sayfası/tarihsel.htm](http://www.dtm.gov.tr/ab/AB_%20Sayfası/tarihsel.htm)

[http://www.ab.qs.gov.tr/ab dosyalar/ab genişleme.htm](http://www.ab.qs.gov.tr/ab_dosyalar/ab_genişleme.htm)

[http://www.infoturkish.com/index.php/Avrupa-Birli%ç4%qF1’nin-qeni%ç5%qflemesi](http://www.infoturkish.com/index.php/Avrupa-Birli%ç4%qF1'nin-qeni%ç5%qflemesi)

<http://www.u.a.gov.tr/portal/page?-pageid:217,33316 &dodi:portal&Schema=port>

<http://www.foreigntrade.gov.tr/ead/DTDERGI/ekim98/turk-ab.htm>

<http://ttkp.meb.gov.tr/öğretmen>

[http://www.maksimum.com/haberler/ozel dosya/126/17546.php](http://www.maksimum.com/haberler/ozel_dosya/126/17546.php)

EKLER**EK:1****İLKÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN AVRUPA BİRLİĞİ İMAJI
ÖĞRENCİ ANKETİ**

Sevgili öğrenciler,
Bu ankette belirteceğiniz görüşleriniz, bir araştırmada kullanılacaktır. Bu bakımdan, her Soruyu dikkatlice okuyup, kendinize göre cevaplamamız çok önemlidir. Katkılarınız için teşekkürler.

Açıklama:Lütfen bütün soruları anket üzerinde belirtilen kısımlara cevaplayınız.

BÖLÜM I.KİŞİSEL BİLGİLER

1.Okulun Adı:

2.Okulun Bulunduğu İl / İlçe Adı:

3.Cinsiyetiniz? Kız ( ) Erkek( )

4.Doğum Tarihiniz? (Lütfen yıl olarak yazınız)

.....

5.Babanızın Mesleği? (Lütfen yazınız)

.....

6.Annenizin Mesleği? (Lütfen yazınız)

.....

7.Evinizde Bilgisayar var mı? Evet ( ) Hayır ( )

8.Eve Günlük Gazete Alıyor musunuz? Evet ( ) Hayır ( )

9.Avrupa'da Yaşayan Akrabanız var mı? Evet ( ) Hayır ( )

10.Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? (Aşağıdaki seçeneklerden uygun olanı işaretleyiniz)

A)Tahsilsiz ( ) B)İlkokul ( ) C)Ortaokul ( ) D)Lise ( ) E) Üniversite( )

11.Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? (Aşağıdaki seçeneklerden uygun olanı işaretleyiniz)

A)Tahsilsiz ( ) B)İlkokul ( ) C)Ortaokul ( ) D)Lise ( ) E) Üniversite ( )

12.Ailenizin Aylık Geliri

Nedir?.....

BÖLÜM II.AVRUPA BİRLİĞİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLER

13.Sizce Türkiye Avrupa Birliği'ne Girecek mi? Evet ( ) Hayır ( )

14.Sizce Türkiye Avrupa Birliği'ne Girmeli mi? Evet ( ) Hayır ( )

15.Bir Avrupalının gelip size komşu olmasını ister misiniz?
Evet ( ) Hayır ( ) Kararsızım ( )

16.Avrupa Birliği'ni daha yakından tanımak ister misiniz?
Evet ( ) Hayır ( ) Kararsızım ( )

17.Sınıfta ders işlerken Avrupa Birliği ile ilgili konulara yer veriliyor mu?
Evet ( ) Hayır ( )

18.Avrupa Birliği konusunda okulda ders olsun ister misiniz?
Evet ( ) Hayır ( ) Kararsızım( )

19.Ülkemiz zengin olsa bile,yine de Avrupa Birliği'ne girmeli miyiz?
Evet ( ) Hayır ( ) Kararsızım( )

20.Avrupa Birliği'ne Girersek bize ne faydası olur? (Lütfen yazınız)

.....

21.Avrupa Birliği'ne Giremezsek ne zararı olur? (Lütfen yazınız).....

.....

22.Avrupa'da yaşamak ister misiniz? (neden)

.....

23.Avrupa'da okumak ister misiniz? (neden)

.....

24.Avrupa Birliği yerine sizce aşağıdakilerden hangisiyle birlikte olabiliriz?

A)Türk Ülkeleri B)İslam Ülkeleri C)Türk ve İslam Ülkeleri
D)Rusya E)Diğerleri

25.Avrupa Birliği ülkelerinden üçünün adını yazınız.

A)..... B) ..... C) .....

26.Avrupa Birliği denildiğinde aklınıza gelen ilk üç şey nedir?

A)..... B) ..... C) .....

27.Sizce aşağıdakilerden hangisi en önemli konudur?

A)Eğitim B)Ekonomi C)Demokrasi ve İnsan Hakları D)Çevre
E)Hepsi

28.Avrupa Birliği ile ilgili bilgileri nereden alıyorsunuz?

A)Öğretmenlerimden B)Ders kitabından C)Anne-babamdan D)Arkadaşlarımdan
E)Televizyondan F)Gazetelerden G)Diğer kaynaklardan (Lütfen yazınız)

EK:2**İLKÖĞRETİM OKULLARININ AVRUPA BİRLİĞİNE UYUMU ÖĞRETMEN ANKETİ**

Sevgili öğretmenim,

Bilindiği üzere ülkemiz,Avrupa Birliğine (AB) girme konusunda uzunca zamandan beri gösterdiği çabaların sonunda,önemli bir noktaya gelmiş bulunmaktadır.AB'ye uyum konusunda,geleceğin kuşaklarını yetiştirmesi bakımından,eğitim kurumları yaşamsal bir öneme sahiptir.İlköğretim okullarımızın AB'ye hazır olma derecesini,öğretmen görüşlerine göre saptamaya çalışan bu araştırmada,sizin görüşleriniz özel bir önem arz etmektedir.İlgi ve yardımlarınız için teşekkür ederim.

Açıklama:Lütfen bütün soruları anket üzerinde belirtilen kısımlara cevaplayınız

BÖLÜM I KİŞİSEL BİLGİLER

1.Okulun Adı:

2.Okulun Bulunduğu İl / İlçe Adı:

3.Cinsiyetiniz? Kadın ( ) Erkek ( )

4.Kıdeminiz:1-5 Yıl ( ) 6-10 Yıl ( ) 11-15 Yıl ( ) 16-20 ( ) 20 Yıl ve üstü ( )

5.Mezun olduğunuz okul:

Öğretmen Okulu ( ) Eğitim Yüksekokulu ( ) Eğitim Enstitüsü ( )
Eğitim Fakültesi ( ) Fen-Edebiyat Fakültesi ( ) Diğerleri(Lütfen yazınız).....

6.Branşınız:Sınıf öğretmeni

( ) Fen Bilgisi ( ) Sosyal Bilgiler ( ) Türkçe ( ) Matematik ( )
Yabancı Dil ( ) Resim ( ) Müzik ( ) Beden Eğitimi ( )
Diğerleri.....

7.Avrupa'da yaşayan akrabanız var mı? Evet ( ) Hayır ( )

BÖLÜM II AVRUPA BİRLİĞİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLER

8. Sizce Türkiye Avrupa Birliği'ne Girecek mi? Evet ( ) Hayır ( )
9. Sizce Türkiye Avrupa Birliği'ne Girmeli mi? Evet ( ) Hayır ( )
10. Bir Avrupalının gelip size komşu olmasını ister misiniz?
Evet ( ) Hayır ( ) Kararsızım ( )
11. Avrupa Birliği'ni daha yakından tanımak ister misiniz?
Evet ( ) Hayır ( ) Kararsızım ( )
12. Sizce Avrupa Birliği konusunda ilköğretim okullarında ders olmalı mı?
Evet ( ) Hayır ( ) Kararsızım ( )
13. Sizce Avrupa Birliği millî kimliğe zarar verir mi?
Evet ( ) Hayır ( ) Kararsızım ( )
14. Ülkemiz zengin olsa bile, yine de Avrupa Birliği'ne girmeli miyiz?
Evet ( ) Hayır ( ) Kararsızım ( )
15. Avrupa Birliği yerine sizce aşağıdakilerden hangisiyle birlikte olabiliriz?
A) Türk Ülkeleri B) İslam Ülkeleri C) Türk ve İslam Ülkeleri
D) Rusya E) Hiçbiriyle F) Diğerleri (Lütfen yazınız)
16. Avrupa Birliği denildiğinde aklınıza gelen ilk üç şey nedir?
A)..... B)..... C).....
17. Sizce ilköğretimde aşağıdakilerden hangi konuya en fazla önem verilmelidir?
A) Eğitim B) Ekonomi C) Demokrasi ve İnsan Hakları D) Çevre E) Hepsi
18. Avrupa Birliği konusunda yeterince bilgi sahibi olduğunuzu düşünüyor musunuz?
A) Evet B) Hayır C) Kararsızım
19. Avrupa Birliği konusunda eğitim almak ister misiniz?
A) Evet B) Hayır C) Kararsızım
20. Müfredatta olmadığı halde öğrencilere derste AB hakkında bilgi veriyor musunuz?
A) Daima B) Ara-sıra C) Çok az D) Hiç bilgi vermiyorum
21. Sizce ders kitapları ve ilköğretim programları, AB'ye uyumu kolaylaştıracak şekilde yeniden ele alınmalı mıdır?
A) Evet B) Hayır C) Kararsızım
22. Yetiştireceğimiz çocukların, AB standartlarına uygun niteliklere sahip olduğunu düşünüyor musunuz?
A) Evet B) Hayır C) Kararsızım
23. Avrupa Birliği'ne girersek bize ne faydası olur?
(Lütfen yazınız).....

24. Avrupa Birliği'ne giremezsek ne zararı olur?(Lütfen yazınız)

.....

25. Avrupa'da yaşamak ister misiniz? (neden)

.....

26. Öğrencilerinizin Avrupa'da okumasını ister misiniz?

(neden).....

27. Avrupa Birliği ile ilgili bilgileri nerden alıyorsunuz?

A)İlgili kitap-broşürlerden   B)Arkadaşlardan   C)Televizyondan
D)Gazetelerden   E)Diğer kaynaklardan (Lütfen yazınız)...

28. İlköğretim okullarının AB standartlarında eğitim-öğretim yapabilmesi için ne yapılmalı?

.....

29. İlköğretim okullarının AB'ye uyumunda, en önemli eksikliği sizce

nedir?.....

30. Size göre aşağıdakilerden hangisi AB için en uygun tanımdır?

A) Bir medeniyet projesidir.   B) Bir ekonomik-sosyal projedir.   C) Bir siyasî birliktir.
D) Bir Hıristiyan birliğidir.   E) Başka (Lütfen yazınız).....

ÖZ GEÇMİŞ

Zeynep DOĞAN 1981 yılında Elazığ'ın Keban ilçesinde dünyaya geldi. İlk ve orta öğretimini Keban'da tamamladı. 1999 yılında Selçuk Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilimler Öğretmenliği bölümünü kazandı. 2003 yılında mezun oldu. 2004 yılında Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Öğretmenliği Anabilim Dalında lisans üstü eğitimine başladı.